

Türkiye’de Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi

AKADEMİK ARAŞTIRMA ÇALIŞMASI

KOLLUK HİZMETLERİ VE ETİK

Prof. Dr. İbrahim CERRAH
Doç. Dr. H. Hüseyin ÇEVİK
Doç. Dr. Turgut GÖKSU
Arş. Gör. Ercan BALCIOĞLU

Mayıs 2009

Council of Europe
Conseil de l'Europe

European Union
Union européenne

**İÇ GÜVENLİK HİZMETLERİNDE
ETİK UYGULAMALAR:
Türkiye'nin büyük şehirlerindeki trafik
hizmetlerinde "gündelik rüşvet" sorunu
üzerine bir alan araştırması**

Proje Ekibi:

**Prof. Dr. İbrahim CERRAH
Doç. Dr. H. Hüseyin ÇEVİK
Doç. Dr. Turgut GÖKSU
Arş. Gör. Ercan BALCIOĞLU**

1. GİRİŞ

Bu çalışma, Türkiye'nin üç büyük şehrinde (İstanbul, Ankara ve İzmir) yapılan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırma, trafik hizmetlerinde görülen gündelik rüşvet yolsuzluğunun başlıca nedenlerini anlamaya çalışmaktadır. Araştırma, trafik hizmetlerinde gündelik rüşvet yolsuzluğunun niçin çok yaygın olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Konuyu derinlemesine anlayabilmek ve kavrayabilmek için, yukarıda söz edilen üç şehirde trafik hizmetlerinde çalışanlarla bir anket yapılmıştır. Bu ankete ek olarak ilk, orta ve yüksek kademe rütbeli personelle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma, halk tarafından kamu hizmetleri sunanlar arasında bedava çay, kahve, hediye ve benzeri ikramları hoş gören bir kültürde yetişen iç güvenlik görevlilerinin etik algılamasını ortaya koymaya çalışmaktadır. Sonuç olarak araştırma, toplumdaki kültürel tolerans ile polis alt kültürü arasında dolaylı bir etkileşim olduğunu ve gündelik rüşvet yolsuzluğunun özellikle toplumdaki kaynaklandığını ortaya koymuştur.

Görev esnasında vatandaşlardan küçük miktarda para, hediye, içecek ve benzeri şeyleri kabul eden polis memurları daha büyük yolsuzluklara eğilimli hale gelmektedir. Son olarak, bu çalışma, yolsuzluğa karşı daha iyi nasıl mücadele edileceğini araştıran, hem sivil hem de polis yöneticilerine çözüm önerileri sunmaktadır.¹

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Son yıllarda genelde polis etiği, özelde polis yolsuzluğu konusunda birçok akademik çalışma ve yayın vardır (Lynch, 1999; Kleinig, 1996, 2000). Bunların bazıları, bazı ülkelerde polis uygulamalarıyla bağlantılı akademisyenler tarafından yapılmış alan çalışmalarına dayanmaktadır (Klockars vd., 2004; Meese III and Ortmeier, 2004). Proje yürütücüsünün de polis sosyalleşmesi, polis etiği ve ilgili alanlarda yapılmış yayınları vardır (Cerrah ve Semiz 1998; Cerrah, 2008). Bunun yanında Avrupa Konseyi ile Polis Akademisi'nin işbirliğiyle 28-29 Kasım 2001 tarihlerinde "Uluslararası Polis Etiği Sempozyumu" düzenlenmiş olup 27 adet bildiri sunulmuş ve bildiriler 2002'de kitaplaştırılmıştır (Bal ve Eryılmaz, 2002). Kitapta Cerrah, Çevik ve Göksu'nun da birer makaleleri bulunmaktadır.

Polis etiği konusunda polis birimleri ve akademisyenler tarafından yapılan bu araştırma ve çalışmalara ek olarak, bazı polis teşkilatları kendi üyeleri için polis etik kurallarını hazırlamışlardır (The Metropolitan Police, 1985). Son olarak, Avrupa Konseyi bütün üyelerin katkısıyla Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği'ni hazırlamıştır (Council of Europe 2001; Cerrah ve Eryılmaz, 2001). Avrupa Konseyi üye ülkelere ve kolluk güçlerine kendi etik yönetmeliklerini hazırlamalarını tavsiye etmiştir. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği tavsiyeleri, polis teşkilatlarının yolsuzluğa karşı önleyici adımlar atması gerektiğini kapsamaktadır.

---

¹ Yöntem Ek 1'de tartışılmaktadır.

Her ne kadar bazı polis eğitimcileri ve öğretim üyeleri polis etiği üzerine bazı kitap ve makaleler yayınlasa bile, Türkiye’de polisteki yolsuzluk üzerine alan çalışmasına dayalı geniş çaplı akademik bir çalışma yoktur. Bu çalışma, alan araştırmasına dayalı bir akademik çalışma olarak belki de gündelik polis rüşvet yolsuzluğu üzerine yapılan ilk çalışma teşebbüsü olarak kabul edilebilir. Bu alandaki mevcut yayınlar, Türkiye’de gerçekleştirilen değil, diğer ülkelerde gerçekleştirilen araştırmalara dayalı literatüre dayanmaktadır. Ancak, bu çalışmanın ortaya koyduğu gibi, Türkiye’de polis etiği ve yolsuzluğu alanındaki sorunların Avrupa ve diğer ülkelerde görülen sorunlara benzediği söylenebilir (Klockars vd., 2004).

3. ARAŞTIRMANIN TANIMLANMASI AMACIYLA LİTERATÜRÜN KULLANILMASI

Her ne kadar yolsuzluk sadece polisliğe münhasır olmasa da ve polis yolsuzluğunun büyüklüğü, bir dereceye kadar daha geniş anlamda toplumun yolsuzluğunun bir göstergesi olsa da, polis çalışmalarını diğer mesleklere göre yolsuzluk bağlamında daha hassas yapan bazı faktörler vardır (Kleinig, 1996). Hiçbir meslekte kolluk hizmetlerindeki kadar yolsuzluğa götüren ortamlar ve nedenler yoktur. Rutin görevleri sırasında bir polis memuru günlük olarak teşvik edici birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Muhtemelen hiçbir meslek, kendi çalışanları üzerinde bu kadar etik beklenti oluşturma durumunda değildir. Polisin görevlerinden birisi, ekonomik suçlarla ve yolsuzlukla mücadele olduğu için, bireysel olarak bir polis memurunun saygınlığını koruması sadece polis teşkilatının saygınlığı için değil bütün toplumun saygınlığı için önemlidir. Gündelik veya düzenli rüşvet yolsuzluğu olarak adlandırılan fiil, başlangıçta polis yolsuzluğunun önemsiz bir şekli olarak görülmektedir. Ekonomik değeri önemli olmasa da büyük çaplı yolsuzluklardaki doğrudan ve dolaylı etkisi tahmin edilenden daha büyüktür.

Dâhili ve harici mekanizmalar tarafından kontrol altında tutulmadığı sürece, küçük yolsuzluk başıboş yangın gibi yayılacak ve daha büyük yolsuzluklara yol açacaktır. Dolayısıyla, bütün polis teşkilatının saygınlığı tehlike altında kalacaktır. Yolsuzluğa batmış bir polis birimi sadece toplumdaki genel yolsuzlukla mücadelesinde başarısız olmayacak aynı zamanda kendisi büyük yolsuzluğun bir parçası haline gelecektir. Polis toplumu yansıttığı için, polisteki yolsuzluk aynı zamanda toplumdaki yolsuzluğun bir yansıması olacaktır. Özellikle uyuşturucu maddede kaçakçılığı ve organize suçları kapsayan büyük yolsuzluklar, işin içinde bir çeşit polis yolsuzluğu olmadan düşünülemez.

Dolayısıyla, etik literatürünün yolsuzluğun bütün ülkelerde büyük bir sosyal sorun olduğunu ortaya koyduğu gibi, yolsuzluk Türkiye’de dahi büyük bir sorundur. Türkiye’de trafik hizmetlerinde gündelik rüşvet yolsuzluğunun algılanması, anlaşılması, tanımlanması ve çözüm aranması gibi araştırma boyutları polis teşkilatının yolsuzluğa karşı mücadelesinde teşkilata yardım etmektedir. Ancak, konu sadece polis teşkilatının sorunu olmayıp aslında bütün toplumun sorunudur. Eğer polis hediye, rüşvet ve bedava içecek gibi şeylerin alıcısı ise, vatandaşlarda vericisi olmaktadır. Bunun anlamı her iki tarafın da yolsuzluğa bulaştığıdır. Böylece, vatandaşların mı polise rüşvet teklif ettiğini yoksa polisin mi vatandaşları rüşvete zorladığını anlamak için gündelik rüşvet yolsuzluğunun kökenlerini bulmak ve öğrenmek önemlidir. Literatür ışığında bu bağlamda anket formları ve görüşmelerde sorular şu notaları keşfetmek üzere sorulmuştur: a) trafik polisinde gündelik rüşvete götüren iç ve dış faktörler; b) gündelik rüşvetin önlenmesi için trafik polis memurlarının denetlenmesinin rolü; c) trafik polisinde günlük yolsuzluğun önlenmesinde eğitimin rolü; ve son olarak d) trafik hizmetlerinde gündelik rüşvetle ilgili insanların ve polis memurlarının algılaması.

4. GÜNDELİK RÜŞVET

Gündelik rüşvet, iç güvenlik personelinin (Polis, Jandarma ve Sahil Güvenlik) görevlerini yerine getirirken istemedikleri halde kendilerine verilen veya aldıktan sonra ücretini ödemedikleri hediye, para, mal ve hizmetlerden başlayarak, aktif bir şekilde istedikleri maddi çıkar ve hizmet alımlarını içermektedir. Bu araştırmada trafik hizmetlerinde görev yapan memurların kendilerine verilen hediye veya kabul ettikleri ve ilk bakışta çok önemli değilmiş gibi görülen “gündelik rüşvet” sorunu üzerinde durulacaktır.

4.1. Gündelik rüşvet nedir?

Araştırmanın alanının trafik hizmetlerinde görev yapan memurlar ile sınırlı olması ve büyük çaplı organize yolsuzlukların dışlanarak sadece “gündelik rüşvet” üzerinde durulması araştırmanın sonuçlarının sadece trafik hizmetleri ile sınırlı olacağı anlamına gelmeyecektir. Burada iç güvenlik hizmetlerindeki genel yozlaşmanın trafik hizmetleri örneği üzerinde durulacaktır. Her ne kadar araştırma alanı trafik hizmetleri ile sınırlı ise de iç güvenlik hizmetlerindeki yozlaşma süreci birçok ortak özellik taşımaktadır. Kısacası, araştırmanın bulguları ve buna bağlı yapılacak öneriler sadece trafik hizmetlerinde görev yapan memurlar ile sınırlı kalmayacaktır. Araştırmanın iç güvenlik hizmetlerindeki mevcut “eğitim”, “yönetim” ve “denetim” sistemi ile ilgili göndermeleri de olacaktır.

4.2. Güvenlik hizmetlerinin ifasında “ikram”, “hediye” ve “rüşvet” ayrımı

İç güvenlik hizmetlerinin büyük bir kısmı çoğu zaman temel insani ilişkileri içerir. Vatandaş-polis ilişkileri her ne kadar genelde bir yasa ve kural ihlalden dolayı polis tarafından başlatılırsa da, birçok durumda vatandaşın bir ihtiyaç ve sorunundan dolayı polisle irtibata geçmesi de söz konusu olabilir. Vatandaş ve polis arasında gerçekleşen bu ilişkilerde genelde vatandaşın polise bir şey ikram etmesi veya almış olduğu hizmetten dolayı memnun olduğu için daha sonra bir hediye vermesi veya bir şey ikram etmesi gibi durumlar olabilmektedir. Oysa polis, tıpkı diğer kamu personeline olduğu gibi, üretmiş olduğu hizmetin karşılığını maaş olarak devletten alan ve bunun dışında vatandaştan herhangi bir ücret beklememesi veya talep etmemesi gereken bir kamu personelidir. Ancak, hiçbir beklenti olmaksızın görevini, yerine getiren polislerin bile zaman zaman ikram ve hediye kabul etme durumlarının söz konusu olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada ilk olarak polislerin “ikram”, “hediye” ve “rüşvet” ayrımı konusundaki algılamaları ölçülmeye çalışılacaktır. “İkram” bir kişinin başka bir kişiye misafirperverlik ve nezaket kurallarının gereği olarak yapmış olduğu ve genelde yiyecek ve içecek sunma şeklinde gerçekleşen sosyal bir ilişkidir. “Hediye” alıp verme de ikram gibi yaygın bir sosyal ilişkidir. Bir kişinin herhangi zorlama veya beklenti olmaksızın başka bir kişiye vermiş olduğu değişik maddi değerlerdeki eşyalardır. Hediyeleşme çoğu zaman birbirini tanıyan insanlar arasında gerçekleşir. Hediyein değeri küçük olabileceği gibi kişinin ekonomik durumuna göre çok yüksek de olabilir. “Rüşvet” ise, bir kamu görevlisinin maddi çıkar karşılığında, yapmaması gereken bir işi yapması veya yapması gereken bir işi hızlandırması ya da yavaşlatmasıdır. Bu üç olgudan ikram ve hediyein toplumların sosyal ilişkilerinde teşvik görülmektedir. Dolayısıyla kamu kurumlarında da ikram ve hediye kabulü masum ve zararsız görülen bir uygulamadır. Oysa ikram ve hediye de hem sürekli olarak kabul edilmesi durumunda maddi değer açısından yüklü miktarlara ulaşacağından, hem de “rüşvet” olarak adlandırılan büyük boyutlu maddi çıkar elde etmeye kapı açabileceğinden dolayı en az rüşvet kadar tehlikelidirler. İlk olarak “*Her şey bir bardak çay ile başlar!*” sözü, küçük ikramları kabul etmenin gelecekte büyük şeyleri kabul etmeye ve istemeye kapı açacağını ifade etmektedir. “*Bedava çay/kahve yoktur!*” sözü de ilk bakışta karşılıksız gibi görülen basit ikramların bile bir beklenti içinde yapılabileceği gibi, gelecekte onu yapan kişi için bir çıkar sağlama durumu oluşturacağını göstermektedir.

4.3. Gündelik rüşvetin rüşvet ile bağlantısı ve önemi nedir?

Yukarıda kapsamı belirtildiği gibi gündelik rüşvet, trafik görevlilerine verilen ve ilk bakışta miktar olarak çok fazla değilmiş gibi görülen maddi çıkarları içermektedir. Görevlerini yerine getirirken vatandaş tarafından kendilerine verilen küçük hediye ve rüşvetleri kabul eden polisler uluslararası polis etiği literatüründe “ot yiyiciler” olarak tanımlanmaktadır.

İlk başlarda “kendilerine verileni(!)” kabul etmekle başlayan bu “masum ve kabul edilebilir(!)” süreç zamanla insanın doğası gereği “daha fazlasını bekleyen” ve daha sonra da aktif ve saldırgan bir şekilde “daha fazlasını isteyen” “et yiyici” boyutuna dönüşmektedir. Vatandaştan bir şeyler bekleme ve isteme zamanla zorla istemek, verilmediğinde de sorun çıkartmak boyutuna kadar uzanabilmektedir.

4. 4. Vatandaş tarafından yapılan “karşılıksız (!) ikram ve hediyelerin” kabulü sorunu

Trafik hizmetlerinde görev yapan personelin görevlerini yerine getirirken hizmet ettikleri vatandaşlar tarafından kendilerine yapılan ikram ve hediyeleri kabul edip-etmemeleri konusunda polis teşkilatının bilinçli bir tercihe dayalı standart bir eğitim ve uygulamasının olmadığı görülmüştür. Bunun muhtemel nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

1. Memurların kendilerine sunulan çay, kahve ve yiyecek gibi ikramlardan yararlanmalarının denetlemesinin güçlüğünden dolayı sorunu önemsiz ve zararsız görme eğilimi.
2. İkram kabul etmenin Türk kültürünün bir parçası olduğu düşüncesi ile zararsız görülmesi. Oysa yine aynı kültüre göre “*Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır*”.
3. Memurların rüşvet almasındansa kendilerine yapılan bazı ikram, hediye ve imkânları kabul etme ile yetineceklerinin ümit edilmesi.
4. Memurların bu tür ikramları kabul etmelerinin görevlerinin gereği olarak vatandaş ile kurmaları gereken yakın ilişki için gerekli olduğu düşüncesi.
5. Memurların ikram kabul etmeleri konusunda kurum amir ve yöneticilerinin “*O kadarcık da olsun canım!*” yaklaşımı sergilemesi sistematik ve bilinçli bir tercih olmaktan daha çok önlenemeyecek bir şeyin kaçınılmaz bir kabullenışı olduğu görülmektedir.

Sözde herhangi bir beklenti olmaksızın yapılan ikramların gerçekte hiç de öyle yapılmadığı ve masum insan ilişkisi düzeyinde gerçekleşmediği görülmektedir.

1. Polislere yiyecek ve içecek ikram eden kişiler bu ikramları bir insani ilişkiden ziyade polislerden gelmesi olası zarardan korunmak için yapmak zorunda kalmaktadırlar.
2. Polisler bazen herhangi bir ikram teklif edilmesini beklemezsin arzu etikleri şeyleri kendi ağızlarıyla talep edebilmektedirler. Polisin kendisinden istediği bir şeyi ona ikram etmek vatandaş (özellikle ticari sürücü) için bir seçenek olmaktan çıkarak zorunluluğa dönüşmektedir.
3. Bu tür ilişkilerde polislerin sözün gelişi olarak söyledikleri “*Hakkını helal et gardaş!*” sözüne karşı vatandaşın cevaben söylediği “*Helal olsun abi! Ne demek! Lafı mı olur!*” gibi sözlerin gerçek duyguları ifade etmediği tespit edilmiştir.
4. Vatandaşın bir kısmı da gerçekten sevdiği veya insani ilişkilerin bir gereği olarak hiçbir karşılık beklemezsin polise ikramda bulunmaktadır.

Gerek ikramı yapan vatandaşlar ve gerekse ikramı kabul eden polislerle yapılan derinlemesine görüşmelerde sözde karşılık beklenmezsin yapılan ikramların hiç de öyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Polis memuru düzeyinden daire başkanı düzeyindeki yetkiliye kadar kendileri ile görüşülen bazı kişiler ilk bakışta masum ve karşılıksız gibi görülen ve

kabul edilen ikramların bile daha sonraki aşamalarda onları zora sokarak hizmet kalitesini olumsuz etkilediğini yaşadıkları örnekler ile açıklamışlardır. Öte yandan polisler bu tür ikramları yapan vatandaş, taksi, otobüs ve minibüs kullanıcıları ise bu tür ikramların ilk önce polis ile vatandaş arasında “gereğinden fazla bir samimiyet” oluşturduğunu ve oluşan bu aşırı samimiyetin daha sonra memurlarda sürekli bir maddi çıkar elde etme veya bekleme alışkanlığına dönüştüğünü söylemektedirler.

Vatandaş tarafından polis memurlarına yapılan ikram ve hediyelerin kabul edilmesinin önemli bir sorun olarak görülmemesinin nedenlerinden birisi de bunu, başta üst düzey bürokratlar olmak üzere, hemen hemen her kamu görevlisinin az veya çok yaşıyor olmasıdır. Ancak, bu tür durumlar hiçbir kamu hizmetinde polislik kadar sıklıkla yaşanmadığı gibi, polislikte yine hiçbir kamu hizmetinde olmadığı kadar sakınca doğurabilmektedir. Hediye ve ikramları kabul etmeyi kayda değer bir sorun olarak görmeyenler bunun onların görevleri ile bağlantılı olmayan insani ilişkilerin sonucu olduğunu iddia etmektedirler. Ancak, aynı kişiler buldukları göreve gelmeden önce kendilerine bu kadar ikram ve hediye yapılmadığını pekâlâ bildikleri gibi, yine buldukları görevden ayrıldıktan sonra da kendilerine aynı hediyelerin gelmeyeceğini de bilmektedirler. Bu durum kendilerine yapılan ikramların hiç de sanıldığı gibi insani ilişkilerin bir sonucu olmayıp, işgal ettikleri makam ve görevleri ile doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Örneğin, kendisi ile mülakat yapılan eski bir trafik denetleme şube müdürü bu görevde olduğu sürede kendisine bir yılda yaklaşık 40–50 kutu şeker ve çikolata gibi hediyeler gelirken, terfi ederek aynı şehirde başka bir göreve atandıktan sonra bu hediyelerin tamamen kesildiğini ifade etmiştir. Bu durum verilen hediyelerin bu kişilerin şahıslarına bağlı gelişen insani ilişkilerin sonucu olarak değil, işgal etmiş oldukları makam ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Kişinin makamından dolayı ona yapılan ikram ve verilen hediyeler ise ya onlardan gelmesi muhtemel bir zarardan (cezadan) korunmak veya başka türlü bir fayda sağlamak amacı ile yapılmaktadır.

4.5. Polis ve sürücülerin etik algılama düzeyi

Kendileri ile görüşülen trafik yöneticilerinin vatandaş tarafından polisler tarafından yapılan ikram ve hediyeleri kabul etmeme konusundaki duyarlılıklarının çok yüksek olmadığı görülmüştür. Trafik yöneticileri arasında vatandaş tarafından memurlara yapılan ikramları reddetmelerinin, gerçek hayatta hiç de sanıldığı kadar kolay olmadığı gibi, bunun gerekli de olmadığını düşünenler vardı. Bazı trafik yöneticileri ve memurları, bir trafik polisinin vatandaştan yiyeceği bir yemeğin onun hizmet kalitesini pek fazla etkilemeyeceğini örneklerle belirtirken diğer bazı memur ve müdürler yaşadıkları olaylarla bu görüşlerin tersine örnekler vermektedirler. “Yemeyen” ve “yedirmeyen” ve özellikle de yakın çevresinde “çalışanların üstüne başına bakmayan” müdürlerin personel tarafından yakın çevresini korumayan aciz yönetici olarak görüldüğünü düşünenler de bulunmaktadır.

Şoför esnaf dernekleri ile yapılan görüşmelerin ilk başlarında bu derneklerin üst düzey yöneticileri de, tıpkı bazı polislerde olduğu gibi, polisler tarafından yapılan çay ve yemek gibi ikramlar ile zaman zaman verilen küçük hediyeleri normal karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Bazı esnaf odası yetkilileri polislerin şoför esnafı ile yakın ilişki kurarak onların çay-kahvesini içerek yemeğini yemesini “gerekli ve yararlı bir kaynaşma(!)” olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu tür ilişkilere yine aynı şekilde gören trafik yöneticileri de vardı. Bu düşüncede olanlar bunun trafik polisinin uygulamalarını olumsuz olarak etkilemeyeceğine inandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, bu tür şeylerin basite alınması durumunda bunun giderek yaygınlaşacağı ve daha büyük yozlaşmaya neden olacağı gibi konulara değinilerek polis ve şoför esnafı, ilk başta basit ve zararsız gibi görülen yozlaşmanın uzun dönemdeki tehlikeleri konusunda eğitilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Aslında her iki taraf da yaşamış oldukları oldukça pahalı tecrübelerle bunu görmektedirler. Etik sorunları her iki

taraf da ilk başta önemli bir sorun olarak görmemekte, ancak, küçük etik ihlallerin zamanla doğurabileceği büyük yozlaşmalara dönüşebileceği endişesini taşımaktadırlar.

Kendileri ile görüşülen ve rüşvet almama konusunda çok duyarlı olduğu izlenimi edinilen bazı memurların “ikram ve hediye alma” konusunda aynı duyarlılığı taşımadıkları görülmüştür. Ancak, küçük ikram ve hediyelere gösterilecek olan hoşgörünün ileride daha büyük yozlaşmalara yol açabileceği konusuna hak vererek aslında “içilen bir bardak çayın” bile çok kısa bir süre sonra onların işini zora soktuğunu sayılamayacak kadar çok örnek ile yaşadıklarını belirtmişlerdir.

4. 6. Gündelik rüşvetin tespit ve denetiminde hangi sorunlar yaşanmaktadır?

Bu araştırma kapsamına alınan yolsuzluğun boyutu her ne kadar araştırmanın kapsamını daraltmak amacıyla “gündelik rüşvet” olarak tanımlanmışsa da bu tür çıkar sağlamaların gerçekten de önemsiz ve zararsız olduğu anlamına gelmemektedir. Tam aksine ilk bakışta masum ve önemsiz gibi görünen “gündelik rüşvet” sonraki aşamalarda daha büyük miktardaki yolsuzluklara açılan kapıdır. Diğer bir ifadeyle basit ve önemsiz gibi görülen gündelik rüşvetin etkileri sadece kamuoyunda “rüşvetçi polis” imajı oluşturmakla kalmamakta, kurumsal yozlaşmayı yerleştirmekte ve daha sonraki büyük yolsuzluklar için adeta bir “kaygan zemin” oluşturmaktadır.

Dolayısıyla bu çalışmada gündelik rüşvet olarak tanımlanan uygulamalar gerek tespiti ve gerekse mücadele edilmesi açısından da büyük miktardaki rüşvetlerle aynı kategoridedir. Rüşvet olaylarının birçoğunda olduğu gibi gündelik rüşvette de genelde “alan da, veren de memnun”dur. Büyük rüşvetler gibi “gündelik rüşvetin” de belgesi olmaz ve tespit edilmesi güçtür. Yine aynı şekilde gündelik rüşvet konusunda yapılan çalışmalarda da diğer rüşvet çalışmaları olduğu gibi çalışmacılara bireysel ve kurumsal engeller çıkartılabilir ve direnç gösterilebilir. Bunlar bu çeşit çalışmalarda karşılaşılan tabii bir şekilde beklenen engeller arasındadır. Güvenlik hizmetleri gibi kurumlarda görülen “meslektaş dayanışması” ve “meslektaşını dışarıya satmama” gibi genel bir alt kültüre sahip mesleklerde bu durumun daha bariz bir karakteristik olarak görülmesi beklenmelidir.

Bu çalışmada polis memurlarının zamanla yozlaşarak rüşvet alma eğilimine girmelerini (elmanın çürümesini) başlatan ve hızlandıran nedenler ve süreç analiz edilmeye çalışılacaktır.

Bunlar sırasıyla aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

1. Trafik birimlerinde görev yapan memurların **meslek öncesi yeterli etik eğitimi alıp almadıkları;**
2. Trafik birimlerinde görev yaparken polis etiği konusunda **meslek içi eğitim alıp almadıkları;**
3. Trafik birimlerinde görev yaparken **sağlıklı bir şekilde denetlenip denetlenmedikleri;**
4. Trafik birimlerinde görev yapan **memurların rüşvet almalarına vatandaşın etkisi;**
5. Rüşvet alan memurların kurumdaki diğer memur ve üstlerinin rüşvete bakışı konusundaki görüşleri, **kurum kültürünün rüşvete bakışı.**

Hem vatandaşların hem de polisin etik konulara bakışını bulmak için yapılan çalışma şu soruları dayanmaktadır:

- Bir polis memurunun günlük olarak karşı karşıya gelebileceği **yolsuzluğa teşvik eden durumları** anlatabilir misiniz?
- Günlük rüşvet konusunda polis memurlarının düşeceği bedava ikram, çay, kahve ve hediye ile küçük paralar gibi etik ikilemleri **nasıl anlayıp kategorize** edebiliriz?
- Gündelik rüşveti önlemede hizmet öncesi **etik eğitiminin** rolü nedir?
- İlk seviye amirler tarafından **denetimin** polis yolsuzluğundaki rolü nedir?
- **Bireysel yolsuzluk** ile **kurumsal yolsuzluk** arasında bir bağlantı var mıdır?
- Polis yolsuzluğunun denetiminde **saygınlık testinin** rolü nedir?
- Polis yolsuzluğunun önlenmesinde **mülki idare amirlerinin rolü** nedir?
- Varsa yolsuzluğa karşı **harici denetim ve önleme mekanizmalarının rolü** nedir?

Biz, araştırmaya başlamadan önce, polis memurlarının yolsuzluk durumlarıyla mücadele etmek için ne tür bir eğitim aldıklarını ortaya koyduk.

5. POLİS ETİĞİ POLİTİKASI VE EĞİTİM

Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğinin Türkçeye çevrileni dışında polis etiğiyle ilgili politikayı ifade eden başka hiç bir belge yoktur. Türk polis teşkilatı 2007 yılında Avrupa Polis Etiği Yönetmeliğini çok az değişiklikle benimsemiştir. Teşkilat mensuplarının bilgisine sunulan bu yönetmelik hükümlerini her polisin bilmesi ve uyması beklenmektedir. Ancak, çalışanlar kadar yeni işe girenlere de bu ilkelerin aktarılması gerekir. Bu ilkelerin bütün teşkilata duyurulması ve uygulamaya konulması için yoğun hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim ihtiyacı vardır. Fakat etik ilkeler soyut kavramlardır. Bunların gerçek hayata uygulanabilmesi için, çalışan polis memurlarına bu ilkelerin açıklanması gerekir. Yoksa bunlar yazılı bir tavsiye olarak kalacaktır.

Polis etiği eğitimi Polis Akademisine bağlı Güvenlik Bilimleri Fakültesinde ve Polis Meslek Yüksek okullarında 2005 yılından beri 14 haftalık tek dönem zorunlu ders olarak verilmektedir. Öğretim üyeleri ve eğitimciler derslerinde mevcut akademik materyalleri kullanmaktadırlar. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği de ek ders malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bütün bu resmi polis etik eğiti, minin bütün teşkilata yaygınlaştırılması gerekir. Aksi takdirde polis eğitim kurumlarında verilen eğitim, küçük yolsuzluğu çok önemsemeyen bir polis alt kültüründen kaynaklanan çok güçlü örgütsel dirence karşı duramayacak ve eriyip gidecektir.

Mevcut polis disiplin yönetmeliği etik dışı durumlara karşı sadece resmi yaptırım olan kuralları içermektedir. Hâlihazırda polisin etik dışı durumlarını sadece yine polis araştırmaktadır. Bu raporun ilerleyen sayfalarında açıklanacağı gibi, saygınlık testi trafik memurlarının denetiminde düzenli kullanılan bir yöntem değildir ve hatta uygulanmasının da mümkün olmayacağına inanılmaktadır.

Zorunlu polis etiği eğitiminin başladığı 2005 yılına kadar bu eğitim polis adaylarına sadece tavsiye olarak kişisel bazda söylenen tavsiyelerden ibaretti. Bu tür eğitimler günlük polislik gerçeklerinden ve sonuca götürmekten uzaktır. Bu araştırma gündelik rüşvet yolsuzluğunu altında yatan nedenleri anlama ve analiz etmeye bir teşebbüstür. Bu çalışmanın bulguları genelde polis eğitiminde özelde trafik hizmetleri eğitimine yansıtılacaktır.

Trafik polis memurları tarafından işlenen gündelik rüşvet aslında bir dereceye kadar bir teşkilattaki daha geniş çaplı yolsuzluğun yansımasıdır. Bireysel yolsuzluk durumları, yolsuzluğa hoşgörülü bir alt kültür içinde genişlemekte ve tolere

edilmektedir. Böylece trafik polisleri tarafından işlenen gündelik rüşvet yolsuzluklarını anlamak için Türk polis alt kültürüne ve polis yolsuzluğu üzerine etkisine aşına olması gerekir. İzleyen başlık genelde yolsuzluğa tolereli polis alt kültürü ve özelde trafik hizmetlerindeki yolsuzluk arasındaki bağlantıyı açıklamayı amaçlamaktadır.

6. POLİS KÜLTÜRÜ VE GÜNDELİK RÜŞVET

Türkiye’de bütün kamu kurumlarının çalışanları arasında mesleki dayanışma hüküm süren bir durumdur. Bu olgu, sadece kolluk birimlerine mahsus değil bütün kamu kurumları personeli arasında olan bir olgudur. Her türlü kamu mesleğinde gözlemlenebilen bu çeşit dayanışma Türk toplum yapısından kaynaklanmakta ve kabile dayanışmasını hatırlatan ulusal bir dayanışmaya doğru genişlemektedir. Dayanışmayla ilgili bu tür ifadeler kolluk güçlerinde özellikle yaygındır. Polis literatürüne göre bu kurumlarda ABD’de üniformalarının mavi olmasından dolayı mavi sessizlik duvarı denilen veya sessizlik ilkesi denilen durumlar çok yaygın olarak görülmektedir.

Mesleki dayanışma ne sadece sivil bürokratik büro amirlerine ve çalışanlarına ne de kolluk hizmetleri personeliyle sınırlıdır. Doktorlar ve akademisyenler arasında bile beyaz sessizlik duvarı denilen benzer bir mesleki dayanışma şekli gözlemlenebilir (Kleining, 2000). Mesleki dayanışma, bir meslektaş tarafından bir vatandaşa veya halka karşı yapılan bir yanlışı ortaya çıkarma konusunda işi hasıraltı yapmak ya da görmemek olarak tanımlanabilir.

Uluslararası polis literatüründe çok değinilen mesleki dayanışma gibi bir olgunun Türk kolluk güçlerinde olmadığını iddia etmek hem inandırıcı değildir hem de yönetsel olarak yanlıştır. Aslında Türkiye örneğine bakıldığında, mesleki dayanışmanın olduğu çok iyi bilinmekte ve kolluk güçleri arasında bunun çok daha yüksek seviyede var olduğu bilinmektedir. Türkiye’de mesleki dayanışma genel anlamda kamu personeli arasında ve özel anlamda üniformalı güvenlik teşkilatlarında gözlemlenmektedir. Bu dayanışma dâhili denetim mekanizmalarının etkili çalışmasını engellemektedir. Bu doğrultuda kamu hizmetleri üzerinde sivil toplum üyelerinin (vatandaşların) sivil denetim ve gözetimi kesinlikle önemli bir konudur.

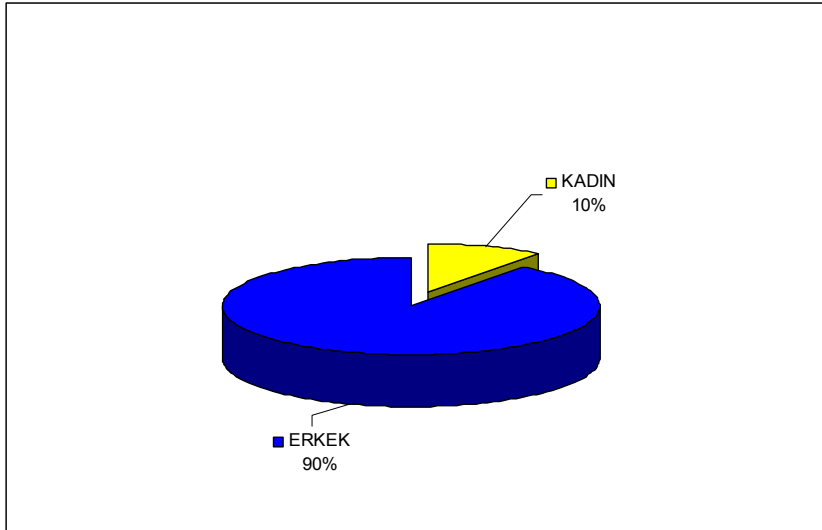
Üst seviye her polis rütbelisinden gelen bu direncin değerlendirilmesi noktasında şu sonuca ulaşabiliriz: Türk polis teşkilatı mensuplarının çoğunluğu günlük polislik hizmetlerindeki küçük yolsuzluk gerçekleriyle yüz yüze gelmekte genelde gönülsüzdürler. Aşağıda anketten elde edilen bulgular sunulmuştur. Anket, Türk polis teşkilatı mensuplarının siyasi ve sivil yetkililerden siyasi kararlılık ve daha fazla baskı gösterilmesi konusunda acil bir ihtiyaç olduğunu kavramalarının önemine dikkat çekmektedir. Mevcut dâhili denetim mekanizmaları, etkisiz görünmektedir ve polis üst yöneticileri yolsuzluğun nedenlerini araştırarak sorunlarla yüz yüze gelme konusunda yeterli cesareti gösterecek gibi durmamaktadırlar.

7. TÜRKİYE’NİN ÜÇ BÜYÜK KENTİNDEKİ TRAFİK DENETLEME HİZMETLERİNDE ETİK ANLAYIŞIN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ PERSONEL ANKETİ ANALİZİ

7.1 Genel Bilgiler

TABLO 1: ANKETE KATILAN PERSONELİN CİNSİYET DAĞILIMI

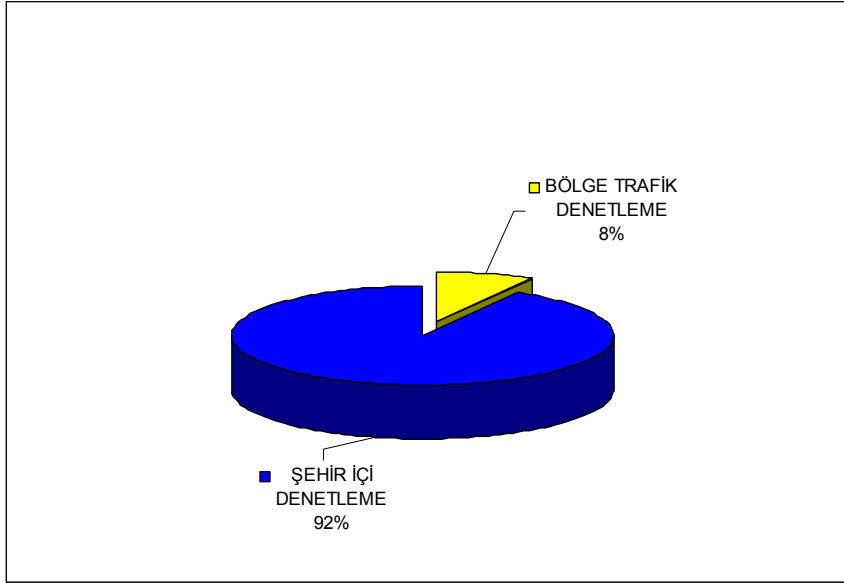
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	KADIN	56	9,8	10,1
	ERKEK	500	87,6	89,9
	Toplam	556	97,4	100,0
Boş	-1	15	2,6	
Toplam		571	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılan personelin %90'ı erkek, %10'u bayandır. Bu da ankete katılan çalışanların çoğunlukla erkek personel olduğunu göstermektedir.

TABLO 2: PERSONELİN ÇALIŞTIĞI BİRİM

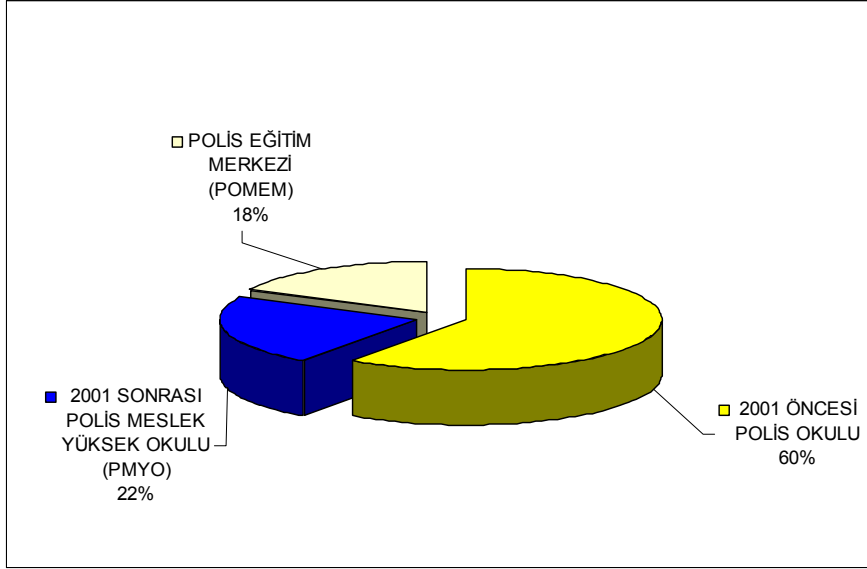
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	BÖLGE TRAFİK DENETLEME	46	8,1	8,5
	ŞEHİR İÇİ DENETLEME	498	87,2	91,5
	Toplam	544	95,3	100,0
Boş	-1	27	4,7	
Toplam		571	100,0	

Tablodan anlaşıldığı gibi anket yapılan personelin %91,5'i şehir içi denetleme, %8,5'i bölge trafik denetlemede çalışmaktadır.

TABLO 3: POLİS TEMEL EĞİTİMİNİ NEREDEN ALINDIĞI

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	2001 ÖNCESİ POLİS OKULU	328	57,4	59,4
	2001 SONRASI POLİS MESLEK YÜKSEK OKULU (PMYO)	123	21,5	22,3
	POLİS EĞİTİM MERKEZİ (POMEM)	101	17,7	17,6
	Toplam	552	96,7	100,0
Boş	-1	19	3,3	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan personelin yarısından fazlası (%59,4) 2001 öncesi polis okullarından mezun olmuştur.

TABLO 4: EK GELİR DURUMU

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Yok	411	72,0	72,0
	Var	160	28,0	28,0
	Toplam	571	100,0	100,0

Ankete katılan memurların yaklaşık dörtte üçünün ek bir geliri bulunmamaktadır.

TABLO 5: EŞİN ÇALIŞMA DURUMU

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	95	16,6
	HAYIR	476	83,4
	Toplam	571	100,0

Ankete katılan memurların %83,4'ünün eşi çalışmamaktadır.

Özetle;

Ankete katılan personel, teşkilatın genel yapısına yakın bir şekilde erkek ağırlıklıdır (%90'ı erkek). Anket yapılan personelin %91,5'i şehir içi denetleme, %8,5'i bölge trafik denetlemede çalışmaktadır. Ankete katılan personelin yarıdan fazlası (%59,4) 9 aylık eğitim veren polis okullarından mezun olmuştur ve nispeten yaşlı personelden oluşmaktadır. Mevcut durumda ise eğitim 2 yıldır.

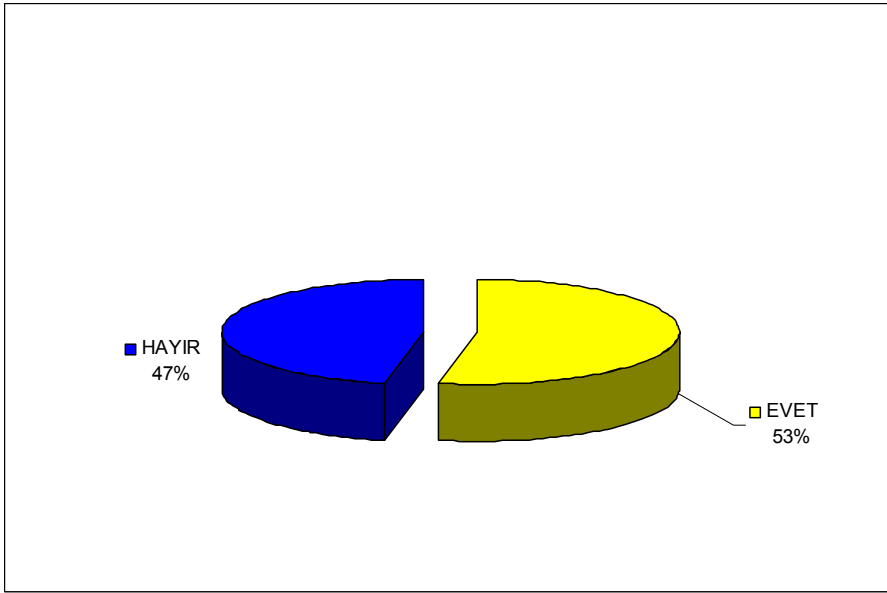
Ankete katılan memurların %83,4'ünün eşi çalışmamakta ve yaklaşık dörtte üçünün ek bir geliri bulunmamaktadır. Dolayısıyla ankete katılanların çoğunluğu sadece maaşlarıyla geçinmektedirler.

Bu noktadan sonra ankete katılanlara etik konusunda yeterli eğitim alıp almadıkları ve denetlenip denetlenmedikleri konusunu tespit etmek için eğitim ve denetimle ilgili sorular yöneltilmiştir.

7.2 Etik Eğitim

TABLO 6: POLİS EĞİTİM KURUMLARINDA VATANDAŞTAN "İKRAM VE HEDİYE KABUL EDİP ETMEME" KONUSUNDA HERHANGİ BİR "EĞİTİM" VERİLİP VERİLMEDİĞİ

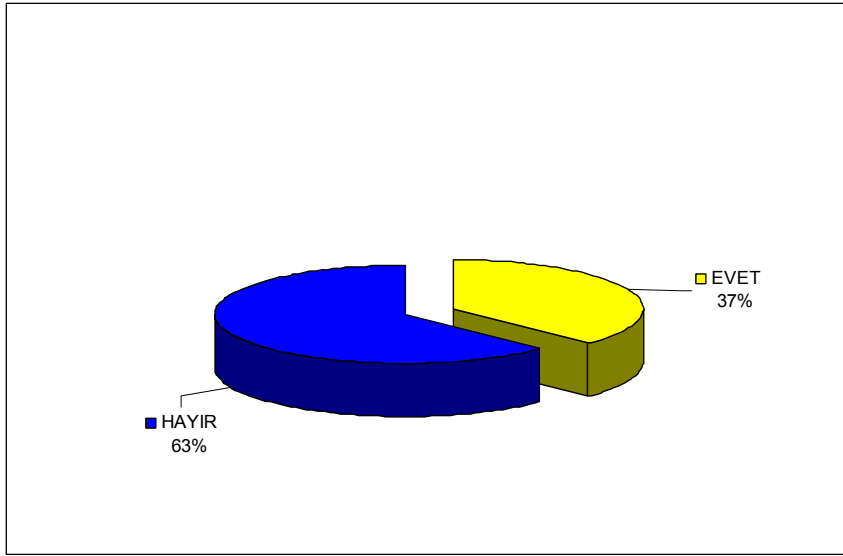
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	EVET	299	52,4	53,0
	HAYIR	265	46,4	47,0
	Toplam	564	98,8	100,0
Boş	-1	7	1,2	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan memurların yarısından biraz fazlası (%53) polis eğitim kurumlarında vatandaştan "ikram ve hediye kabul edip etmeme" konusunda bir "eğitim" aldıklarını belirtmektedirler.

TABLO 7: TRAFİK HİZMETLERİNDE GÖREVE BAŞLADIKTAN SONRA, VATANDAŞTAN "İKRAM VE HEDİYE KABUL EDİP-ETMEME" KONUSUNDA EĞİTİM ALINMASI DURUMU

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	EVET	211	37,0	37,5
	HAYIR	352	61,6	62,5
	Toplam	563	98,6	100,0
Boş	-1	8	1,4	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan memurların %62,5'i trafik hizmetlerinde göreve başladıktan sonra, vatandaştan "ikram ve hediye kabul edip-etmeme" konusunda eğitim almadıklarını belirtmektedirler.

Özetle;

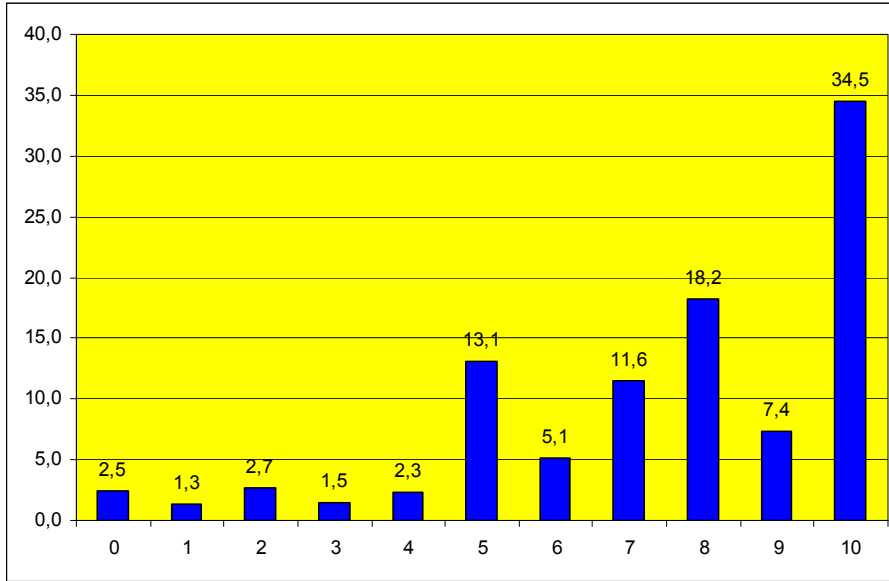
Yukarıdaki iki tablo birlikte değerlendirildiğinde trafik polislerinin etik eğitimlerinin eksik olduğu görülmekte olup bu eksikliğin giderilmesi gerekmektedir. Hizmet öncesi eğitimde katılımcıların yarısı etik eğitim alırken bu oran neredeyse hizmet içinde üçte bire kadar düşmektedir.

7.3 Denetim

Vatandaş Denetimi

TABLO 8: TRAFİK KURALI İHLALİ TESPİT EDİLEN HER DURUMDA CEZAI İŞLEM YAPMA

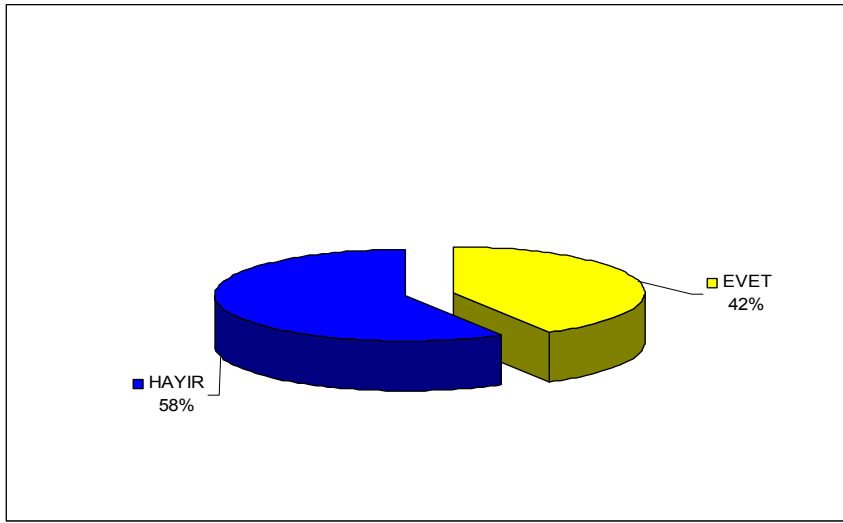
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç yapmam	13	2,3	2,5
	1	7	1,2	1,3
	2	14	2,5	2,7
	3	8	1,4	1,5
	4	12	2,1	2,3
	5	69	12,1	13,1
	6	27	4,7	5,1
	7	61	10,7	11,6
	8	96	16,8	18,2
	9	39	6,8	7,4
	10 Her zaman yaparım	182	31,9	34,5
	Toplam	528	92,5	100,0
Boş	-1	43	7,5	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan memurların eğilimi kuralları uygulayıp ceza yazma yönündedir. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında %76,8 cezai işlem yaparım derken %10,3 yapmam diyor.

Üstlerin Denetimi**TABLO 9: TRAFİK HİZMETLERİNDE GÖREV YAPARKEN VATANDAŞTAN "İKRAM VE HEDİYE KABUL EDİP-ETMEME" KONUSUNDA ÜSTLER TARAFINDAN DENETLENME DURUMU**

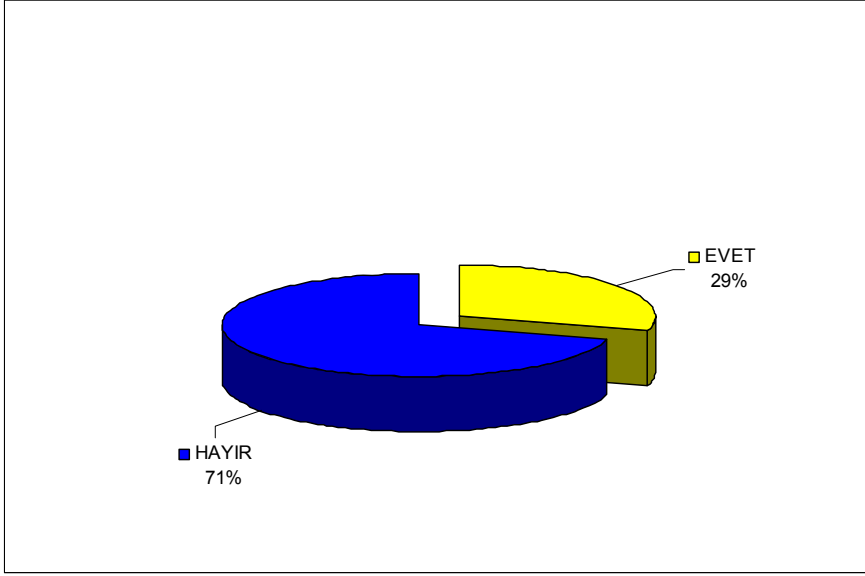
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	EVET	235	41,2	41,7
	HAYIR	328	57,4	58,3
	Toplam	563	98,6	100,0
Boş	-1	8	1,4	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polislerin yarısından fazlası (%58,3) trafik hizmetlerinde görev yaparken vatandaştan "ikram ve hediye kabul edip-etmeme" konusunda üstleri tarafından denetlenmediklerini belirtmektedirler.

TABLO 10: VATANDAŞ TARAFINDAN YAPILMIŞ HERHANGİ BİR ŞİKÂYET OLMASIZIN ÜSTLER TARAFINDAN "RÜŞVET ALINIP-ALINMADIĞININ" TEST EDİLMESİ AMACIYLA DENETLENME

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	EVET	164	28,7	29,4
	HAYIR	394	69,0	70,6
	Toplam	558	97,7	100,0
Boş	-1	13	2,3	
Toplam		571	100,0	

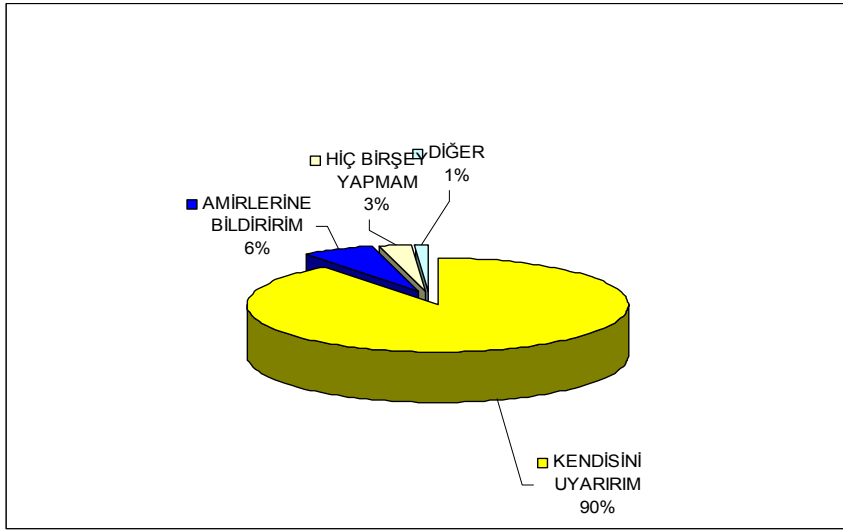
Ankete katılan polislerin büyük çoğunluğu (%70,6) vatandaş tarafından yapılmış herhangi bir şikâyet olmaksızın üstler tarafından "rüşvet alınıp-alınmadığının" test edilmesi amacıyla denetlenmediklerini belirtmektedirler.

Bu iki tablo birlikte değerlendirildiğinde memurların üstleri tarafından gerek rüşvet (hayır%71) gerekse hediye ikram (hayır %58) alıp almama konularında yeterince denetlenmedikleri görülmektedir.

7.4 Oto kontrol

TABLO 11: BİR MESLEKTAŞIN ETİK DIŞI BİR DAVRANIŞI GÖRÜLDÜĞÜNDE YAPILANLAR

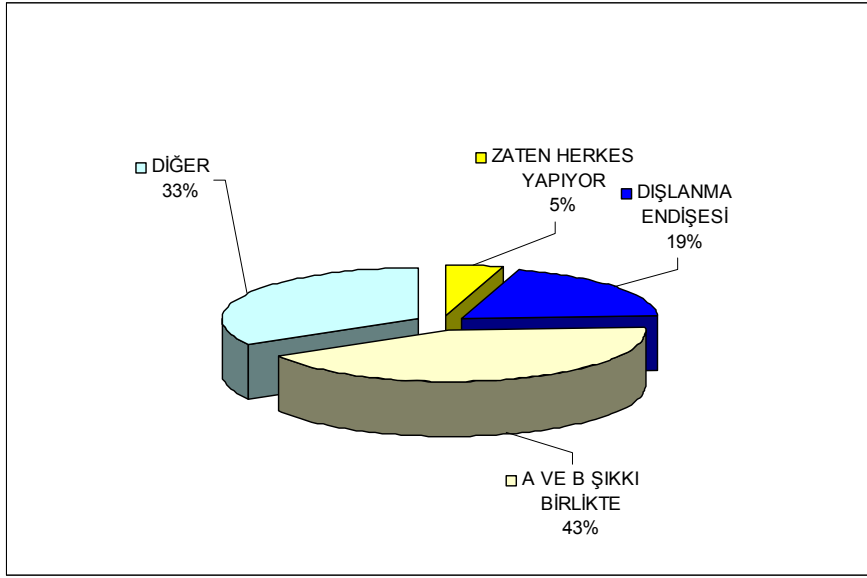
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	KENDİSİNİ UYARIRIM	492	86,2	89,9
	AMİRLERİNE BİLDİRİRİM	33	5,8	6,0
	HİÇ BİRŞEY YAPMAM	16	2,8	2,9
	DİĞER	6	1,1	1,1
	Toplam	547	95,8	100,0
Boş	-1	24	4,2	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polis memurlarının %90'ı bir meslektaşının etik dışı bir davranışını gördüğünde kendisini uyardığını belirtmektedir.

TABLO 12: BİR MESLEKTAŞINDA GÖRÜLEN ETİK DIŞI BİR DAVRANIŞLA İLGİLİ OLARAK HİÇBİR ŞEY YAPMAMANIN NEDENİ

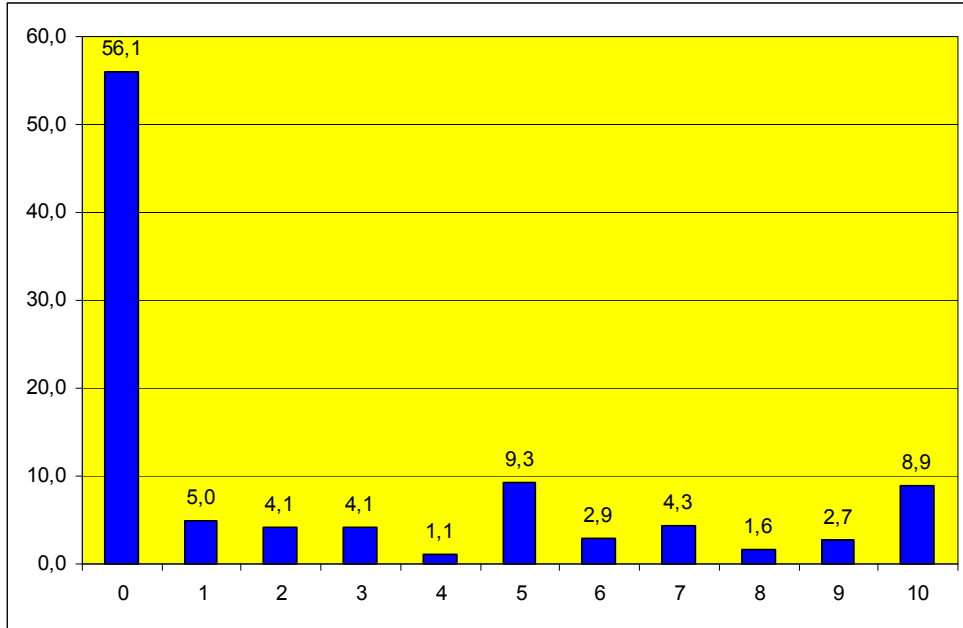
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	ZATEN HERKES YAPIYOR	1	0,2	4,8
	DIŞLANMA ENDİŞESİ	4	0,7	19,0
	A VE B ŞIKKI BİRLİKTE	9	1,6	42,9
	DİĞER	7	1,2	33,3
	Toplam	21	3,7	100,0
Boş	-1	550	96,3	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polis memurlarından bir meslektaşının etik dışı bir davranışını gördüğünde “hiçbir şey yapmam” diyenler daha ziyade dışlanmadan endişe etmektedirler (Ancak sayı yorum yapamayacak kadar küçüktür).

Günelik Rüşvet Sebepleri ve Vatandaşın Etkisi**TABLO 13: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN, HERHANGİ BİR TRAFİK İHLALİ YAPAN BİR KİŞİ HAKKINDA İŞLEM YAPARKEN DAHA ÖNCE O VATANDAŞIN KENDİSİNE BAZI KÜÇÜK İKRAMLARDA BULUNMUŞ OLMASININ, TRAFİK GÖREVLİSİNİN YAPACAĞI CEZAI İŞLEMİ ETKİLEMESİ FİKRİNE KATILMA**

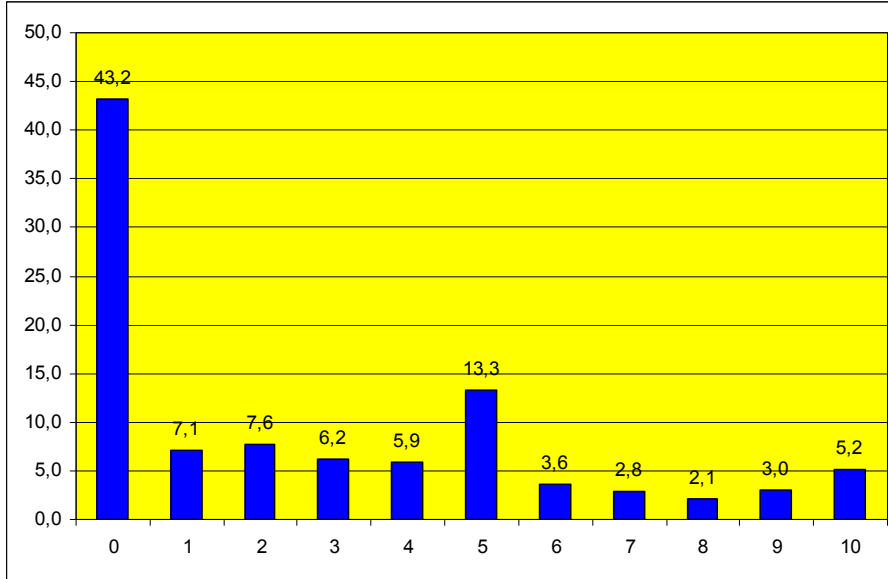
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	314	55,0	56,1
	1	28	4,9	5,0
	2	23	4,0	4,1
	3	23	4,0	4,1
	4	6	1,1	1,1
	5	52	9,1	9,3
	6	16	2,8	2,9
	7	24	4,2	4,3
	8	9	1,6	1,6
	9	15	2,6	2,7
	10 Çok etkiler	50	8,8	8,9
	Toplam	560	98,1	100,0
Boş	-1	11	1,9	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polislerin büyük çoğunluğu bir trafik görevlisinin, herhangi bir trafik ihlali yapan bir kişi hakkında işlem yaparken daha önce o vatandaşın kendisine bazı "küçük ikramlarda" bulunmuş olmasının, trafik görevlisinin yapacağı cezai işlemi çok etkilemeyeceği fikrine katılmaktadırlar (%56,1 hiç etkilemez).

TABLO 14: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN HERHANGİ BİR TRAFİK İHLALİ YAPAN BİR KİŞİ HAKKINDA İŞLEM YAPARKEN O KİŞİNİN KENDİ YAKINI VEYA HEMŞERİSİ OLDUĞUNU ÖĞRENMESİNİN, TRAFİK GÖREVLİSİNİN YAPACAĞI CEZAI İŞLEMİ ETKİLEMESİ FIKRİNE KATILMA

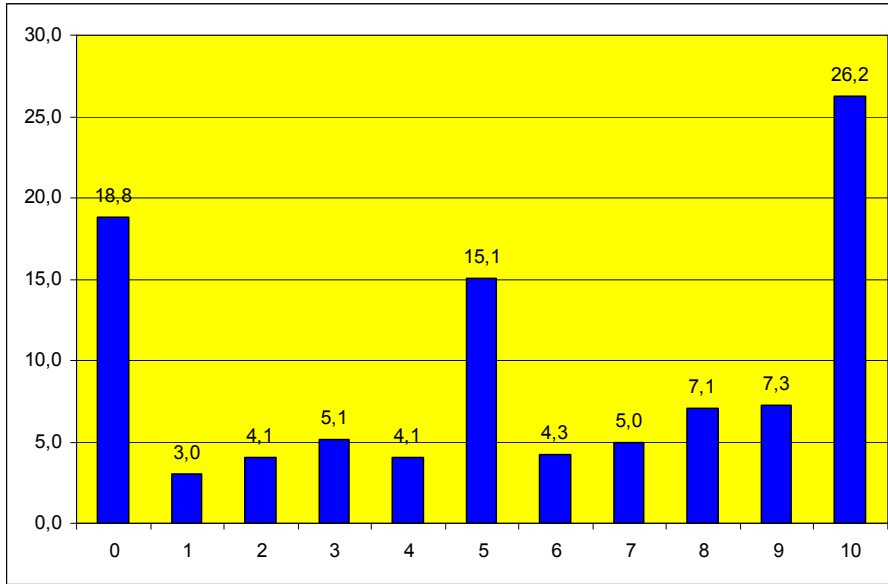
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	243	42,6	43,2
	1	40	7,0	7,1
	2	43	7,5	7,6
	3	35	6,1	6,2
	4	33	5,8	5,9
	5	75	13,1	13,3
	6	20	3,5	3,6
	7	16	2,8	2,8
	8	12	2,1	2,1
	9	17	3,0	3,0
	10 Çok etkiler	29	5,1	5,2
	Toplam	563	98,6	100,0
Boş	-1	8	1,4	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polis memurlarının bir trafik görevlisinin herhangi bir trafik ihlali yapan bir kişi hakkında işlem yaparken o kişinin “kendi yakını veya hemşerisi olduğunu öğrenmesi”nin, trafik görevlisinin yapacağı cezai işlemi etkileyeceği fikrine katılmamaktadırlar (%43,2 hiç etkilemez). Ancak uçtaki görüş (hiç etkilemez) bir önceki sorudan %13 daha düşüktür. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında ise her iki soruya da %70 civarında “etkilemez” cevabı verilmektedir.

TABLO 15: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN HERHANGİ BİR TRAFİK İHLALİ YAPAN BİR KİŞİ HAKKINDA İŞLEM YAPARKEN O KİŞİNİN POLİS OLDUĞUNU ÖĞRENMESİNİN, TRAFİK GÖREVLİSİNİN YAPACAĞI CEZAI İŞLEMİ ETKİLEMESİ FİKRİNE KATILMA

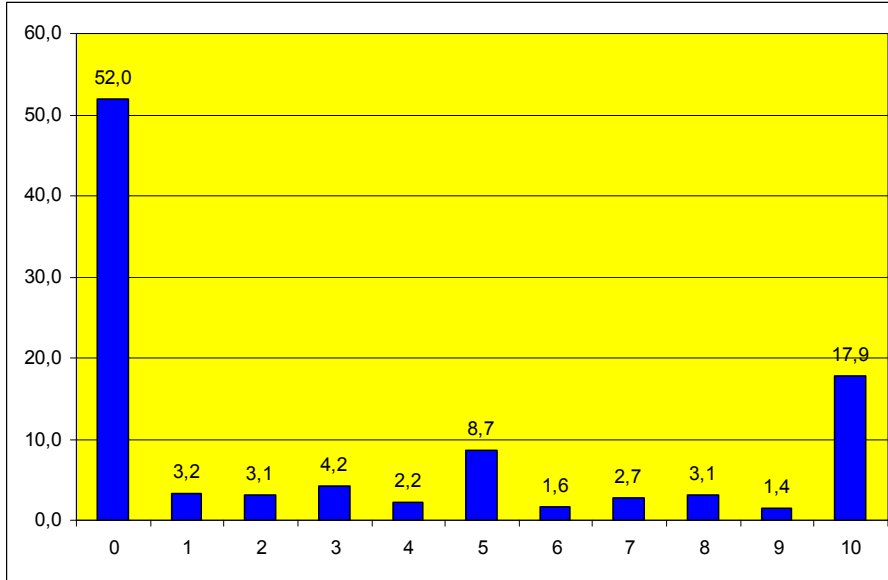
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	106	18,6	18,8
	1	17	3,0	3,0
	2	23	4,0	4,1
	3	29	5,1	5,1
	4	23	4,0	4,1
	5	85	14,9	15,1
	6	24	4,2	4,3
	7	28	4,9	5,0
	8	40	7,0	7,1
	9	41	7,2	7,3
	10 Çok etkiler	148	25,9	26,2
	Toplam	564	98,8	100,0
	Boş	-1	7	1,2
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polislerin, bir trafik görevlisinin herhangi bir trafik ihlali yapan bir kişi hakkında işlem yaparken o kişinin “polis olduğunu” öğrenmesinin, trafik görevlisinin yapacağı cezai işlemi etkileyip etkilememesi konusunda fikir birliğinde olmadıkları görülmektedirler (%19 hiç etkilemez, %15 ne etkiler ne etkilemez, %26 çok etkiler). Yukarıdaki tablolarla karşılaştırılınca polislerin nispeten meslek içi dayanışma sergiledikleri görülmektedir. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında ise %50 “etkiler” %35 “etkilemez” demektir.

TABLO 16: TRAFİK POLİSLERİNİN GÖREVLERİNİ YERİNE GETİRİRKEN VATANDAŞLARIN KENDİLERİNE VERDİĞİ KÜÇÜK DEĞERDEKİ HEDİYE, EŞYA VEYA PARAYI KABUL ETMESİNDE, MAAŞLARINI YETERSİZ GÖRMELERİNİN NE KADAR ETKİLEDİĞİ FİKRİ

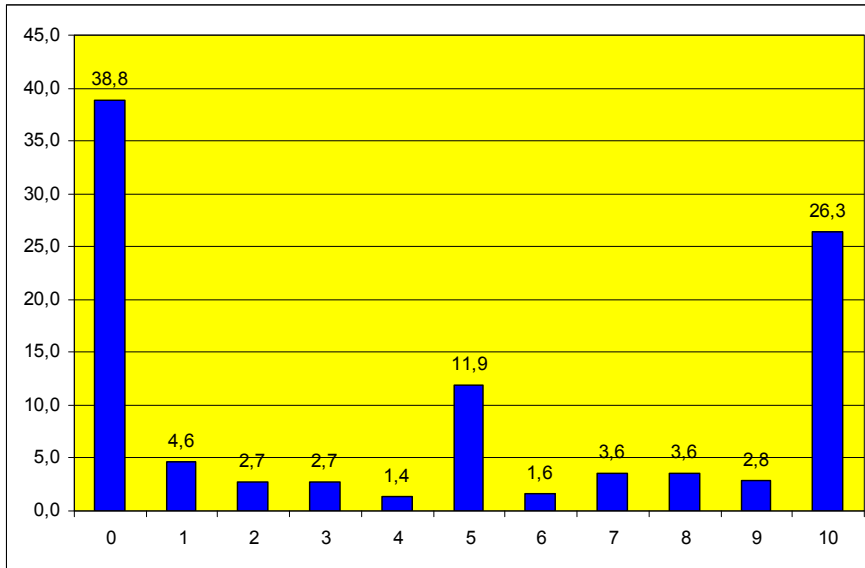
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	288	50,4	52,0
	1	18	3,2	3,2
	2	17	3,0	3,1
	3	23	4,0	4,2
	4	12	2,1	2,2
	5	48	8,4	8,7
	6	9	1,6	1,6
	7	15	2,6	2,7
	8	17	3,0	3,1
	9	8	1,4	1,4
	10 Çok etkiler	99	17,3	17,9
	Toplam	554	97,0	100,0
	Boş	-1	17	3,0
Toplam	571	100,0		

Ankete katılan polislerin, trafik polislerinin görevlerini yerine getirirken vatandaşların kendilerine verdiği küçük değerdeki hediye, eşya veya parayı kabul etmesinde, maaşlarını yetersiz görmelerinin etkili olmadığı fikri daha yaygındır (%52 Hiç etkilemez). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise %65 etkilemez, %27 etkiler demektir. Dolayısıyla maaşın yeterli olması konusu üzerinde durulmaya değer görülmektedir. Sürücülere sorulan trafikte yolsuzluğa karşı alınabilecek tedbirler sıralamasında ise maaşın artırılması teklifi %35,4 ile 6. sırada yer almaktadır.

TABLO 17: AMİR VE MÜDÜRLERİNİN MAKAM VEYA ŞAHISLARINA VERİLEN HEDİYELERİ KABUL ETTİKLERİNİ BİLMELERİNİN TRAFİK POLİSLERİNİN KENDİLERİNE VERİLEN HEDİYE VE İKRAMLARI KABUL ETMELERİNİ, NE KADAR ETKİLEDİĞİ FİKRİ

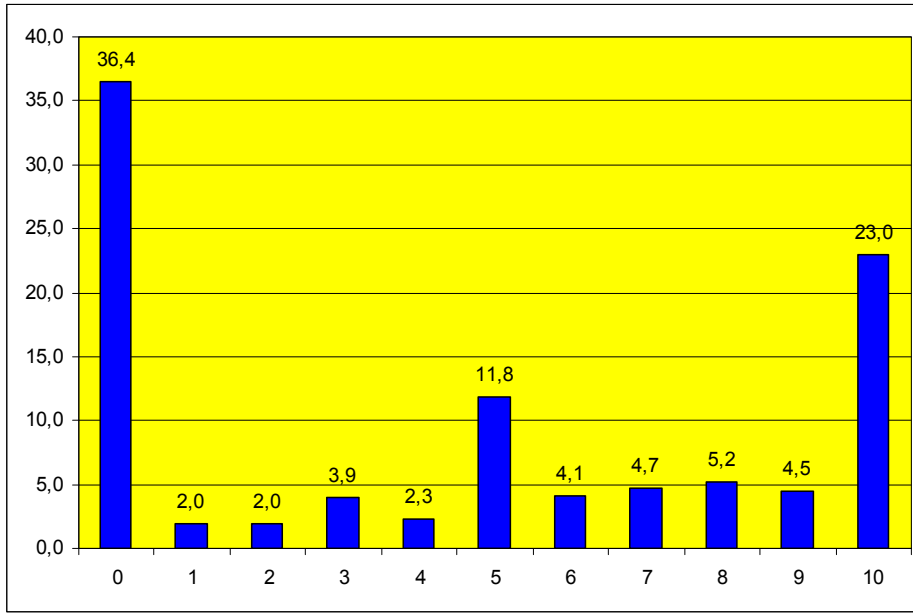
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	218	38,2	38,8
	1	26	4,6	4,6
	2	15	2,6	2,7
	3	15	2,6	2,7
	4	8	1,4	1,4
	5	67	11,7	11,9
	6	9	1,6	1,6
	7	20	3,5	3,6
	8	20	3,5	3,6
	9	16	2,8	2,8
	10 Çok etkiler	148	25,9	26,3
	Toplam	562	98,4	100,0
Boş	-1	9	1,6	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan polis memurları, amir ve müdürlerinin makam veya şahıslarına verilen hediyeleri kabul ettiklerini bilmelerinin trafik polislerinin kendilerine verilen hediye ve ikramları kabul etmelerini, ne kadar etkilediği konusunda fikir birliği içinde değildirler. Böyle bir durumun polisleri hiç etkilemeyeceğini düşünenler %39 iken, çok etkiler diyenler %26 civarındadır. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında ise %50 “etkilemez”, %38 “etkiler” demektir.

TABLO 18: GÖREV YAPAN TRAFİK POLİSLERİNİN VATANDAŞLARDAN MADDİ BİR ŞEY BEKLEDİKLERİNİ HİSSETTİRMELERİ, VATANDAŞLARIN BU TRAFİK POLİSLERİNE HEDİYE VE İKRAMDA BULUNMASINI ETKİLEDİĞİ FİKRİNE KATILMA

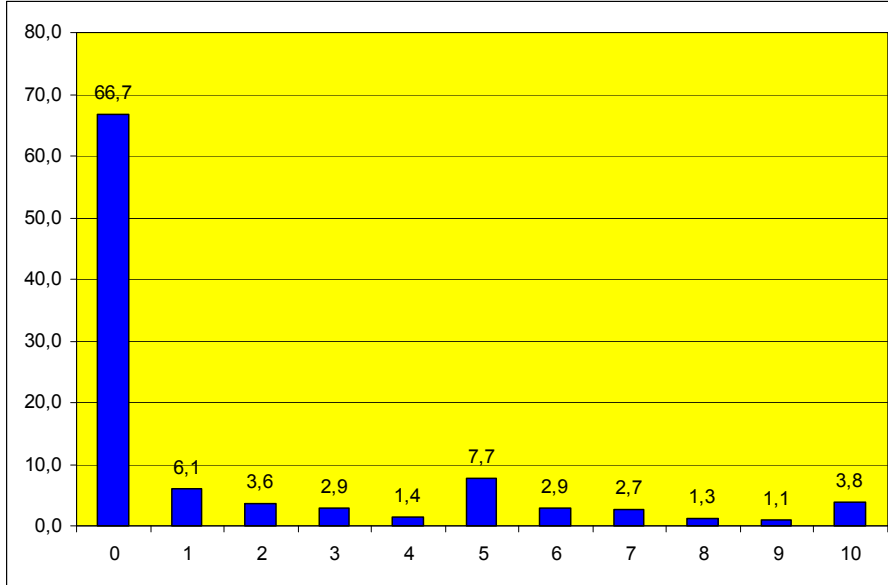
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	203	35,6	36,4
	1	11	1,9	2,0
	2	11	1,9	2,0
	3	22	3,9	3,9
	4	13	2,3	2,3
	5	66	11,6	11,8
	6	23	4,0	4,1
	7	26	4,6	4,7
	8	29	5,1	5,2
	9	25	4,4	4,5
	10 Çok etkiler	128	22,4	23,0
	Toplam	557	97,5	100,0
Boş	-1	14	2,5	
Toplam		571	100,0	

Görev yapan trafik polislerinin vatandaşlardan maddi bir şey beklediklerini hissettirmelerinin, vatandaşların bu trafik polislerine hediye ve ikramda bulunmasını etkilememesi fikrine katılma ağır basmakla birlikte (hiç etkilemez %36,4) etkileyeceğini düşünenler de az değildir (çok etkiler %23). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında ise %47 “etkilemez”, %42 “etkiler” demektir.

TABLO 19: HAKKINDA CEZAI İŞLEM YAPILMAKTA OLAN BİR SÜRÜCÜNÜN CEZADAN KURTULMA BEKLENTİSİYLE HEDİYE, İKRAM VEYA KÜÇÜK MİKTARDA PARA TEKLİF ETMESİNİN, POLİSİN BUNLARI KABUL ETMESİNİ NE KADAR ETKİLEDİĞİ

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiç etkilemez	373	65,3	66,7
	1	34	6,0	6,1
	2	20	3,5	3,6
	3	16	2,8	2,9
	4	8	1,4	1,4
	5	43	7,5	7,7
	6	16	2,8	2,9
	7	15	2,6	2,7
	8	7	1,2	1,3
	9	6	1,1	1,1
	10 Çok etkiler	21	3,7	3,8
	Toplam		559	97,9
Boş	-1	12	2,1	
Toplam		571	100,0	

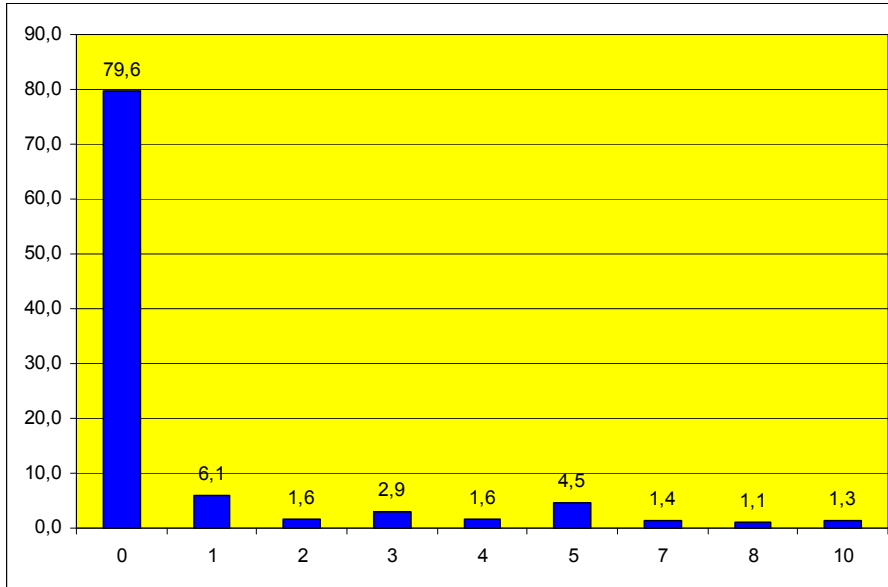

Ankete katılan polisler, hakkında cezai işlem yapılmakta olan bir sürücünün cezadan kurtulma beklentisiyle hediye, ikram veya küçük miktarda para teklif etmesinin, polisin bunları kabul edeceği fikrine büyük oranda katılmamaktadırlar (hiç etkilemez %66,7). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alındığında %81 “etkilemez”, %12 “etkiler” demektir.

7.5 Etik Algılama

TABLO 20: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YERİNE GETİRİRKEN HİZMET VERDİĞİ VATANDAŞLARDAN "İKRAM VE HEDİYE KABUL ETMESİNİN" NASIL BULUNDUĞU (D.1 Karşılığı C.1)

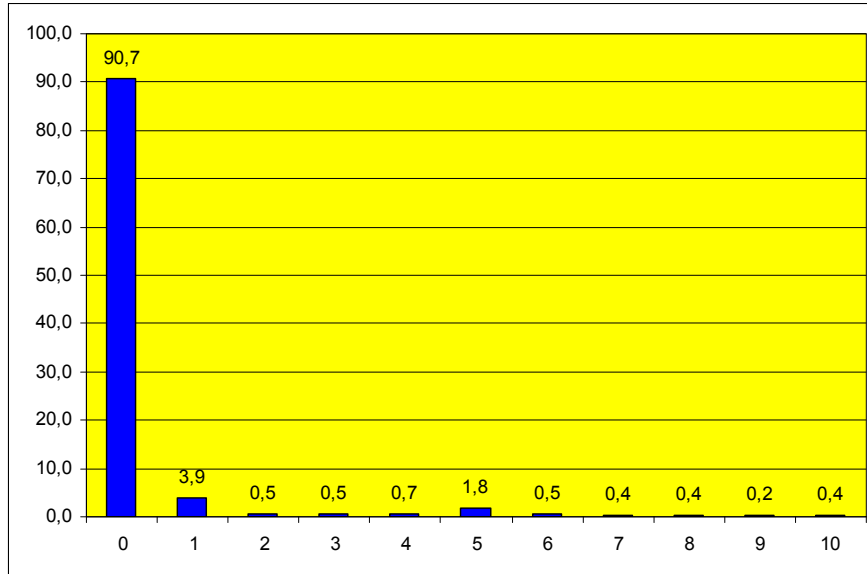
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	446	78,1	79,6
	1	34	6,0	6,1
	2	9	1,6	1,6
	3	16	2,8	2,9
	4	9	1,6	1,6
	5	25	4,4	4,5
	7	8	1,4	1,4
	8	6	1,1	1,1
	10 Çok doğru	7	1,2	1,3
	Toplam	560	98,1	100,0
Boş	-1	11	1,9	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan trafik polisleri bir trafik görevlisinin görevini yerine getirirken hizmet verdiği vatandaşlardan "ikram ve hediye kabul etmesi"ni büyük oranda yanlış bulmaktadırlar (çok yanlış %79,6). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise %92 yanlış, %4 doğru olarak görülmektedir.

TABLO 21: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YERİNE GETİRİRKEN HİZMET ETTİĞİ VATANDAŞLAR TARAFINDAN VERİLEN “AZ MİKTARDA PARAYI” KABUL ETMESİNİN NASIL BULUNDUĞU (D.2, Karşılığı B.9)

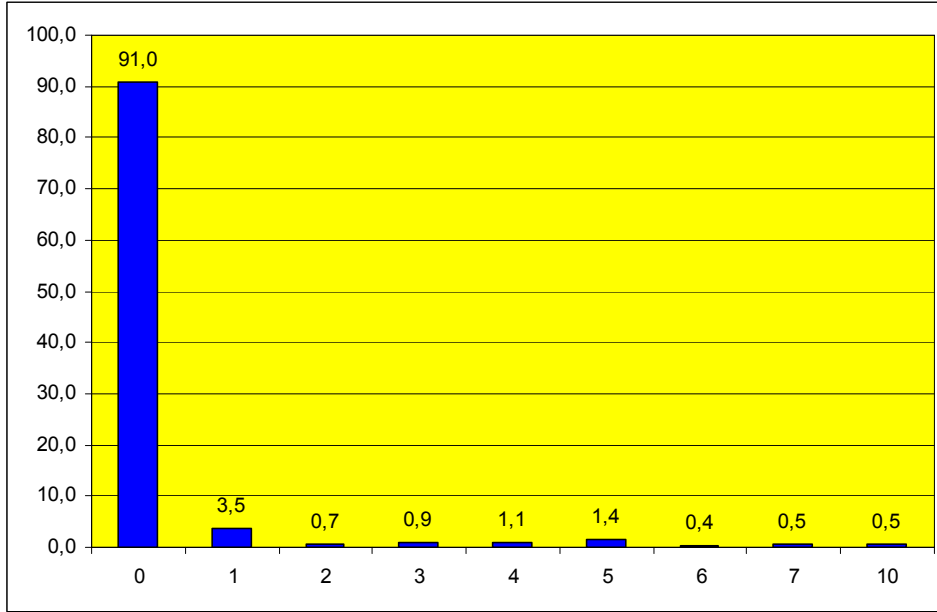
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	505	88,4	90,7
	1	22	3,9	3,9
	2	3	0,5	0,5
	3	3	0,5	0,5
	4	4	0,7	0,7
	5	10	1,8	1,8
	6	3	0,5	0,5
	7	2	0,4	0,4
	8	2	0,4	0,4
	9	1	0,2	0,2
	10 Çok doğru	2	0,4	0,4
		Toplam	557	97,5
Boş	-1	14	2,5	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan trafik polisleri bir trafik görevlisinin görevini yerine getirirken hizmet ettiği vatandaşlar tarafından verilen az miktarda parayı kabul etmesinin çok yanlış (%90,7) olduğu kanaatindedirler. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %96,3 yanlış, %2 doğru şeklindedir.

TABLO 22: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YERİNE GETİRİRKEN HİZMET ETTİĞİ VATANDAŞLAR TARAFINDAN TEKLİF EDİLEN “RÜŞVETİ” KABUL ETMESİNİN NASIL BULUNDUĞU (D.3, karşılığı C.3)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	514	90,0	91,0
	1	20	3,5	3,5
	2	4	0,7	0,7
	3	5	0,9	0,9
	4	6	1,1	1,1
	5	8	1,4	1,4
	6	2	0,4	0,4
	7	3	0,5	0,5
	10 Çok doğru	3	0,5	0,5
	Toplam	565	98,9	100,0
Boş	-1	6	1,1	
Toplam		571	100,0	

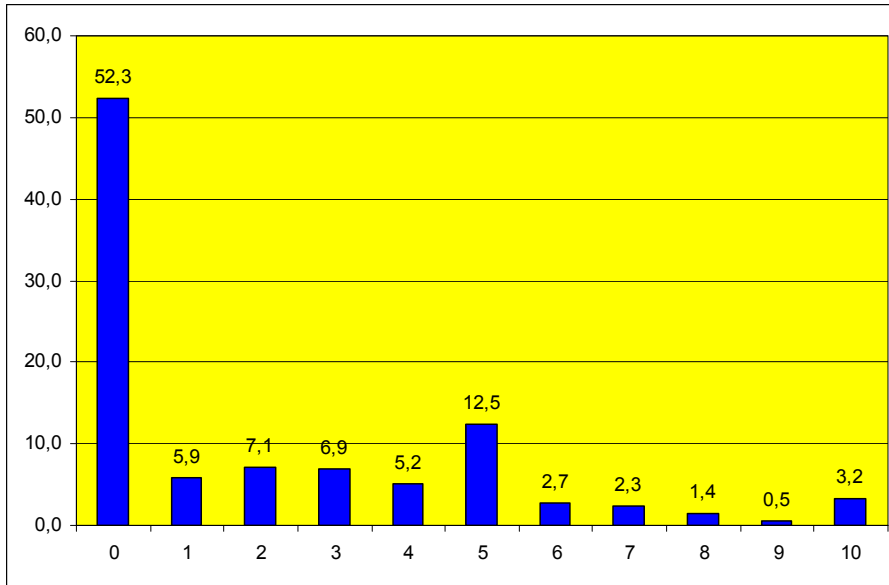

Ankete katılan trafik polisleri bir trafik görevlisinin görevini yerine getirirken hizmet ettiği vatandaşlar tarafından teklif edilen rüşveti kabul etmesini çok büyük oranda (%91) yanlış bulmaktadır. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %97,2 yanlış, %1,4 doğru şeklindedir.

Bu gruptaki üç soru birlikte değerlendirildiğinde teklif edilen paranın rüşvet olarak algılanmasının daha yüksek olduğu görülmektedir (çok yanlış %90,7 ve %91). İkram ve hediye ise uçtaki “çok yanlış” oranı 79,6’ya düşmektedir. Yaklaşık %10’luk bir fark görülmektedir.

TABLO 23: BİR TRAFİK EKİBİNİN, GÖREVLİ BULUNDUĞU GÜZERGÂH ÜZERİNDEKİ İŞYERLERİ TARAFINDAN YİYECEK, İÇECEK GİBİ DÜŞÜK DEĞERLİ İKRAMLARI, AŞIRIYA KAÇMADAN VE İLAVE BİR ŞEY İSTEMEDEN KABUL ETMESİNİN NASIL DEĞERLENDİRİLDİĞİ (D.4, Karşılığı C.4'e benzer)

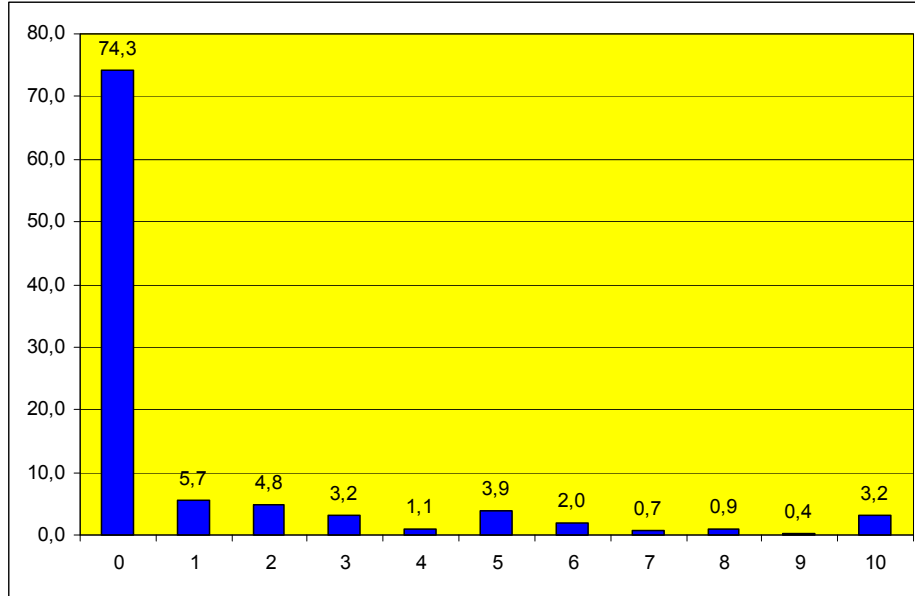
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	294	51,5	52,3
	1	33	5,8	5,9
	2	40	7,0	7,1
	3	39	6,8	6,9
	4	29	5,1	5,2
	5	70	12,3	12,5
	6	15	2,6	2,7
	7	13	2,3	2,3
	8	8	1,4	1,4
	9	3	0,5	0,5
	10 Çok doğru	18	3,2	3,2
	Toplam		562	98,4
Boş	-1	9	1,6	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan memurlarca bir trafik ekibinin, görevli bulunduğu güzergâh üzerindeki işyerleri tarafından yiyecek, içecek gibi düşük değerli ikramları, aşırıya kaçmadan ve ilave bir şey istemeden kabul etmesinin yanlış olduğu düşüncesi ağır basmaktadır (çok yanlış %52,3). Ancak bu yüzde kesin ve büyük oranda bir karşı çıkma şeklinde değildir. Yani buradaki davranışların rüşvet olarak kabul edilmesi oranı düşmektedir. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %77,4 yanlış, %10,1 doğru şeklindedir.

TABLO 24: GÖREVLİ BULUNDUĞU GÜZERGAH ÜZERİNDEKİ İŞYERLERİNDEN KENDİSİNE TEKLİF EDİLEN YİYECEK, İÇECEK GİBİ DÜŞÜK DEĞERLİ İKRAMLARI KABUL ETMİŞ OLAN BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN BU KİŞİLERDEN BİRİSİNİN TRAFİK İHLALİ YAPTIĞINDA CEZA YAZMAMASININ NASIL DEĞERLENDİRİLDİĞİ

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	419	73,4	74,3
	1	32	5,6	5,7
	2	27	4,7	4,8
	3	18	3,2	3,2
	4	6	1,1	1,1
	5	22	3,9	3,9
	6	11	1,9	2,0
	7	4	0,7	0,7
	8	5	0,9	0,9
	9	2	0,4	0,4
	10 Çok doğru	18	3,2	3,2
	Toplam		564	98,8
Boş	-1	7	1,2	
Toplam		571	100,0	

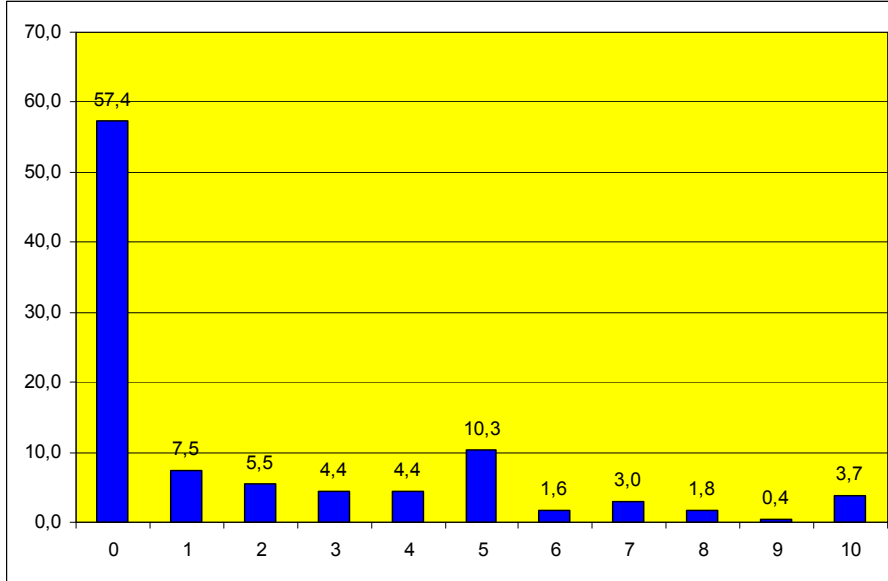

Ankete katılan trafik polisleri görevli bulunduğu güzergâh üzerindeki işyerlerinden kendisine teklif edilen yiyecek, içecek gibi düşük değerli ikramları kabul etmiş olan bir trafik görevlisinin bu kişilerden birisinin trafik ihlali yaptığında ceza yazmamasını büyük oranda çok yanlış (%74,3) bulmaktadırlar. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %89,1 yanlış, %7,2 doğru şeklindedir.

Yukarıdaki iki tablo birlikte değerlendirildiğinde; polisin yiyecek, içecek gibi ikramları kabul ettiği kişilere ceza yazmamasının yanlış görülmesi oranı bu ikramların yapılmasının yanlış görülmesine oranından yaklaşık yarı yarıya yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, ikramların paraya nispeten rüşvet olarak algılanma oranları daha düşüktür.

TABLO 25: GÖREV YAPTIĞI BÖLGEDEKİ İNSANLAR TARAFINDAN OLDUKÇA SEVİLEN BİR TRAFİK GÖREVLİSİNE BÖLGEDEKİ LOKANTA, KAHVEHANE VEYA BENZERİ İŞYERİ SAHİPLERİ TARAFINDAN BAYRAM VE YILBAŞI GİBİ GÜNLERDE TRAFİK HİZMETLERİNİN BİR TÜR ÖDÜLÜ OLARAK YİYECEK VE HEDİYE (EŞANTİYON) VERİLMESİNİN NASIL DEĞERLENDİRİLDİĞİ (D.7, karşılığı B.11)

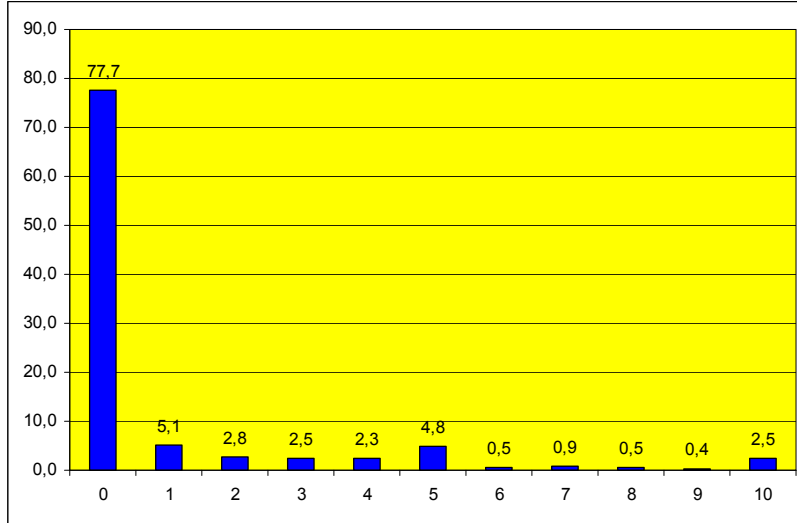
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	323	56,6	57,4
	1	42	7,4	7,5
	2	31	5,4	5,5
	3	25	4,4	4,4
	4	25	4,4	4,4
	5	58	10,2	10,3
	6	9	1,6	1,6
	7	17	3,0	3,0
	8	10	1,8	1,8
	9	2	0,4	0,4
	10 Çok doğru	21	3,7	3,7
	Toplam		563	98,6
Boş	-1	8	1,4	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan trafik polisleri, görev yaptığı bölgedeki insanlar tarafından oldukça sevilen bir trafik görevlisine bölgedeki lokanta, kahvehane veya benzeri işyeri sahipleri tarafından bayram ve yılbaşı gibi günlerde trafik hizmetlerinin bir tür ödülü olarak yiyecek ve hediye (eşantiyon) verilmesini yanlış olarak değerlendirmektedir (çok yanlış %57,4). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %79,2 yanlış, %10,5 doğru şeklindedir.

TABLO 26: BİR TRAFİK MEMURUNUN GÖREV YAPTIĞI BÖLGEDEKİ LOKANTA, PASTANE, KAFETERYA, KAHVEHANE GİBİ İŞYERLERİNE DÜZENLİ OLARAK GİDEREK YİYECEK VE İÇECEKLERDEN ÜCRET ÖDEMEDEN YARARLANMASI DURUMU NASIL DEĞERLENDİRİLDİĞİ

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	439	76,9	77,7
	1	29	5,1	5,1
	2	16	2,8	2,8
	3	14	2,5	2,5
	4	13	2,3	2,3
	5	27	4,7	4,8
	6	3	0,5	0,5
	7	5	0,9	0,9
	8	3	0,5	0,5
	9	2	0,4	0,4
	10 Çok doğru	14	2,5	2,5
	Toplam	565	98,9	100,0
Boş	-1	6	1,1	
Toplam		571	100,0	

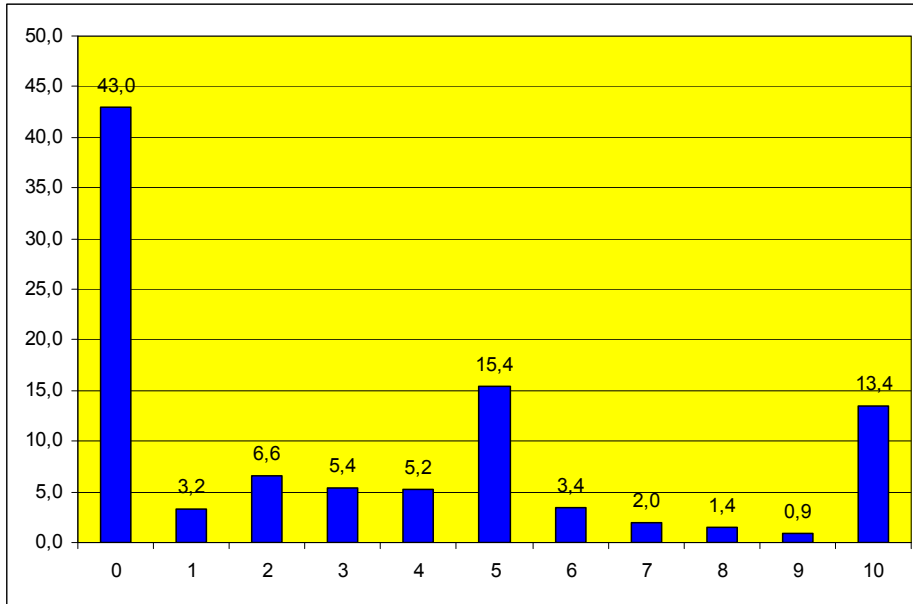

Bir trafik memurunun görev yaptığı bölgedeki lokanta, pastane, kafeterya, kahvehane gibi işyerlerine düzenli olarak giderek yiyecek ve içeceklerden ücret ödemediği durumu ankete katılan trafik polislerince büyük oranda çok yanlış (%77,7) olarak değerlendirilmektedir. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %90,4 yanlış, %4,8 doğru şeklindedir.

Yukarıdaki iki tablo değerlendirildiğinde; görev yapılan bölgede vatandaşın kendiliğinden verdiği ikramların alınmasının yanlış bulunması oranı (çok yanlış %57,4; yanlış toplamı %79,2) ücret ödemediği durumundan (çok yanlış %77,7; yanlış toplamı %90,4) daha düşük çıkmaktadır. Bu da bizi gönüllü yapılan ikramların normal karşılandığı sonucuna götürmektedir.

TABLO 27: HERHANGİ BİR TRAFİK KURALI İHLALİ TESPİT EDEN POLİS MEMURUNUN, HİÇBİR MADDİ ÇIKAR ELDE ETMEKSİZİN CEZAI İŞLEM YAPMAMASININ NASIL BULUNDUĞU (D.9, karşılığı C.5)

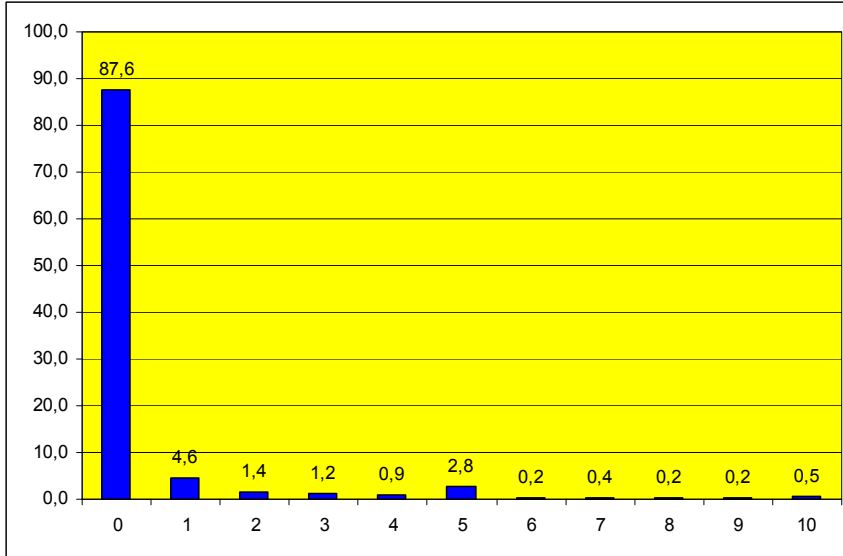
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	240	42,0	43,0
	1	18	3,2	3,2
	2	37	6,5	6,6
	3	30	5,3	5,4
	4	29	5,1	5,2
	5	86	15,1	15,4
	6	19	3,3	3,4
	7	11	1,9	2,0
	8	8	1,4	1,4
	9	5	0,9	0,9
	10 Çok doğru	75	13,1	13,4
		Toplam	558	97,7
Boş	-1	13	2,3	
Toplam		571	100,0	

Herhangi bir trafik kuralı ihlali tespit eden polis memurunun, hiçbir maddi çıkar elde etmeksizin cezai işlem yapmaması ankete katılan memurlarca yanlış bir davranış olarak görülmektedir (çok yanlış %43). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %63,4 yanlış, %21,1 doğru şeklindedir.

TABLO 28: AŞIRI HIZ YAPAN BİR ARACI DURDURAN TRAFİK MEMURUNUN, YAZILMASI GEREKEN CEZANIN YARISI YA DA DAHA AZI DEĞERİNDEKİ BİR PARA VEYA MAL KARŞILIĞINDA CEZA YAZMAMASININ NASIL DEĞERLENDİRİLDİĞİ (D.5, karşılığı B.10)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	496	86,9	87,6
	1	26	4,6	4,6
	2	8	1,4	1,4
	3	7	1,2	1,2
	4	5	0,9	0,9
	5	16	2,8	2,8
	6	1	0,2	0,2
	7	2	0,4	0,4
	8	1	0,2	0,2
	9	1	0,2	0,2
	10 Çok doğru	3	0,5	0,5
		Toplam	566	99,1
Boş	-1	5	0,9	
Toplam		571	100,0	

Ankete katılan trafik polisleri aşırı hız yapan bir aracı durduran trafik memurunun, yazılması gereken cezanın yarısı ya da daha azı değerindeki bir para veya mal karşılığında ceza yazmamasını büyük oranda çok yanlış (%87,6) görmektedirler. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise skorlar %95,7 yanlış, %1,5 doğru şeklindedir.

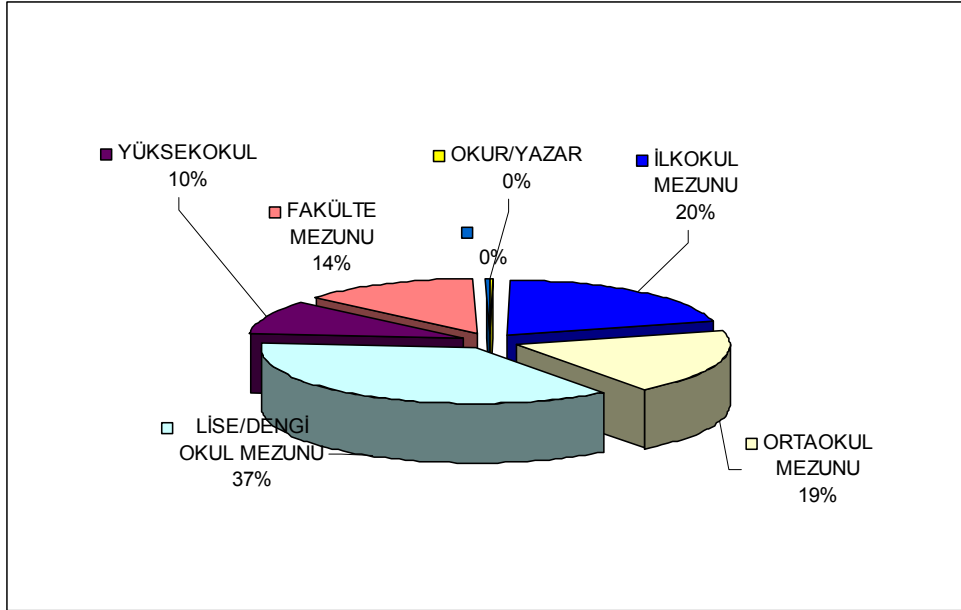
Yukarıdaki iki tablo birlikte değerlendirildiğinde; bir trafik kuralı ihlali yapan sürücüyü ceza yazılmaması oranı %43 ile çok yanlış bulunurken, bu ceza yazmamanın cezanın yarısı miktarındaki mal veya para karşılığı yapılmasının yanlış bulunması oranı %87,6 ile çok yanlış bulunmaktadır. Burada "5" noktası ölçekte orta nokta olarak alındığında %95,7 yanlış, %1,5 doğru bulunmaktadır. Dolayısıyla hiç ceza yazmamaya göre (%63,4 yanlış) para karşılığı ceza yazılmaması durumunun rüşvet olarak algılanması oranı çok yüksektir.

8. TRAFİK DENETLEME HİZMETLERİNDE ETİK ANLAYIŞIN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ VATANDAŞ ANKETİ ANALİZİ

8.1 Genel Bilgiler

TABLO 29: ANKETE KATILANLARIN EĞİTİM DURUMU

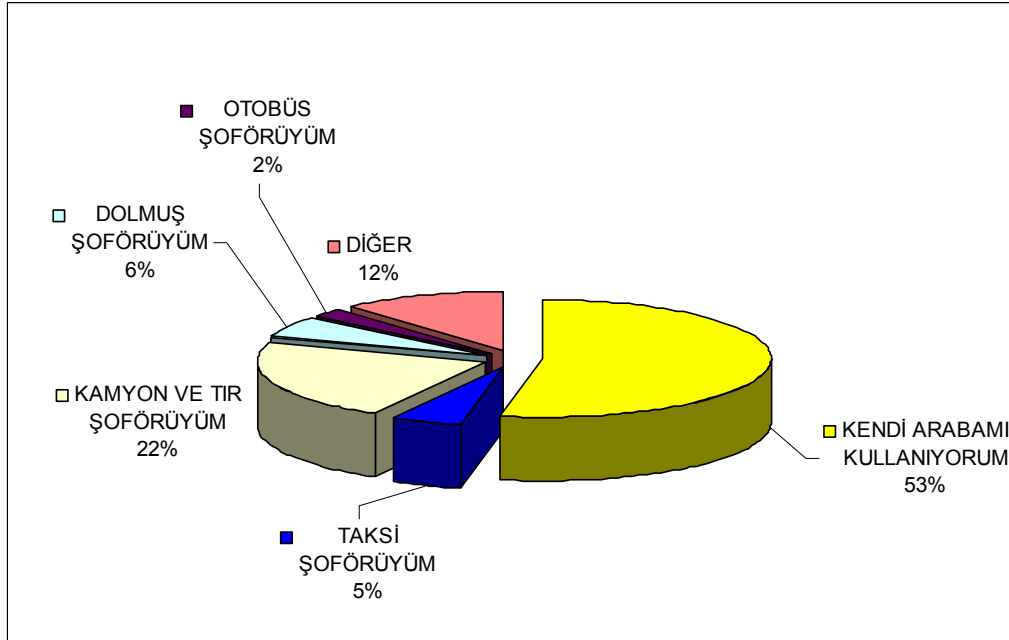
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	OKUR/YAZAR	2	0,4	0,4
	İLKOKUL MEZUNU	98	20,2	20,4
	ORTAOKUL MEZUNU	92	18,9	19,1
	LİSE/DENĞİ OKUL MEZUNU	176	36,2	36,6
	YÜKSEKOKUL	48	9,9	10,0
	FAKÜLTE MEZUNU	65	13,4	13,5
	Toplam	481	99,0	100,0
Boş	-1	4	0,8	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	5	1,0	
Toplam		486	100,0	

Ankete katılan vatandaşların eğitim seviyelerini belirten yüzdeleri yukarıda verilmiştir. Her seviyede eğitime sahip vatandaşlar bulunmaktadır.

TABLO 30: ANKET YAPILAN KİŞİLERİN KATEGORİSİ

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	KENDİ ARABAMI KULLANIYORUM	244	50,2	53,2
	TAKSİ ŞOFÖRÜYÜM	22	4,5	4,8
	KAMYON VE TIR ŞOFÖRÜYÜM	102	21,0	22,2
	DOLMUŞ ŞOFÖRÜYÜM	27	5,6	5,9
	OTOBÜS ŞOFÖRÜYÜM	10	2,1	2,2
	DİĞER	54	11,1	11,8
	Toplam	459	94,4	100,0
Boş	-1	26	5,3	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	27	5,6	
Toplam		486	100,0	

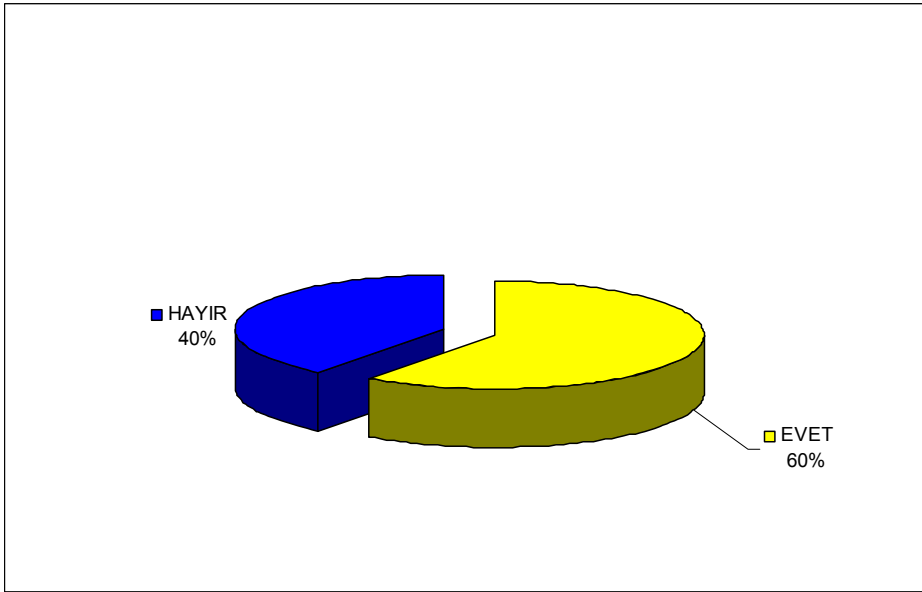

Ankete katılanların sürücülük kategorilerini belirten yüzdeleri yukarıda verilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası (%53) kendi arabasını sürmektedir.

8.2 Durdurulmayla İlgili Tutum ve Davranışlar

TABLO 31: ARAÇTA VEYA SÜRÜCÜDE BİR HATA OLDUĞU İDDİASIYLA TRAFİKTE SON İKİ YIL İÇİNDE TRAFİK POLİSİ TARAFINDAN DURDURULMA

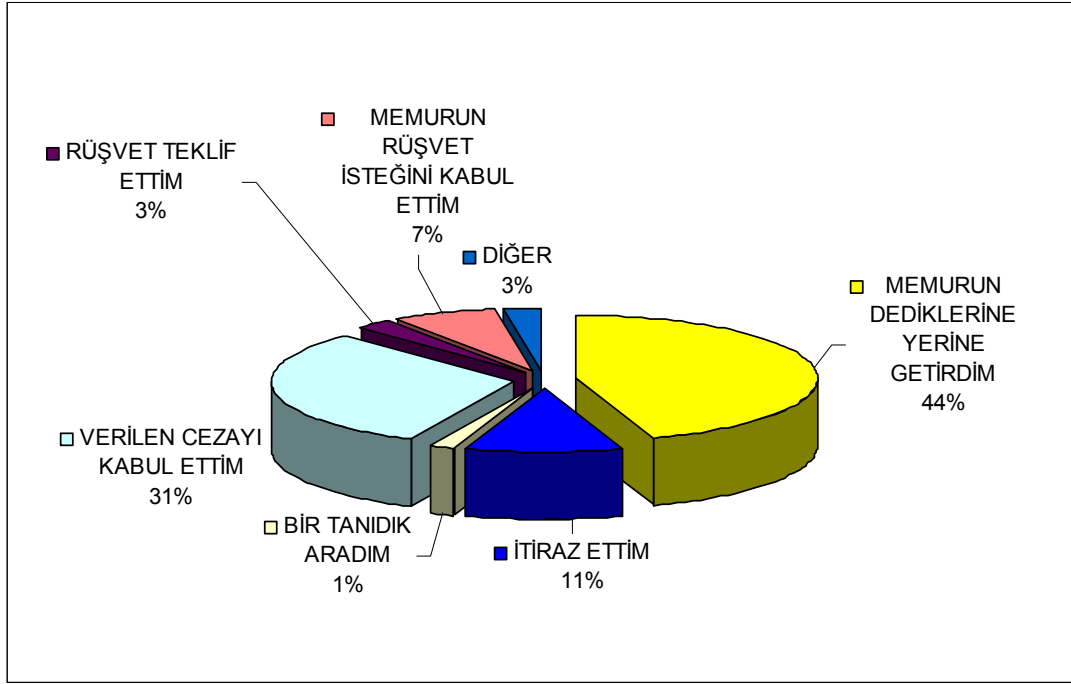
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	EVET DURDURULDUM	290	59,7	60,2
	HAYIR DURDURULMADIM	192	39,5	39,8
	Toplam	482	99,2	100,0
Boş	-1	3	0,6	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	4	0,8	
Toplam		486	100,0	

Ankete katılanların yüzde 60'ı son iki yıl içinde trafik polisi tarafından durdurulmuştur.

TABLO 32: ÖNCEKİ B2 SORUSUNA CEVABINIZ "EVET" İSE DURDURULUNCA NE YAPTIKLARI

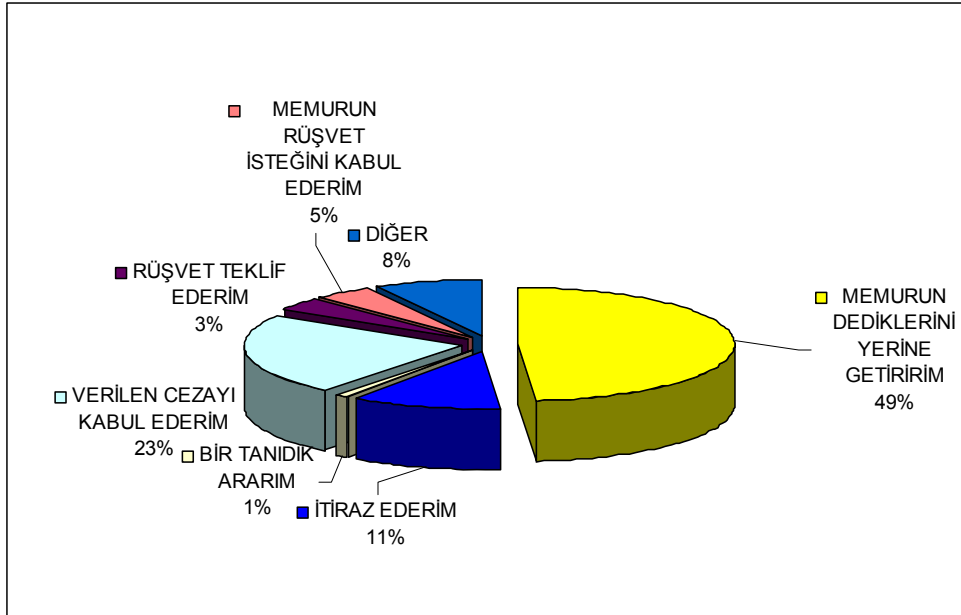
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	-2	191	39,3	40,7
	MEMURUN DEDİKLERİNE YERİNE GETİRDİM	124	25,5	26,4
	İTİRAZ ETTİM	30	6,2	6,4
	BİR TANIDIK ARADIM	4	0,8	0,9
	VERİLEN CEZAYI KABUL ETTİM	87	17,9	18,6
	RÜŞVET TEKLİF ETTİM	7	1,4	1,5
	MEMURUN RÜŞVET İSTEĞİNİ KABUL ETTİM	19	3,9	4,1
	DİĞER	7	1,4	1,5
	Toplam	469	96,5	100,0
Boş	-1	16	3,3	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	17	3,5	
Toplam		486	100,0	

Durdurulan sürücülerin yarısına yakını, memurun dediklerini yerine getirmekte (%44) ve üçte biri (%31) verilen cezayı kabul etmektedir. Dolayısıyla polisin dediklerine ve trafik ceza kurallara uyma oranı toplam %75'tir. Rüşvet teklif eden % 3 ve rüşvet isteğini kabul eden yüzdesi 7'dir (toplam %10).

TABLO 33: ÖNCEKİ B2 SORUSUNA CEVAP "HAYIR" İSE DURDURULUNCA YAPILANLAR (BUGÜNE KADAR DURDURULMAYAN SÜRÜCÜLERİN DURDURULUNCA YAPMAYI DÜŞÜNDÜKLERİ)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	-2	12	2,5	4,0
	MEMURUN DEDİKLERİNİ YERİNE GETİRİRİM	139	28,6	46,6
	İTİRAZ EDERİM	32	6,6	10,7
	BİR TANIDIK ARARIM	3	0,6	1,0
	VERİLEN CEZAYI KABUL EDERİM	66	13,6	22,1
	RÜŞVET TEKLİF EDERİM	10	2,1	3,4
	MEMURUN RÜŞVET İSTEĞİNİ KABUL EDERİM	13	2,7	4,4
	DİĞER	23	4,7	7,7
	Toplam	298	61,3	100,0
Boş	-1	187	38,5	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	188	38,7	
Toplam		486	100,0	

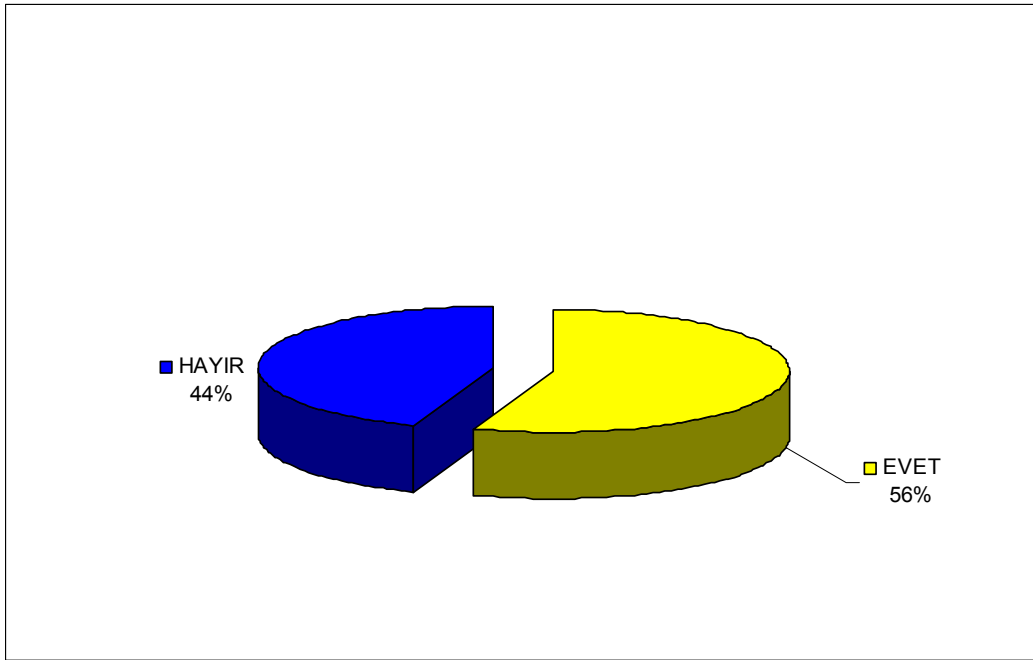

Durdurulmamış ancak durdurulsa idi ne yapacağı sorusuna yine ankete katılanların yarıya yakını (%49) “memurun dediklerini yerine getiririm” dörtte biri ise (%23) “verilen cezayı kabul ederim” demektir. Burada da polisin dediklerine ve trafik ceza kurallarına uyma yüzdesi toplam %72’dir. Rüşvet teklif edenlerin yüzdesi % 3 ve rüşvet isteğini kabul yüzdesi ise %5’tir (toplam %8).

Yukarıdaki iki tablo birlikte değerlendirildiğinde durdurulanların davranışları ile durdurulacakların tutumları benzerlikler sergilemektedir.

TABLO 34: TRAFİKTE SON İKİ YIL İÇERİSİNDE ANKET YAPILAN KİŞİLERE TRAFİK POLİSİ TARAFINDAN HERHANGİ BİR CEZAI İŞLEM YAPILIP YAPILMAMASI

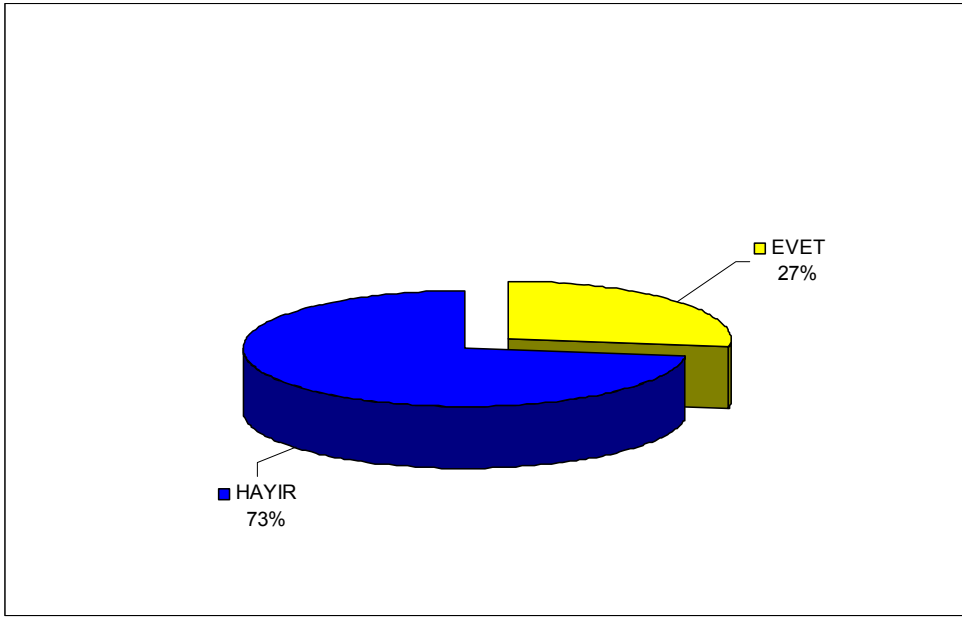
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	-2	1	0,2	0,2
	EVET	267	54,9	55,4
	HAYIR	214	44,0	44,4
	Toplam	482	99,2	100,0
Boş	-1	3	0,6	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	4	0,8	
Toplam		486	100,0	

Her durdurulana ceza yazılmadığı için bu tabloda ortaya çıkan yüzde 56 ile yukarıda "durduruldunuz mu?" sorusuna verilen yüzde 60 arasında fark ortaya çıkmaktadır.

TABLO 35: BU İŞLEM ESNASINDA TRAFİK POLİSİNİN VATANDAŞTAN YASA DIŞI VEYA ETİK DIŞI (RÜŞVET GİBİ) HERHANGİ BİR İSTEĞİ OLUP OLMADIĞI

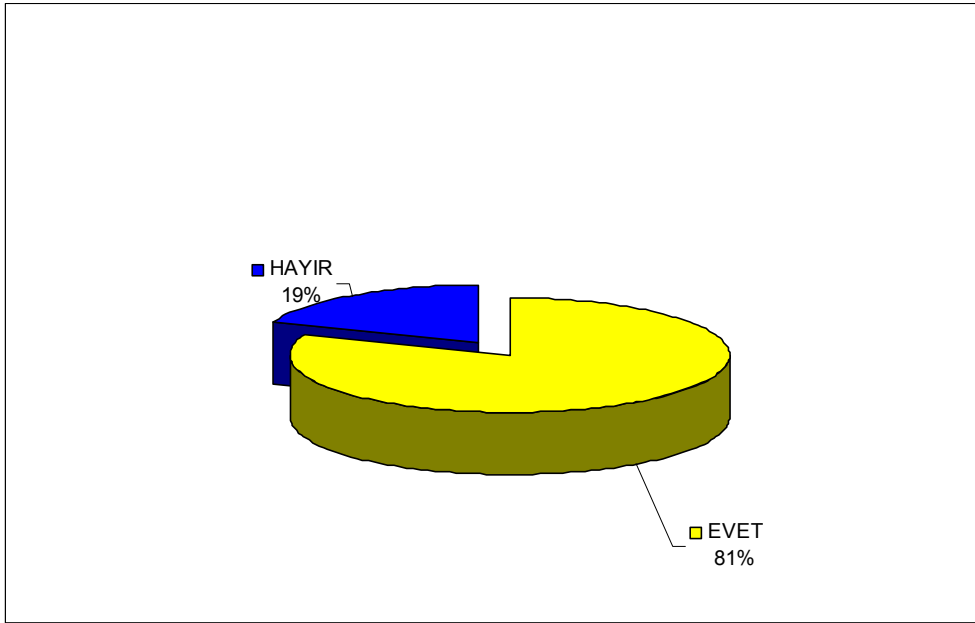
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	-2	215	44,2	45,5
	EVET	70	14,4	14,8
	HAYIR	188	38,7	39,7
	Toplam	473	97,3	100,0
Boş	-1	12	2,5	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	13	2,7	
Toplam		486	100,0	

Tablodan görüldüğü gibi -2 gözükeler (215 kişi) bu soruyu bir önceki soru gereği cevaplamamışlardır. Cevaplayanlar arasında sadece 70 kişi bu soruya evet demiş ve 188 kişi hayır demiştir. Dolayısıyla “evet” diyenler içinde % 27 civarında kişi polisin rüşvet isteği olduğunu belirtmiştir. Büyük çoğunluk ise (%73) olmadığını belirtmiştir. Durdurulan katılımcıların beyanlarına göre her dört kişiden birinden rüşvet istenmiştir.

TABLO 36: DURDURULAN SÜRÜCÜLERİN POLİSİN RÜŞVET TEKLİFİNİ KABUL ETMESİ

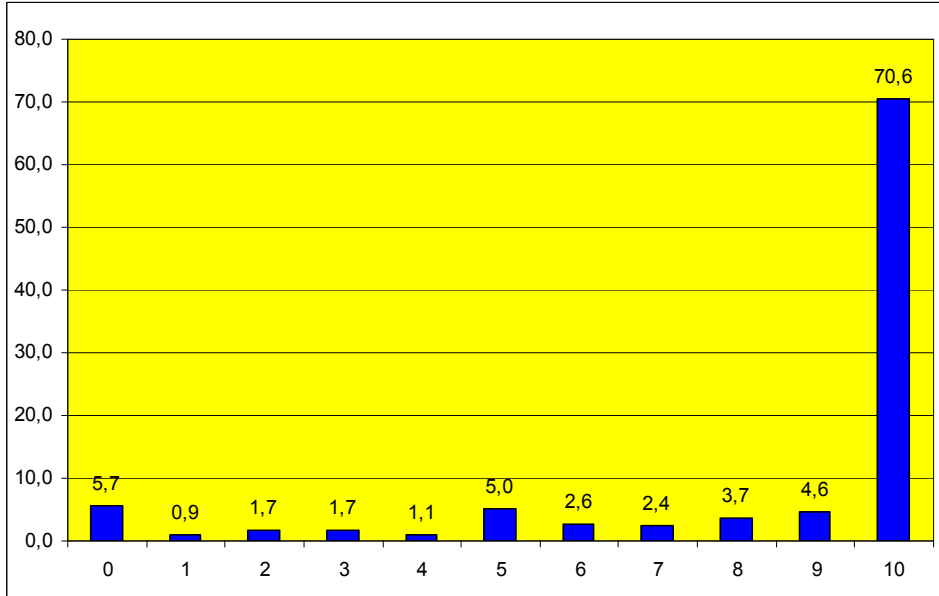
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	-2	403	82,9	85,6
	EVET	55	11,3	11,7
	HAYIR	13	2,7	2,8
	Toplam	471	96,9	100,0
Boş	-1	14	2,9	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	15	3,1	
Toplam		486	100,0	

Kendisine rüşvet teklif edilen sürücülerin %81 bu isteği kabul etmiştir. Kendisine rüşvet vermesi teklif edilen her 5 sürücüden 4'ünün rüşvet vermesi dikkate değer bir durumdur.

TABLO 37: TRAFİK KURALI İHLALİ YAPILMASININ TESPİT EDİLDİĞİ HER DURUMDA VATANDAŞIN CEZASINA RAZI OLUP ÖDEYİP ÖDEMEDİĞİ

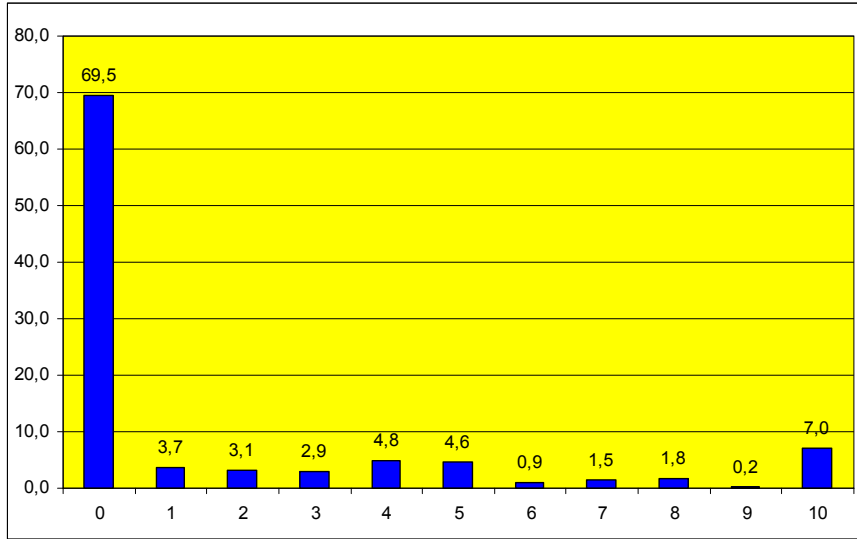
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiçbir zaman ödemem	26	5.3	5.7
	1	4	0.8	0.9
	2	8	1.6	1.7
	3	8	1.6	1.7
	4	5	1.0	1.1
	5	23	4.7	5.0
	6	12	2.5	2.6
	7	11	2.3	2.4
	8	17	3.5	3.7
	9	21	4.3	4.6
	10 Her zaman öderim	324	66.7	70.6
	Toplam	459	94.4	100.0
Boş	-1	26	5.3	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	27	5.6	
Toplam		486	100.0	

Büyük çoğunluk trafik cezasına razı olup ödemektedir (her zaman öderim %70,6). Ancak küçük bir yüzde ise cezayı ödemeyeceğini belirtmektedir (hiçbir zaman ödemem %5,7).

TABLO 38: TRAFİK KURALI İHLALİ YAPILDIĞININ TESPİT EDİLDİĞİ HER DURUMDA VATANDAŞLARIN CEZAYI ÖDEMEMEK İÇİN POLİSE PARA VEYA MAL TEKLİFİNDE BULUNUP BULUNMADIĞI

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Hiçbir zaman teklif etmem	317	65.2	69.5
	1	17	3.5	3.7
	2	14	2.9	3.1
	3	13	2.7	2.9
	4	22	4.5	4.8
	5	21	4.3	4.6
	6	4	0.8	0.9
	7	7	1.4	1.5
	8	8	1.6	1.8
	9	1	0.2	0.2
	10 Her zaman teklif ederim	32	6.6	7.0
	Toplam		456	93.8
Boş	-1	29	6.0	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	30	6.2	
Toplam		486	100.0	

Küçümsenmeyecek bir yüzde para ve mal teklifinde bulunacağını söylemiş (her zaman teklif ederim %7) ancak büyük çoğunluk para ve mal teklifinde bulunmayacağını belirtmiştir (hiçbir zaman teklif etmem %69,5). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alınınca vatandaşların yaklaşık onda biri (%11,4) cezayı ödememek için mal ve para teklif edeceğini belirtmektedir.

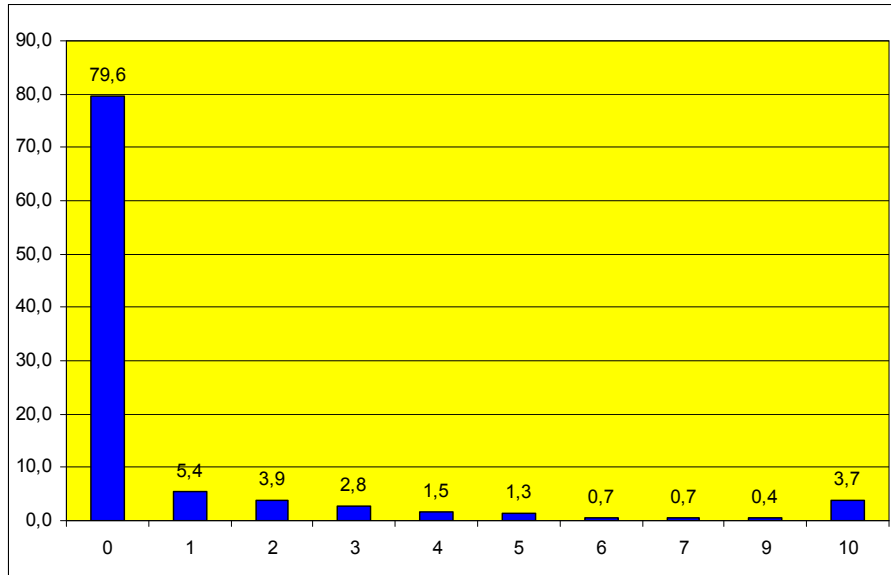
Bu iki tablo birlikte değerlendirildiğinde benzer sonuçlar vermektedir. Hiçbir zaman rüşvet teklif etmem diyenler %69,5 iken "kural ihlali yaparsam cezamı öderim diyen %70,6'dır.

Bu iki tablodaki sonuç da daha önceki iki tablonun sonuçlarıyla örtüşmektedir.

8.3 Vatandaşın Etik Algısı

TABLO 39: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNE GÖREVİNİ YAPARKEN HİZMET ETTİĞİ VATANDAŞLAR TARAFINDAN AZ MİKTARDA DAHİ OLSA PARA TEKLİF EDİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (B9, karşılığı D.2)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	367	75,5	79,6
	1	25	5,1	5,4
	2	18	3,7	3,9
	3	13	2,7	2,8
	4	7	1,4	1,5
	5	6	1,2	1,3
	6	3	0,6	0,7
	7	3	0,6	0,7
	9	2	0,4	0,4
	10 Çok doğru	17	3,5	3,7
	Toplam		461	94,9
Boş	-1	24	4,9	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	25	5,1	
Toplam		486	100,0	

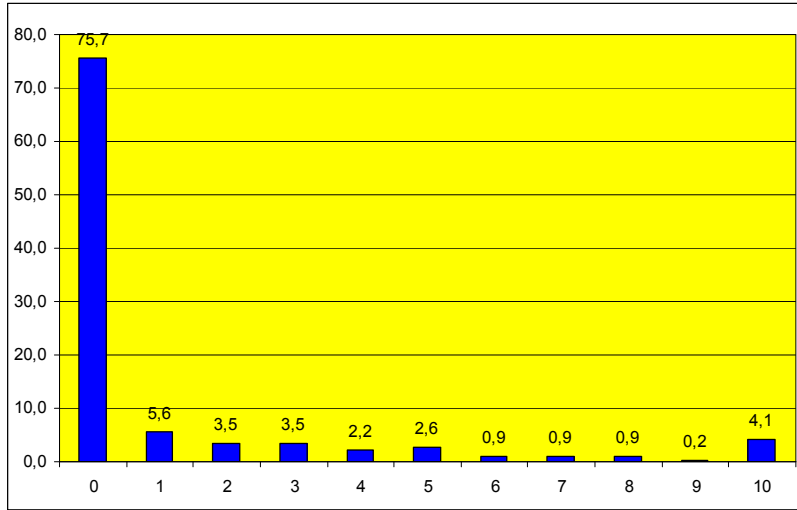

Görüldüğü gibi büyük bir çoğunluk trafik görevlisine az miktarda dahi olsa para teklif edilmesini tamamen yanlış bulmaktadır (çok yanlış %79,6). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alınca yanlış oranı %93,2 doğru oranı %5,5 olarak görülmektedir.

Bu soru polis memurlarına sorulduğunda %91 çok yanlış, %0,4 çok doğru demiştir. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak ele alınca yanlış oranı %96,3, doğru oranı ise %1,9 olarak görülmektedir. Dolayısıyla, ankete katılan polislerdeki etik hassasiyetin, vatandaşınkiyle bir birine yakın olmakla birlikte, daha yüksek olduğu görülmektedir.

TABLO 40: AŞIRI HIZ YAPAN BİR ARACI DURDURAN TRAFİK MEMURUNA, SÜRÜCÜNÜN, YAZILMASI GEREKEN CEZANIN YARISI YA DA DAHA AZI DEĞERİNDEKİ PARA VEYA MAL TEKLİF ETMESİNİ DEĞERLENDİRİLMESİ (B.10, Karşılığı D.5)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	349	71,8	75,7
	1	26	5,3	5,6
	2	16	3,3	3,5
	3	16	3,3	3,5
	4	10	2,1	2,2
	5	12	2,5	2,6
	6	4	0,8	0,9
	7	4	0,8	0,9
	8	4	0,8	0,9
	9	1	0,2	0,2
	10 Çok doğru	19	3,9	4,1
	Toplam		461	94,9
Boş	-1	24	4,9	
	Sistem	1	0,2	
	Toplam	25	5,1	
Toplam		486	100,0	

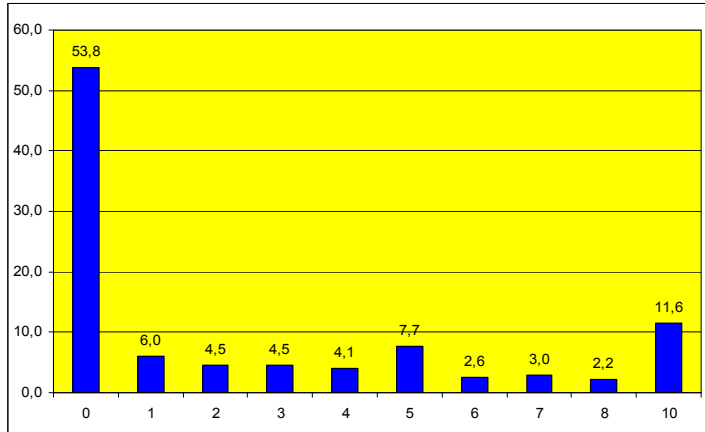

Görüldüğü gibi büyük bir çoğunluk “az miktarda da olsa” trafik görevlisine para teklif edilmesini tamamen yanlış bulmaktadır (çok yanlış %75,7, çok doğru %4,1). Polislerde ise elde edilen değerler %87,6 çok yanlış, %0,5 çok doğru şeklindedir.

Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında; bir aracı durduran polise sürücünün, yazılması gereken cezanın yarısı ya da daha azı değerindeki para veya mal teklif etmesini katılımcıların %90,5'i yanlış, %7'si ise doğru bulmaktadır. Anket yapılan polis memurlarında 5 nötr nokta alındığında ise bu oran %95,7 yanlış, %1,5 doğru şeklindedir. Dolayısıyla polis memurlarındaki etik hassasiyet vatandaşlardan daha yüksek çıkmaktadır.

TABLO 41: GÖREV YAPTIĞI BÖLGEDEKİ İNSANLAR TARAFINDAN OLDUKÇA SEVİLEN BİR TRAFİK GÖREVLİSİNE BÖLGEDEKİ LOKANTA, KAHVEHANE VEYA BENZERİ İŞYERİ SAHİPLERİ TARAFINDAN DİNİ BAYRAM VE YILBAŞI GİBİ GÜNLERDE TRAFİK HİZMETLERİNİN BİR TÜR ÖDÜLÜ OLARAK YİYECEK VE HEDİYE VERİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (B.11, karşılığı D.7)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	250	51.4	53.8
	1	28	5.8	6.0
	2	21	4.3	4.5
	3	21	4.3	4.5
	4	19	3.9	4.1
	5	36	7.4	7.7
	6	12	2.5	2.6
	7	14	2.9	3.0
	8	10	2.1	2.2
	10 Çok doğru	54	11.1	11.6
	Toplam	465	95.7	100.0
Boş	-1	20	4.1	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	21	4.3	
Toplam		486	100.0	

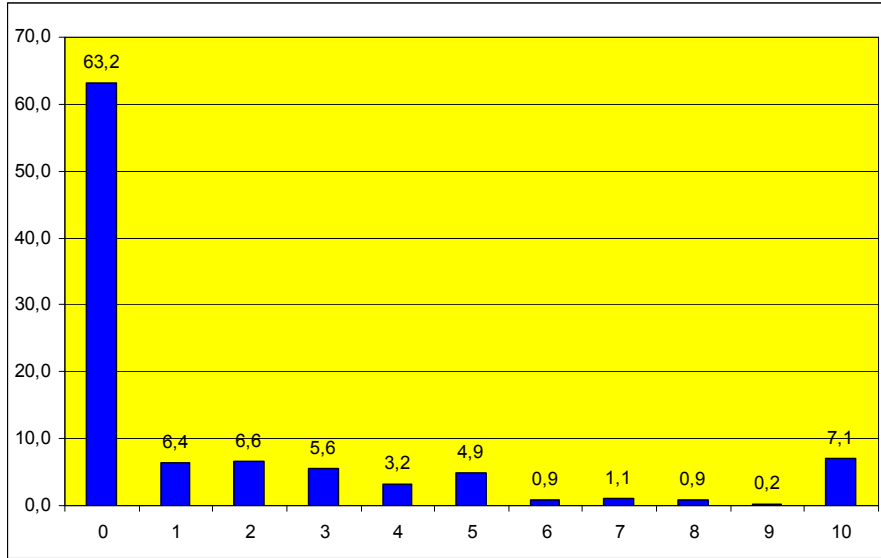
Görüldüğü gibi bölgesinde sevilen bir trafik görevlisine lokanta, kahvehane veya benzeri işyeri sahipleri tarafından dini bayram ve yılbaşı gibi günlerde trafik hizmetlerinin bir tür ödülü olarak yiyecek ve hediye verilmesini yanlış bulmakta (çok yanlış %53,8) ve kayda değer bir miktarda vatandaş ise doğru bulmaktadır (çok doğru %11,6).

Aynı soruya anket yapılan polis memurlarının verdiği cevaplar ise %57,4 çok yanlış, %3,7 çok doğru şeklindeydi. Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında; ankete katılan vatandaşlarda %72,9 yanlış, %19,4 doğru cevapları alınırken; trafik polislerinde bu oranlar %79,2 yanlış, %10,5 doğru olarak gerçekleşmiştir.

Sonuçta etik hassasiyetin poliste daha yüksek olduğu görülmekle birlikte bu durumun rüşvet olarak algılanma oranı nispeten daha düşüktür. Örneğin vatandaşlarda beşte bir hediye verilmesini doğru bulmaktadır.

TABLO 42: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YAPARKEN HİZMET VERDİĞİ VATANDAŞLARDAN "İKRAM VE HEDİYE KABUL ETMESİ" NİN DEĞERLENDİRİLMESİ (C.1, karşılığı D.1)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	295	60.7	63.2
	1	30	6.2	6.4
	2	31	6.4	6.6
	3	26	5.3	5.6
	4	15	3.1	3.2
	5	23	4.7	4.9
	6	4	0.8	0.9
	7	5	1.0	1.1
	8	4	0.8	0.9
	9	1	0.2	0.2
	10 Çok doğru	33	6.8	7.1
	Toplam	467	96.1	100.0
Boş	-1	18	3.7	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	19	3.9	
Toplam		486	100.0	

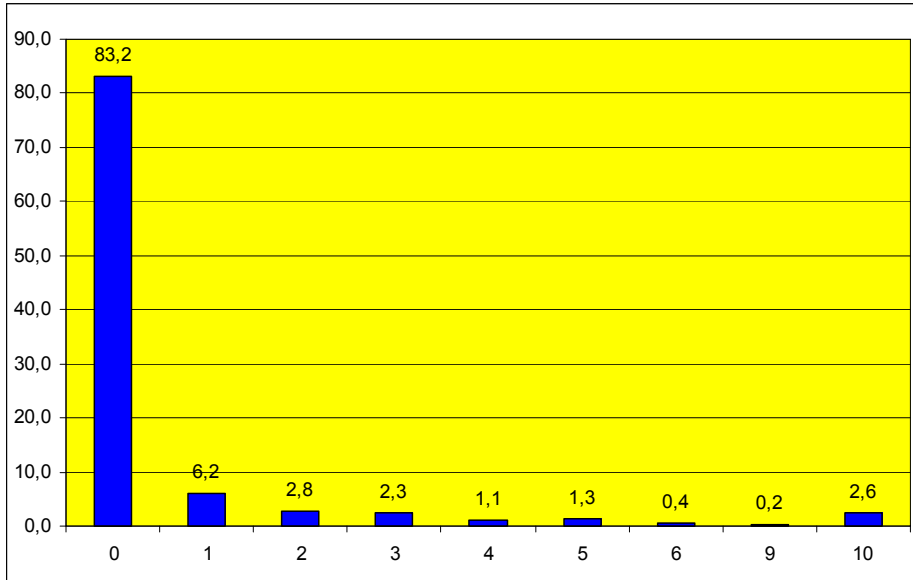

Ankete katılanların çoğunluğu trafik polisinin hediye ve ikram kabul etmesini yanlış bulurken (çok yanlış %63,2) kayda değer bir miktar ise doğru bulmaktadır (çok doğru %7,1). Bu soruya ankete katılan trafik polislerinin verdiği cevaplar ise %79,6 çok yanlış, %1,3 çok doğru şeklindedir.

Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise vatandaşlar %85 yanlış, %10,2 doğru derken, polisler %91,8 yanlış, %3,8 doğru demektedir. Sonuçta ise polisteki etik hassasiyetin bu soruda da daha yüksek olduğu görülmektedir.

TABLO 43: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YAPARKEN HİZMET ETTİĞİ VATANDAŞLARDAN AZ MİKTARDA PARA İSTEMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

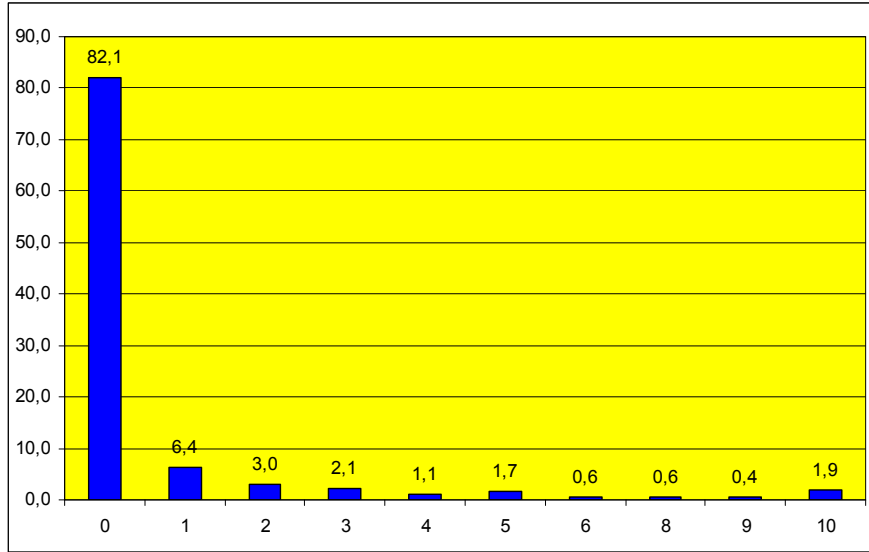
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	391	80.5	83.2
	1	29	6.0	6.2
	2	13	2.7	2.8
	3	11	2.3	2.3
	4	5	1.0	1.1
	5	6	1.2	1.3
	6	2	0.4	0.4
	9	1	0.2	0.2
	10 Çok doğru	12	2.5	2.6
	Toplam	470	96.7	100.0
Boş	-1	15	3.1	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	16	3.3	
Toplam		486	100.0	

Büyük çoğunluk polisin az miktarda da olsa vatandaştan para istemesini yanlış bulmaktadır (çok yanlış %83,2). Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında; %95,6 yanlış, %3,2 doğru demektir. Dolayısıyla da vatandaştan para istenmesi veya vatandaşın para vermesi, hediye isteme veya vermeye oranla daha etik dışı bulunmaktadır.

TABLO 44: BİR TRAFİK GÖREVLİSİNİN GÖREVİNİ YAPARKEN HİZMET ETTİĞİ VATANDAŞLAR TARAFINDAN TEKLİF EDİLEN RÜŞVETİ KABUL ETMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (C.3, karşılığı D.3)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	384	79.0	82.1
	1	30	6.2	6.4
	2	14	2.9	3.0
	3	10	2.1	2.1
	4	5	1.0	1.1
	5	8	1.6	1.7
	6	3	0.6	0.6
	8	3	0.6	0.6
	9	2	0.4	0.4
	10 Çok doğru	9	1.9	1.9
	Toplam	468	96.3	100.0
Boş	-1	17	3.5	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	18	3.7	
Toplam		486	100.0	

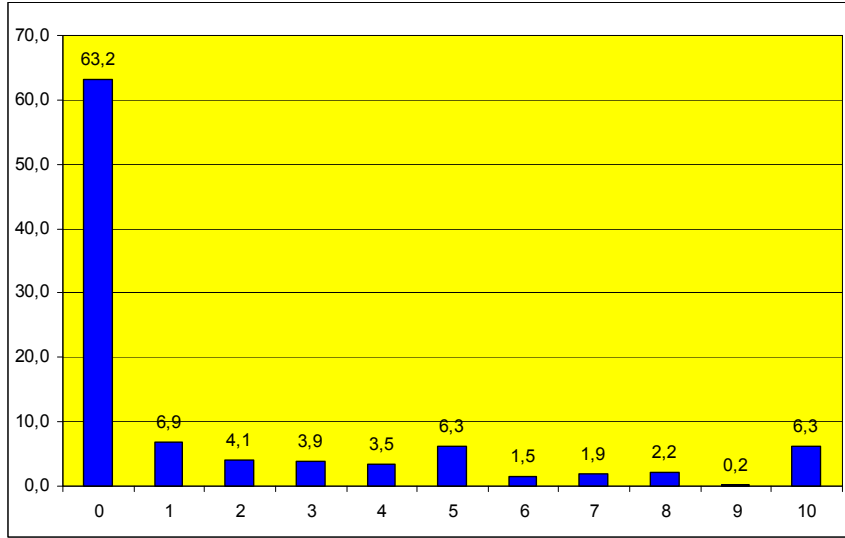

Yine büyük çoğunluk bir trafik görevlisinin görevini yaparken hizmet ettiği vatandaşlar tarafından teklif edilen rüşveti kabul etmesini yanlış bulmaktadır (çok yanlış %82,1, %1,9 çok doğru). Bu soruya polislerin %91,0'i çok yanlış, %0,5'i çok doğru demişti. Yukarıdaki iki tablo birlikte değerlendirildiğinde; vatandaşların polisin rüşvet istemesini de vatandaşın polisler istemeden rüşvet vermesini de aynı oranda yanlış buldukları görülmektedir.

Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise vatandaşların %94,7'si yanlış, %3,5'i doğru derken; ankete katılan polislerin %97,2'si yanlış, %1,4'ü doğru demektedir. Dolayısıyla etik hassasiyetin poliste nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir.

TABLO 45: BİR TRAFİK EKİBİNE, GÖREVLİ BULUNDUĞU GÜZERGAH ÜZERİNDEKİ İŞYERLERİNİN YİYECEK, İÇECEK GİBİ DÜŞÜK DEĞERLİ İKRAMLARI VERMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (C.4, karşılığı D.4)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	292	60.1	63.2
	1	32	6.6	6.9
	2	19	3.9	4.1
	3	18	3.7	3.9
	4	16	3.3	3.5
	5	29	6.0	6.3
	6	7	1.4	1.5
	7	9	1.9	1.9
	8	10	2.1	2.2
	9	1	0.2	0.2
	10 Çok doğru	29	6.0	6.3
	Toplam	462	95.1	100.0
Boş	-1	23	4.7	
	Sistem	1	0.2	
	Toplam	24	4.9	
Toplam		486	100.0	

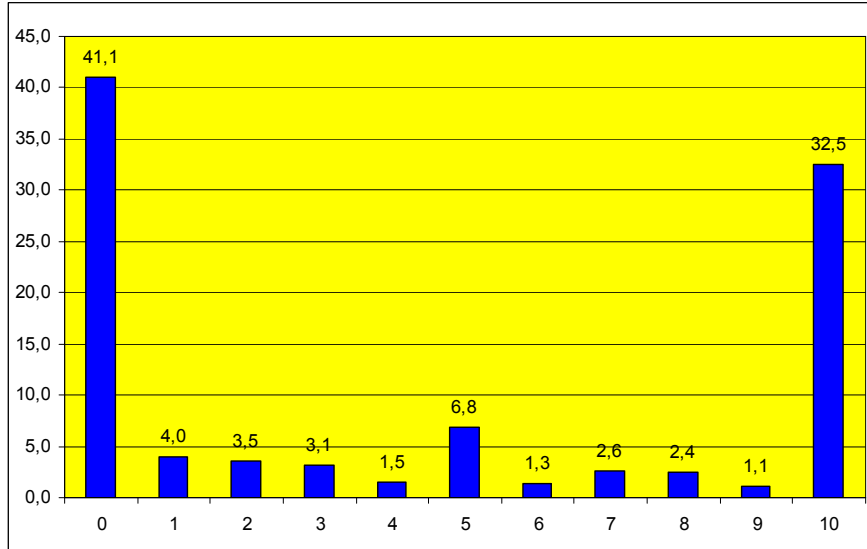

Bir trafik ekibine, görevli bulunduğu güzergâh üzerindeki işyerlerinin yiyecek, içecek gibi düşük değerli ikramları vermesini nasıl değerlendirdikleri sorusuna çoğunluk yanlış dese de (çok yanlış %63,2) kayda değer bir miktar da doğru demektir (çok doğru %7,1). Cevaplar ankete katılan polislerin cevaplarıyla karşılaştırıldığında polislerin %52,3 çok yanlış, %3,2 çok doğru dedikleri görülmektedir.

Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise vatandaşlar %81,6 yanlış, %12,1 doğru derken polis %77,4 yanlış, %10,1 doğru demektir. Bu soruda vatandaşların daha hassas olduğu görülmektedir. Ancak her iki grupta da %10 civarında bir oranın ikramları doğru görmesi kayda değer görülmektedir.

TABLO 46: HERHANGİ BİR TRAFİK KURALI İHLALİ TESPİT EDEN TRAFİK POLİSİNİN, HİÇBİR MADDİ ÇIKAR ELDE ETMEKSİZİN CEZAI İŞLEM YAPMAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ (C.5, karşılığı D.9)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	0 Çok yanlış	186	38.3	41.1
	1	18	3.7	4.0
	2	16	3.3	3.5
	3	14	2.9	3.1
	4	7	1.4	1.5
	5	31	6.4	6.8
	6	6	1.2	1.3
	7	12	2.5	2.6
	8	11	2.3	2.4
	9	5	1.0	1.1
	10 Çok doğru	147	30.2	32.5
	Toplam	453	93.2	100.0
	Boş	-1	32	6.6
Sistem		1	0.2	
Toplam		33	6.8	
Toplam	486	100.0		

Herhangi bir trafik kuralı ihlali tespit eden trafik polislerinin, hiçbir maddi çıkar elde etmeksizin cezai işlem yapmamasını doğru bulanlarla yanlış bulanlar arasındaki fark azdır. Sürücüler kendilerine ceza yazılmamasını “doğal olarak” nispeten daha doğru bulmaktadırlar (çok yanlış %41,1; çok doğru %32,5).

Ankete katılan polislerde “çok yanlış” diyenlerin oranı %43, çok doğru diyenler ise %13,4’tür. Polislerle sürücülerin en fazla fikir ayrılığına düştükleri soru budur.

Ölçekte 5 tarafsız nokta olarak alındığında ise sürücüler %53,2 yanlış, %39,9 doğru; polislerde ise %63,4 yanlış, %21,1 ise doğru olarak değerlendirilmektedir.

TABLO 47: TRAFİKTE YOLSUZLUĞA KARŞI ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİZ SORUSUNA EN FAZLA İŞARETLENEN SEÇENEKLER (Birden fazla seçenek işaretleme imkânı verilmiştir. Bu yüzden verilen yüzdeler ayrı ayrı ele alınmalıdır)

ANKETE KATILAN KİŞİ SAYISI: 485

ÇÖZÜM SEÇENEĞİ	İŞARETLEYEN KİŞİ SAYISI	İŞARETLEYEN YÜZDESİ
Trafik Cezalarının Adaletli Uygulanması Sağlanmalı (İstisnasız Herkese Polise, Askere, Savcıya Da Uygulanması)	361	74.4
Trafikte Teknolojik Araçlarla Denetim Yapılmalı	281	57.9
İnsanların Trafik Davranışı Bilinci Medya Yoluyla Ve Uygulamalı Eğitimlerle Artırılmalı. (Trafik Kurallarına Herkesin Uyması Bilinci Ve Uymaların İhbar Edilerek Sosyal Kontrol Sağlanması)	281	57.9
Vatandaşlar Cezaya Razi Olup, Rüşvet Vermekten Kaçınmalı	271	55.9
Trafik Cezalarında Paranın Dışında Da Cezalar Verilebilmeli (Trafik Eğitimi Ya Da Rehabilitasyon Cezaları Gibi)	203	41.9
Trafik Personelinin Maaşı Yükseltilmeli	172	35.4
Trafik Ceza Miktarları Azaltılmalı	140	28.9
Trafik Ceza Miktarları Artırılmalı	115	23.7

Tablodan çıkan sonuca göre vatandaşlar çözüm önerileri arasında **Trafik Cezalarının Adaletli Uygulanması Sağlanmalı (İstisnasız Herkese Polise, Askere, Savcıya da Uygulanması)** seçeneğini yaklaşık olarak % 75 oranında en fazla tercih etmişlerdir. Diğer taraftan **teknolojik araçlarla trafik denetimi yapılması** seçeneği % 58 gibi destekle işaretlenmiştir. Aynı şekilde **İnsanların Trafik Davranışı Bilinci Medya Yoluyla Ve Uygulamalı Eğitimlerle Artırılmalı (Trafik Kurallarına Herkesin Uyması Bilinci Ve Uymaların İhbar Edilerek Sosyal Kontrol Sağlanması)** seçeneği de %58'lik bir değer almıştır. Diğer yandan katılımcıların %56'sı **vatandaşların cezaya razı olup rüşvet verme yolundan vazgeçmeleri gerektiğini belirtmektedir. Katılımcıların %42'si ise (para cezasının dışında eğitim veya rehabilitasyon cezalarının verilmesi)** şikkını işaretlemiştir. İlginç olan nokta maaşların düşüklüğünün rüşvete sebep olduğu konusundaki genel kanaatin aksine sadece yüzde 35 civarında vatandaş maaşların yükseltilmesi gerektiğine inanmaktadır. Trafik cezalarının artırılması veya azaltılması konusundaki seçenekler çok itibar görmemiştir. Bu bağlamda azalsın diyen katılımcı oranı %29, artsın diyenlerin oranı ise %24 civarındadır.

Sonuç olarak trafik hizmetlerinde vatandaş etik dışı durumların önlenmesinde cezaların adaletli uygulanması, teknolojik araçlarla sıkı denetim yapılması, vatandaşın rüşvet vermemesi gibi konulara öncelik vermiş ancak maaşların artması, para cezası dışında da seçeneklerin uygulanması, bir kısmı cezaların azaltılması bir kısmı artırılması konularında da kısmen önlemlerin işe yarayacağını düşünmektedir.

9. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmanın tüm tabloları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Polis personel anketine göre;

- Ele alınan ilk konu eğitimidir. Çalışmada çalışanların gerek hizmet içi gerekse hizmet öncesi etik eğitiminin yeterli olmadığı görülmüştür.
- İkinci olarak, üstlerin astları hediyeleşme ve rüşvet konusunda yeterince denetlemediği görülmüştür. Üstlerin denetlemesinden ziyade, çalışanların kendi aralarında, birbirlerini “uyarma”ya dayalı bir oto-kontrol sisteminin olduğu belirtilmiştir.
- Rüşvetin sebepleri ve vatandaşın etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bir trafik kuralını ihlalden dolayı durdurulduğunda, herhangi bir şey teklif ederek ya da tanıdık çıkması nedeniyle vatandaşın yapılacak cezai işlemi etkilemesinin oranı %17-20’dir; durdurulan eğer bir polis memuruysa, bu oran %50’ye çıkmaktadır. Buradan da anlaşılmaktadır ki, polis memurları arasında meslekî bir etkilenme ve dayanışma vardır.
- Rüşvetin sebepleri arasında ele alınan diğer bir konu da maaşların etkisidir. Katılımcıların dörtte üçünün ek bir geliri yoktur; dahası, %85’inin eşleri de çalışmamaktadır. Yetersiz maaşın tek başına rüşvete sebep olmadığı görülse de, bunun çalışanları yaklaşık dörtte bir oranında etkileyeceği görülmüştür.
- Katılımcıların yarısından fazlası, bazı kişilerin, şirketlerin ya da organizasyonların polis yöneticilerine makam aracı ve tefrişat sağlamaları rüşveti etkilemeyeceğini düşünürken; üçte biri etkileyeceğini düşünmektedir. Bu sebepten dolayı, “kurumsal yarar” sağlamak veya kabul etmek konusunda dikkatli olmak çok önemlidir.
- Ankete katılan polis memurlarına göre, polis memurları ya da sürücüler iletişimlerinde rüşvet teklifi ya da kabulü anlamında herhangi bir şey ima ettiklerinde; rüşvet bekleyen polis memuruysa, vatandaşların etkilenme oranı %50 iken; sürücü teklif ediyorsa, polis memurlarının etkilenme oranı %80’dir.
- Araştırmadaki ele alınan diğer bir konu da algı idi. Polis memurları vatandaşın hediyelerini kabul ederlerse, bunun yanlış olduğu algısı %92 iken, polis para almayı kabul ederse, bunu yanlış algılama oranı %97’dir. Dolayısıyla, hediyeleşmek ve parayı kabul etmeyi rüşvet olarak algılamanın oranı oldukça yüksektir.
- Ayrıca, çalışılan çevredeki esnafın hediyelerini ve ikramlarını kabul etmek katılımcıların %77’si tarafından yanlış, %10’u tarafından doğru olarak algılanmıştır. Bu çerçevede katılımcıların %90’ı tarafından bu kişilere ceza yazılmaması yanlış bulunmuştur. Dolayısıyla, ceza yazmama, hediyeleri ve ikramları kabul etmeye nispeten daha az etik bulunmuştur. Özel günlerde bile, hediyeleşmek katılımcıların %80’i tarafından yanlış olarak algılanmıştır.
- Para karşılığında sürücülere ceza yazmama, katılımcıların %96’sı tarafından yanlış, %1,5’i tarafından doğru bulunmuştur; dolayısıyla rüşvet olarak algılanmıştır.

Sürücü katılımcılara bakıldığı zaman ise sonuçlar şöyledir:

- Katılımcıların %10’u rüşvet vermiştir ya da durdurulursa rüşvet vereceğini söylemiştir; yani böyle bir potansiyel vardır. %75, polis memuru ne derse onu

yapacağını belirtmiştir. Durdurulan sürücülerin dörtte biri, kendilerinden rüşvet talep edildiğini, %80'i bu talebi kabul ettiğini söylemiştir. Mülakatlarda, pek çok sürücü kendilerinin hatalı olduklarını düşündükleri için, genelde ilk teklifin kendilerinden geldiğini belirtmişlerdir. Ankette, katılımcıların %11,4'ü, para ödememek için, bir kural ihlali yaptıklarında para ya da mal teklif edeceklerini belirtmişlerdir.

- Sürücülerin etik algılaması üzerine olan anketin sonuçları ise şöyledir: Katılımcıların %93'ü, vatandaşların trafik görevlisine az miktarda para teklif etmesini yanlış bulmuşlardır; %90,5'i vatandaşın cezanın yarısı değerinde para ya da mal teklif etmesini yanlış bulmuştur. Bu, etik algılamının gayet yüksek olduğunu gösterir. Fakat polisin algılaması daha yüksektir. Örneğin, polis memurları iki durumu da %96 oranında yanlış bulmuştur.
- Polise civardaki vatandaşlar tarafından hediye verilmesi, %73 tarafından yanlış, %19 tarafından doğru bulunmuştur; polis memuru katılımcılarda ise bu oranlar %79 doğru ve %10,5 yanlış şeklindedir. Görüldüğü gibi, vatandaşlar bu tip hediyeleri kısmen daha etik bulmaktadır. Dolayısıyla, polisin etik duyarlılığı daha yüksektir.
- Polisin bu hediyeleri kabul etmesi daha az etik bulunmuştur (%85). Polis anketinde bu oranın %92 olması, duyarlılığın daha yüksek olduğunu göstermektedir.
- Polis memurlarının vatandaşlardan para talep etmesi, vatandaşların %96'sı tarafından yanlış bulunmuştur. Polislerde bu oran %97'dir.
- Polisin hiçbir menfaati olmaksızın hatalı sürücüye ceza yazmaması, katılımcıların %53'ü tarafında yanlış, %40'ı tarafından doğru bulunurken, polis katılımcılarda bu oranlar %63 yanlış ve %21 doğrudur. Polis memurlarıyla vatandaşın en çok fikir ayrılığına düştükleri soru bu idi. Bunun sebebi sorunun doğrudan sürücülerin menfaati ile alakalı olmasıydı.
- Araştırma verilerine göre, polis memurları ve sürücüler karşılaştırıldığında, genel olarak polisin etik duyarlılığının vatandaşınkinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

10. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada gerek kullanılan yöntemler ile ulaşılan veriler ve gerekse araştırma süreci boyunca kurum yetkilileri ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır. Trafik hizmetlerinde çalışan memurlar ve bu hizmetin alıcısı olan vatandaşların "etik algılamasını" ölçmeyi amaçlayan bu araştırmada sorunun kaynaklarının "kurumsal" ve "bireysel" olmak üzer iki kategoriye ayrılabilceğini ortaya koymuştur.

Trafik hizmetlerinde çalışma şartlarının güçlüğüne rüşvet algısı üzerine etkisi

Trafik hizmetleri, polisliğin diğer birçok birimine kıyasla, çalışılması oldukça zor olan bir birimdir. Terör, istihbarat gibi bazı operasyonel birimlerde hem o görevlerin doğası gereği bir heyecan vardır hem de bu birimlerdeki risk ve güçlük süreklilik arz etmez. Kaldı ki bu birimlerde çalışan personel sürekli olarak bazı tazminatlar almanın yanı sıra, zaman zaman maaş taltifi ile de ödüllendirilmektedirler.

Mevsime göre sıcak veya soğuk hava şartlarında çok uzun saatler (12 saat) çalışmak zorunda kalan trafik memurlarının bu süre zarfında vatandaş ile aralarında geçen tartışmalı ve gerilimli ilişkiler memuru hem yormakta hem de germektedir. Genelde yaptığı işin karşılığını alamadığına inanan, diğer bir ifade ile almış olduğu maaşın yaptığı işin karşılığı olmadığını düşünen, insanlarda maaş dışı bazı maddi yarar elde etme eğilimi

oluşabilmektedir. Bazı memurlar, bunu bir tür verilmemiş olan haklarının telafisi olarak görebilmektedirler. Batılı ülkelerde yapılan araştırmalarda bu sonuca ulaşılmaktadır. Toplumun en zor ve pis işini yapan insanların bunun karşılığını alması gerekir düşüncesi oluşmaktadır (Kleinig, 1996).

Benzer bir durum da farklı trafik birimlerinde çalışan memurlar arasındaki tazminat ödenmesinde yaşanmaktadır. Bölge trafik birimlerinde çalışan memurlar aylık 80 TL kadar bir tazminat alırken şehir içi trafik hizmetlerinde çalışan memurlara bu tazminat ödenmemektedir. Oysa mesai saatleri içinde yemek yeme konusunda şehir içinde çalışan memurlar bölge trafikte çalışanlardan daha avantajlı durumda değillerdir. Merkez birimlerinde çalışan memurlar tabldottan oldukça düşük fiyatlarla yemek yiyebilirken şehir içi trafikte 12 saat mesai yapan memurlar en az iki öğünlerini görev yaptıkları ortamlarda dışarıda yemek zorunda kalmaktadırlar. Bunun da memurların kendilerine ikram edilen yiyecekleri kabul etme eğilimini artırdığı düşünülmektedir. Kendilerine Bölge Trafikte çalışanlara verilen tazminat verilmediği için haksızlık yapıldığını düşünen memurlar ücretini ödemediği yedikleri yemeği bunun bir tür telafisi olarak görebilmektedirler.

“Kurumsal” faktörlerin etik sorunların oluşumuna etkileri

Rüşvet, hem alan hem de verenin özgür iradesi ile gerçekleşen ve bu işlemde taraf olan kişilerin bunun vicdani ve cezai sonuçlarına katlanması gereken bir olgudur. Ancak, bu tanım rüşvet ilişkilerinin var olduğu kurumlarda kurumsal sorumluluğun tamamen ortadan kalkacağı anlamına da gelmemektedir. Profesyonelce bir görev ifa eden meslek mensuplarının, kurumları tarafından “eğitilerek” belli standartlara kavuşturulması ve “denetlenerek” bu standartları koruyup korumadıkları izlenmelidir. Trafik hizmetlerinde işleyen rüşvet çarkından bu kurumun personeli üzerinde “eğitim” ve “denetim” görevini gerektiği gibi yerine getir(e)meyen yetkililer de sorumludurlar. Geçmişte üzerinde ciddi bir şekilde durulmadığı için birikerek bu güne aktarılmış olan sorunların tek sorumlusu elbette ki bu günkü yöneticiler değildirler. Ancak, bu günkü yöneticiler de bu sorunları hiç dokunmadan yarına aktarma hakkına sahip değillerdir.

Bazı emniyet üst düzey yetkilileri çok farklı nedenden dolayı bilimsel çalışmalara ve bunun bir aracı olan anketlere endişe ile yaklaştıkları görüldü. Bu proje kapsamında yapılması gereken anketin gerek yapılmasına izin vermek ve gerekse anket sorularının içeriği konusunda iki aşamalı engel ile karşılaşacağı öngörülmüyordu. Bunlardan ilki EGM izin alma aşamasıydı ki sadece bu aşamaya yaklaşık 40 günlük bir süre harcadı. Oysa araştırmacılar, EGM üst düzeyinin Polis Akademisi personeli gibi kendilerine bağlı bir kurumun personelinin yapacağı bilimsel bir araştırmaya izin verme konusunda bu kadar direneceğini beklenmiyordu.

İkinci aşamada ise, araştırmacıların ilk baştaki endişelerinin aksine araştırmaya konu olan iller düzeyinde pek fazla bir direnç gösterilmedi. Anket ve mülakat yapılan illerde yöneticilerin genel yaklaşımı müspet ve yardımcı olma şeklinde olsa da birkaç yöneticinin endişesi gözden kaçmamıştır. Anketin yapıldığı bir ilde EGM tarafından verilen izin ve onayın yeterli olamadığı görülmüştür. Söz konusu ilde, il müdürünün bilimsel çalışmalara endişe ile baktığı ve ankete izin vermek için ön şart olarak soruların kendi birimleri tarafından incelenerek kendisinden ön onay alınması şartını koştığı müşahade edilmiştir.

Kendileri ile görüşülen bazı üst düzey yetkililer trafik memurları ile yapılacak olan “etik ve rüşvet” konulu bir anketin adeta onlar ile bu konuda yüz-göz olma sonucunu doğuracağı ve böyle bir konuyu kurum tarafından aleni bir şekilde araştırılmasının adeta bunun normalliğinin kabul edildiği anlamına geleceği endişesini taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, varlığı inkâr edilemeyecek kadar yaygın olan bir problemin adeta görmezden gelinerek kendiliğinde yok olması amaçlandığı görülmektedir.

Üst düzey yöneticilerin bilimsel çalışmalara endişe ile bakmalarının arkasında yatan nedenlerden birisi araştırmanın sonunda ortaya çıkacak durumun kendi şahıslarını yıpratacağı endişesi olduğu hissedilmektedir. Üst düzey yöneticilerin kurumlarına bağlı herhangi bir birim ve sorun üzerine yapılacak olan bir bilimsel araştırmayı bir hastalığın teşhisi için gerekli olan bir ön tahlil olarak görmek yerine, kendi bireysel yönetim becerilerini tartışmaya açacak ve ayaklarının kaydırılması için yapıldığı endişesini taşıdıkları görüldü. Bu tür yöneticilerin, varsa bir sorunun nedenlerinin araştırılmasının ve buna göre çözüm üretilmesinin aslında kendilerinin asli görevleri olduğunu fark etmedikleri görülmektedir. Var olan bazı sorunların teşhis edilip çözülmemesi durumunda yakın bir gelecekte kurumun daha fazla yozlaşacağını görememektedirler. Oysa mevcut sorunları bu görevde halen bulunan kişinin görev döneminde başlamadığı için tek sorumlu da bu kişiler değildir. Mevcut yöneticiler, araştırmalara destek vermemekle, aslında kendilerinden önce var olduğu için doğrudan sorumlu olmadıkları bazı sorunların çözümüne imkân sağlamadıklarından dolayı bundan sonrası için sorumlu olmaktadır. Üst düzey yönetici, kendisinden önce çözülmediği için biriken sorunları katlayarak bir sonraki döneme aktaran değil, görevde bulunduğu süre içinde bu sorunların çözümü için çaba sarf eden kişidir.

“Kurum kültürünün” bireysel etik sorunlar üzerine etkileri

Bu araştırmada ilk olarak polis üst düzey yöneticilerinin kurum kültürünü etkileyecek kadar önemli konumda olanlarından bazılarının bu alanda bilimsel çalışma yapılmasının gereği ve önemini yeteri kadar göremedikleri tespit edilmiştir.

Üst düzey yöneticilerden bir kısmı yapılacak bu tür araştırmaları tıpkı bir hastalığın teşhis ve tedavisi için yapılması gereken ön testler olarak görürken diğer bir kısmı bilimsel araştırmanın gereğine ve bulgularının yararına inanmakla birlikte bu bilgilerin kurum içinde paylaşılması ile sınırlı kalınması, medyaya ve dışarıya yansımalarının polis teşkilatını yıpratacağı endişesini taşımaktadırlar. Yani “kol kırılır yen içinde” yaygın anlayışına sahip çıkmaktadırlar. Üçüncü bir kısım ise araştırmaları kendi ifadeleri ile ***“Siz bizim eksikliklerimizi mi ortaya çıkarmaya çalışıyorsunuz?”*** şeklinde algılamakta ve yardımcı olma konusunda çok istekli olmamaktadırlar.

Araştırma kapsamında polis memurları düzeyinde tespit edilemeye çalışılan “etik duyarlılığın” teşkilatın üst düzey yöneticileri açısından da değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle belirli makamları işgal eden üst düzey yöneticilere bol miktarda hediye geldiği görülmektedir. Bu tür hediyeleşmeler her ne kadar Türk kültüründeki hediyeleşmenin bir yansıması olarak hoş görülse bile bunun mesleki etik duyarlılığı olumsuz etkileme olasılığı göz ardı edilmemelidir. Kendilerine astları veya vatandaşları tarafından zaman zaman verilen ve gönderilen hediyeleri kabul eden orta ve üst düzey yöneticilerin memurlarına gerektiği kadar “etik liderlik” yapamayacağı gibi, vatandaş tarafından memurlara yapılan ikram veya teklif edilen küçük değerli rüşvetleri almamaları konusunda güzel bir örnek olmadıkları açıktır.

Polis teşkilatının etik ihlaller ve rüşvetle mücadele etme konusunda atacağı ilk ve en önemli adım, emniyet üst düzey yönetiminin etik uygulamalar konusunda alt rütbelere örnek teşkil edecek bir kurumsal duruş sergileyerek bunun zamanla “yükselen bir değer” olarak polis alt kültürüne özümsetilmesidir. Diğer bir anlatım ile etik duyarlılık ve dürüstlük kurum içinde yükselen bir değer haline getirilmelidir. Başta il müdürü ve trafik müdürleri olmak üzere üst düzey yöneticilerin dürüstlükleri ve etik duyarlılıkları konusunda astlarının bir tereddüdü olmamalıdır.

Kurumsal ihtiyaçların “yerel imkânlar” (!) kullanılarak karşılanması

Güvenlik kurumlarının tadilat, tamirat ve bina inşa etmek gibi bazı ihtiyaçlarının vatandaşlar tarafından karşılanması veya onlardan toplanan yardımlar ile karşılanmasının

oldukça yaygın bir uygulama olduğu görülmektedir. Çok yaygın olmasa bile, gelişmiş ülkelerde zaman zaman sistematik ve denetimli olarak yapılan bu tür uygulamalara Türk polis teşkilatında çok yaygın ve gerektiği kadar denetim olmaksızın başvurulduğu görülmektedir. Bu durum sadece emniyet teşkilatının üst düzey yetkilileri değil aynı zamanda il düzeyindeki sivil yetkililer ve siyasi makamlar tarafından da bilinmekte ve hatta desteklenmektedir. Ülkemizde diğer devlet kuruluşları gibi polis teşkilatının da bazı ihtiyaçlarının “**yerel imkânlar(!) kullanılarak**” sağlanması oldukça yaygın bir uygulamadır.

Görev yaptığı birimin orta ve üst düzey yetkililerinin kurum ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bile olsa sürekli olarak vatandaş ile “**isteme ve alma**” ilişkisine girmesi kurumsal yozlaşma açısından bazı riskler taşımaktadır. Güvenlik hizmet birimlerinin devlet tarafından temin edilmesi gereken sarf malzemelerinin bile vatandaş tarafından karşılanması bu işleri yürüten emniyet mensuplarının hizmet kalitesini, kendileri dürüst olsalar bile, olumsuz yönde etkilemesi ihtimali vardır. Görüşülen bazı trafik hizmetleri yöneticileri, birimlerinin yazıcı toneri ve benzeri sarf malzemelerinin bile kurum tarafından karşılanmadığını ve bunları kendilerince “**saygın kişi ve kurum**” olarak gördükleri yerlerden temin etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Saygın kişi ve kurum(!)” anlayışı

Kendileri ile mülakat yapılan memur ve idarecilerin sıkça, polislere yemek ikram eden “saygın kişi ve işyerlerinden” söz ettikleri görülmüştür. Örneğin, büyük bir hastane, bir fabrika ve çok sayıda insanın çalıştığı ve personele yemek çıkaran işyerleri olabilmektedir. Memurlar öğle yemeklerini her gün bu yerlerde yemekte ve bu işyerlerinin de, görünüşte, bundan herhangi bir şikâyeti olmamaktadır. Bu tür yemeklerin hiçbir karşılığının olup olmadığı da elbette tartışılabilir. Ancak bir memurun sürekli olarak ücretini ödemediği başkalarına ait yerlerde yemek yemesinin onun kişiliği üzerine etkisini de düşünmek gerekir.

Burada “saygınlığın ölçüsü nedir?” sorusu sorulabilir. Bir zamanlar saygın olarak bilinen kişi veya kuruluşların sonradan pek de saygın olmadığı ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca birilerine göre bir hastane veya fabrika saygın bir işyeri iken bir başkasına göre de bir bar veya pavyon da saygın bir işyeri olabilir. Saygın bir fabrikada sürekli olarak yemek yiyen memurların o fabrikaya ait taşıma kamyonlarına ceza uygulama konusunda hiçbir sorun yaşamayacakları iddia edilebilir mi?

Bu araştırmada, aslına Türk polis teşkilatının genel bir sorunu olan bu problemin özellikle trafik hizmetlerine yansımaları açısından değerlendirilmiştir. Trafik birimlerinde görev yapan her seviyedeki amirlerin vatandaş ile girdikleri bu tür ilişkileri memurların etik duyarlılığı üzerine olası etkilerini ölçmek amacıyla sorulan soruya trafik müdürlerinin tamamına yakını “olumsuz olacağı” cevabını vermişlerdir. Görüşülen personel kurumsal ihtiyaçları karşılamak için kurum yöneticilerinin bilgi ve teşviki ile vatandaştan yardım toplanmasının polis memuru ve alt rütbeli amirleri önce “istemeye alıştıracacağı” daha sonra da bazı “kişisel ihtiyaçlarını vatandaştan temin etme eğilimi” kazandıracacağı “endişesini taşımaktadırlar.

Kurum ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir amaç ile de olsa amir ve müdürlerin vatandaş ile para veya eşya “**isteme ve alma**” ilişkisine girmesi hem bunu yapan güvenlik yöneticilerini zora sokabilmekte, hem de bu kişilerin astlarına karşı etik bir liderlik örneği sergilemesini engellemektedir. Zamanla kendilerini görev yaptıkları kurum ile özdeşleştirerek adeta devlet gibi gören kişilerin, ilk önce kurumun ihtiyaçlarını karşılamak için girmiş oldukları “**isteme ve alma**” ilişkilerini zamanla kendi şahsi ihtiyaçlarını karşılamada da kullandıkları iddiaları vardır. Örneğin, iş yeri sahibi bir vatandaşın devletin arabasına lastik alacağı talebi yapan bir memur, bu kişi tarafından lastik alması için gönderildiği yerden kendi özel aracına ücret ödemediği lastik aldığı iddia edenler olmuştur.

“Bireysel faktörlerin” etik sorunların oluşumuna etkileri

Rüşvet, “veren” ve “alan” olmak üzere iki tarafın bulunmasıyla gerçekleşen bir olgudur. Rüşvet ortamını oluşturan etkenler çoğu zaman hem trafik memurları hem de vatandaş açısından çekicilik özellikleri taşır. Bireysel faktörler kurumsal faktörlerden tamamen bağımsız olarak düşünülemez. Ancak yine de bu başlık altında trafik hizmetlerinde görev yapan memur ve vatandaşların, şahsi algılamalarından kaynaklanan ve rüşvet alma ve verme konusundaki tutumlarını etkileyen bireysel faktörler üzerinde durulacaktır.

Ağır cezalar ve rüşvet ilişkisi

Cezaların caydırıcı olmayışının genelde yeteri kadar ağır olmamasından kaynaklandığı düşünülür. Oysa trafik cezalarındaki ağırlığın caydırıcı olmadığı gibi rüşvete kapı açtığı da iddia edilmektedir. Gerek kendisi ile görüşülen farklı kategorideki ticari sürücüler ve gerekse polisler bazı cezaların çok ağır olmasının rüşvet ilişkisini doğurduğunu iddia etmektedirler. Örneğin, kamyon taşımacılığında Ulaştırma Bakanlığının belirlemiş olduğu “yük sınırının” (tonaj) aşılması durumunda verilecek olan cezaların 3.500 TL civarında olduğu belirtilmektedir. Bu miktarı ödemesi adeta imkânsız olan sürücülerin polise rüşvet teklif ederek cezadan kurtulma yoluna teşebbüs ettikleri anlaşılmaktadır. Bu tür cezalarda rüşvet ilişkisinin gelişmesinin nedenlerinden birisi de yasalara göre kesilmesi gereken bazı cezaları polislerin de çok yüksek bulmasıdır. Cezaların caydırıcı olmaktan çıkarak adeta şoför esnafın belini bükme boyutuna ulaştığı görülmektedir.

Rüşvet ortamını hazırlayan cezalar

Bazı trafik cezalarının sonuçlarının sürücüler açısından çok ağır olması sürücülerin trafik polislerine rüşvet teklif etme ihtimalini artırmaktadır. Örneğin, ticari araç sürücülerine “para cezası” ile birlikte verilen “ehliyet puanı” düşürme ve belli bir puana geldikten sonra sürücünün belli bir süre araç kullanmaktan men edilmesi cezası sürücünün işsiz kalması sonucunu doğurmaktadır. Bu cezanın ağırlığından dolayı, sürücüler polise rüşvet karşılığında ya hiç ceza yazmamasını veya puan cezası gerektirmeyen bir ceza yazmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. “Durak harici yolcu almak” veya “ayakta yolcu almak” gibi yasakları aşmak için polise rüşvet vermeyi göze alan şoförler ve rüşvet alıp almadıkları konusunda yeterince “eğitilmemiş” ve “denetlenmeyen” polislerin olduğu bir ortam rüşvet ilişkilerinin yaygınlaşması için uygun bir ortamdır.

Trafik cezalarının farklı illerde farklı şekilde uygulanması sürücülerin gözünde kendilerine haksızlık yapıldığı kanaatini uyandırmaktadır. Örneğin, bazı illerde (İzmir gibi) minibüslerde ayakta yolcu almak konusunda çok katı olunurken diğer bazı büyük illerde (Ankara ve İstanbul gibi) bu konuda çok müsamahalı olunması İzmirli ticari sürücülere kendilerine haksızlık yapıldığı izlenimini doğurmaktadır. Bazı minibüsçüler, “Bu kanunlar Türkiye’nin her tarafı için geçerli değil mi? Eğer geçerli ise İstanbul’da ve Ankara’da minibüsler tıka-basa yolcu alırken biz neden ayakta bir yolcu bile alamıyoruz? Bu kanunlar başkentin Bakanlıklar semtinde ve kanunların yapıldığı Meclisin yanından geçen minibüslere neden uygulanmıyor?”, diye şikâyet etmektedirler. Trafikle ilgili kanunların farklı illerde farklı uygulanması sürücüler üzerinde adaletsizlik duygusu uyandırmakta, onlar da rüşvet vererek, kendilerince haksız olan bir uygulamayı aşmakta bir sakınca görmemektedirler.

“Rüşvetin gayr-i meşru çekiciliği”

Trafik hizmetlerinde çalışan memurların büyük bir kısmının bu birimde görev yapmak konusunda gönüllü olmadıkları görülmektedir. Bunun nedenlerinden birisi bu birimde görev yapmanın çalışma süresi ve çalışma şartları açısından çok zor olmasıdır. Diğer bir neden ise memurların bu birimde çalışarak rüşvet alma veya almamanın zorluklarını yaşamak istememeleriydi. Ancak, bu birimde göreve başladıktan sonra bir yandan sürekli olarak “rüşvetin gayri meşru çekiciliği” (*temptation*) altında yaşarken öte yandan gerektiği kadar denetlenmeyen memurlar zamanla rüşvet çarkına dâhil olabilmektedirler.

Etik duyarlılık konusunda sağlıklı bir düzeyde olmayan polis memuru ve vatandaş için rüşvet vermek de almak da “gayri meşru çekiciliği” olan bir durumdur. Trafik birimlerinde görev yapan memurlar, her gün kendilerine yapılan yüzlerce rüşvet teklifi ile etik duyarlılıkları ve “saygınlıkları” test edilmektedir. Rüşveti teklif eden genelde daha fazla cezadan kurtulacağı, alanın ise ilave ek bir gelir elde etmiş olacağı için kendisini karlı görmektedir. Kısacası, rüşvet genelde alanın da verenin de memnun olduğu bir ilişkidir.

“Alan memnun-veren memnun”

Cezaların çok ağır olması durumunda sürücüler yasaların uygulanması yerine polisin rüşvet almasını adeta canlarına minnet saymaktadırlar. Bu tür durumlarda yaşanan rüşvet ilişkileri “alan memnun veren memnun” durumunun en belirgin örneğidir. Kamyon garajlarında görüşülen şoförlerden bazıları “Polislerle aralarında herhangi bir sorun olmadığını!” ifade ederek, “Siz aramıza girmeyin! Biz birbirimizle iyi anlaşıyoruz, birbirimizi idare ediyoruz!” demektedirler. Kendileri ile görüşmek istediğimiz şoförlerden bir kısmının, polislerin rüşvet almadan yasaların gerektirdiği cezaları ödemeleri durumunda çok daha fazla mağdur olacaklarını ifade ederek, araştırmaya yardımcı olmak istemedikleri görülmüştür.

Kurumsal önlemlerin bireysel tutum üzerine etkileri

Yukarıda ifade edildiği gibi trafik hizmetlerindeki rüşvet sorunu vatandaş ve trafik memurlarının bireysel kararı olmakla beraber kurum tarafından alınacak önlemlerle bu ilişki azaltılabilir. Örneğin, gerek trafik polisleri gerekse vatandaşın, rüşvet vermeme konusunda “eğitilerek” bilinçlendirilmesi sorunun çözümü için bir birini tamamlayan iki alandır. Buna ilave olarak yine rüşvet alan ve veren tarafların sıkı bir denetimle caydırılması gereklidir.

Eğitim ve “etik duyarlılık”

Trafik üst düzey yöneticileri ile yapılan görüşmelerde trafik eğitiminde gündelik rüşvet ve etik duyarlılık konusunda yeterli ve sistematik eğitim verilemediği ve gerekli duyarlılığın kazandırılmadığı ifade edilmiştir. Bunun da birden fazla nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, emniyet üst düzey yöneticileri ve trafik eğitici ve denetleyicilerinin ikram, hediye gündelik rüşvet gibi konulardaki etik duyarsızlığın polisler üzerinde sonraki yıllarda daha fazla mesleki yozlaşma doğurabilme ihtimali taşıması tehlikesinin farkında olmadıkları görülmektedir.

İkinci olarak, trafik branş eğitiminin yoğunluğu arasında “etik duyarlılık” eğitimine gereken zaman ayrılmadığı görülmektedir. Zaman zaman rüşvet almama konusunda memurlara verilen ve bazı durumlarda “yarım-ağız” nasihatler ise hayatın gerçekleri ile karşılaştıklarında onlara direnç kazandıracak kadar güçlü olmamaktadır. Örneğin, bir memur kendilerine eğitim veren amirin “*Vatandaştan çay içmeyin... yemek yemeyin... değmez!*” şeklinde tavsiyelerde bulunduğunu ifade etmiştir. İyi niyetli yapılan böyle bir tavsiyede bile miktarın değmeyecek kadar küçük olmasına vurgu yapılmakta ve özellikle de öyle anlamak isteyenler için, imalı olarak risk almaya geçecek kadar miktar söz konusu olduğunda alınabileceği anlamı çıkmaktadır.

Oysa kendilerine hizmet edilen vatandaştan içilecek olan bir bardak çayın, kabul edilecek olan küçük bir ikram ve hediyeyle gelecekte ne tür sorunlar doğurabileceği, mesleki yozlaşmanın başlangıcı olabileceği, yaşanmış örneklerle anlatılarak, konunun ilk bakışta görüldüğü kadar masum ve zararsız olmadığı anlatılabilir. Yaşanmış gerçek olaylardan ders almak ve profesyonelce hazırlanmış filmler gibi görsel eğitim malzemeleri ile memurlar gerçek hayatta karşılaşılabileceği sorunlara karşı daha donanımlı ve dirençli hale getirilebilirdi.

Gündelik rüşvetle mücadelede “eğitim” ve “denetimin” etkisi nedir?

- Meslek öncesi ve meslek içi etik eğitimi

- Görev başında amir denetimi (saygınlık testi)
- Vatandaşın rüşvet vermeme konusunda bilinçlendirilmesi
- Etik değerler ve dürüstlüğün kurum alt kültüründe “yükselen değer” olması.

Üst düzey polis yöneticilerin dürüstlük konusundaki imajı ve kendi personelinin dürüstlüğünü sağlama konusundaki kararlılığı çok önemlidir. Hiyerarşinin alt basamakları yukarıya göre şekillenmektedir. Polis amirleri dürüst olsalar bile memurların bunu bilmemeleri durumunda rüşvet alma konusunda duyarsız olabilmektedirler. Polisler başlarındaki her seviyedeki amirleri kastederek “*Bizim aldığımız da ne ki*”, “*Zaten herkes alıyor, hem de bizden daha çok alıyor*” gibi savunma mekanizmaları geliştirebilmektedirler. Burada “herkes”ten kast edilenler başlarındaki en alt seviyedeki amirlerden en üst seviyedeki siyasilere kadar uzanabilir. Bu tür bir savunmanın amacı bir yandan onlara yaptıklarından dolayı vicdani rahatlama sağlamakken, öte yandan kendilerinin almamasının ülkeyi güllük-gülistanlık yapmayacağı zaten bu sorunun baş edilemeyecek kadar yaygın olduğunun ifade edilmesidir.

Görüşmelerde dürüst olmamanın zamanla kişinin vicdanını rahatsız edici olmaktan çıktığı anlaşılmaktadır. Zaten herkesin aldığı ve hatta kendisinden çok aldığı bir kurumda dürüst olmak mümkün olmayacağına göre bir memur neden rüşvet almasın (!) veya alınca kendisini suçlu hissetsin? Dürüst olmamanın bir sorun olarak algılanmaması kurum kültürüne oldukça hâkim olabilir. “*Devletin malı deniz, yemeyen domuz*” sözü adeta “rüşvet deniz, almayan domuz” şeklinde algılanma boyutuna ulaşabilmektedir.

Rüşvetin yaygın ve denetimin de sıkı olmadığı yerlerde rüşvet alanların değil rüşvet almayanların ne yapacağını bilmez durumda oldukları da görülmektedir. Rüşvet almayan memurların alan meslektaşları sorunlu ilişkiler yaşadığı görülmektedir. Hatta değil sadece rüşvet almayan memurların, rüşvet almayan alt rütbeli amirlerin bile memurlar tarafından sorun olarak görülmemesi için alıyormuş gibi bir izlenim verdikleri durumlar da görülmektedir. Rüşvet almayan bir memur veya amirin varlığı ekibin diğer üyeleri için rahatsız edici ve hatta tehdit edici bir durum olarak görülebilmektedir. Bu durumda ekibin üyesi ya rüşvet alarak ekibin bir parçası olacak ve kendisinin ekip için potansiyel bir tehlike olmadığını ispat edecek, ya da rüşvet almasalar da kesinlikle alanlar için bir tehdit olamayacaklarını ispat edecekler ki bu durum adeta imkânsızdır. Rüşvet veya hediye alan memurlar arasında “bizden isen rüşvet alacaksın, almıyorsan bizden değilsin” kuralı hâkimdir.

Görüşme yapılan yönetici ve memurların neredeyse tamamı üst yöneticilerin ve amirlerin dürüst ve denetimi yapan bir kişi olması durumunda astların ve memurların etik dışı davranışlara girmesinin imkânsız olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir ifade ile eğer üstler etik dışı ilişkilere karşı hassas ise ve personelinin bu anlamda sıkı denetliyorsa işte o zaman astların rüşvet alması, etik dışı davranışlara girmesinin imkânsız olduğu görüşü hâkimdir. Bu yönüyle özellikle yöneticiler sağlam dururlarsa ve etik dışı davranışlarda hassas olurlarsa o zaman astların bu tür sapma davranışlarına girme ihtimali çok düşük olmaktadır.

İnsanın olduğu her yer ve kurumda yozlaşma yaşanabilir. Herhangi bir kamu hizmet kurumunda da ne kadar sıkı bir denetim ve ne kadar iyi bir yönetim olursa olsun kurumsal ve bireysel yozlaşma ve yolsuzluk tamamen ortadan kaldırılamayabilir. Ancak, kamu kurumlarında görülen yozlaşmanın en önemli nedenlerinden birisi de kötü yönetim olarak da tanımlanacak olan denetimsizliktir. Kurumsal ve bireysel yozlaşma, ancak, sistematik ve sıkı bir denetim mekanizmasına sahip iyi bir yönetim ile asgari düzeye indirebilir. Bu tür projelerin amaçları da yozlaşma ve yolsuzluk sorununun varlığı ve boyutunun tespit edilerek ne tür bir denetim mekanizmalarının gerekli olduğunu önermektir.

Kamu kurumlarındaki denetimin sürekli, sistematik ve rutin bir şekilde yürütülmesi gerekir. Mevcut denetim mekanizmalarının yeterli olmadığı durumlarda yeni yöntemler geliştirilmelidir. Ağırlıklı olarak sadece vatandaşın gelecek şikâyetlere dayalı olan bir denetim sisteminin trafik hizmeti üreten personelin denetimi için etkili ve yeterli olmadığı görülmektedir. Rüşvet iddialarına karışan polisler karşı zaman zaman yapılan operasyonlarla birkaç amir ve memurun tutuklanması gerek kamuoyunu tatmin ve gerekse personel üzerinde caydırıcılığı açısından kısa süreli olarak etkili olsa da soruna kalıcı ve köklü çözüm getirmediği geçmişte yaşanmış örneklerle görülmüştür. Bu tür denetimlerin etkisi kısa bir süre sonra azalarak yozlaşmada tekrar başa dönülmektedir.

Rüşvet teklif etme ve alma olayları süreklilik arz ettiği için denetim ve yakalanma riskinin de sürekli olması gerekir. Bir kurumda rüşvet alan memurların yakalanıp olayın alenileşmesinden sonra kurum yöneticileri tarafından zaman zaman yapıldığı görülen “*Her sepette bir kaç çürük elma olabilir*” yaklaşımı çağdaş ve profesyonel yönetim anlayışından uzaktır. Bu tür yaklaşımlar üst düzey yöneticilerin kendi kurumlarında gerçekleşen yozlaşmayı denetleme konusundaki yetersizliklerini örtme çabası olarak algılanır. Çok uzun zaman aralıkları ile yapılan ve personel üzerinde çok sınırlı bir caydırıcılık ve denetim etkisi uyaran denetimler de aynı şekilde profesyonel yönetim yaklaşımından uzaktır. Bu tür operasyonların memurlar üzerindeki caydırıcı etkisi de kamuoyu üzerinde kurum hakkında olumlu etkisi de kısa süreli olacaktır. Kamu personeline yaşanması muhtemel yozlaşmaya karşı kalıcı bir caydırıcı etki ve kamuoyunu bu kurum hakkındaki güveninin sürekli olması, denetimlerin de sistematik ve sürekli olması ile mümkündür.

Yozlaşmanın sürekli olması gibi denetimin de sürekli olmasının gerekliliği sorunu elbette sadece Türk polisi için geçerli değildir. ABD polis teşkilatlarının yozlaşma ile mücadelesinde de benzer süreçler yaşanmıştır. Kurumsal yozlaşma üst düzey polisler tarafından ya “kendileri de işin içinde yer aldıkları”, ya “polisleri küstürme endişesi” taşıdıkları, ya da “sorun ile yüzleşme ve çözme becerisinden yoksun oldukları” için zamanla yaygınlaşarak patlama noktasına geldiği görülmüştür. Yolsuzlukların “mızrak çuvala sığmayacak” boyuta ulaşmasından ve yaşanan bazı skandallardan sonra geniş kapsamlı inceleme ve soruşturmalar yapılmıştır. Bu inceleme ve soruşturmalardan sonra alınan önlemler belli bir süre sonra polisler üzerindeki etki ve caydırıcılığını kaybederek yozlaşma ve yolsuzluk süreci tekrar yaygınlaşmıştır. New York polis teşkilatında meslektaşlarının yozlaşmasına ve rüşvet almasına karşı uzun süre mücadele eden Frank Serpico isimli bir polisin 1971 yılında kendi meslektaşları tarafından silahla vurulması üzerine yapılan bir soruşturma poliste yaşanan yozlaşmanın kontrol altına alınmasının zaman zaman yapılan denetimler ile mümkün olmayacağını ve süreklilik kazanması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu amaçla, başta NY polis teşkilatı olmak üzere Amerikan polis teşkilatlarında, asli görevi polis teşkilatının mensuplarının yozlaşma ve rüşvet ilişkilerini izlemek ve soruşturmak olan, “**İç İşleri**” (*Internal Affairs*) adı altında çok etkin bir birim kurulmuştur.

Bir denetim yöntemi olarak “saygınlık testi” (integrity testing)

Trafik hizmetlerinde görev yapan bir memurun mesleki saygınlığı, her gün kendilerine yapılan yüzlerce rüşvet teklifi ile vatandaş tarafından test edilmektedir. Mesleki saygınlığını koruma konusunda “eğitim” ile desteklenmeyen ve “denetim” ile korunmayan, diğer bir tanımlama ile hayatın ve mesleğin zorlukları karşısında tek başına bırakılan memurların hata yapması, hiçbir zaman meşru görülme de, çoğu zaman kaçınılmaz olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki polis teşkilatlarında geçmişte yaşanan çok yaygın yozlaşma (*corruption*) olaylarından sonra polis teşkilatlarının içinde “**İç İşleri**” (*Internal Affairs*) adı altında kurulan bir birim ile polislerin rüşvet alıp almadıkları kendi kurumları tarafından sistematik olarak test edilmektedir. Bu birimde çalışan memurlardan rüşvet aldığı veya herhangi bir şekilde görevini kötüye kullandığı konusunda hakkında şikâyet

olanlar bu birim tarafından yakından izlemekte ve zaman zaman hazırladıkları rüşvet teklif etme gibi senaryolarla onların mesleki saygınlıkları test (*integrity testing*) edilmektedir. Sivil bir vatandaşa uygulandığında yasal bir ihlal ve suç sayılan bu tür testlerin meslek mensuplarına yapılmasının profesyonelliğin gereği olduğuna inanılmaktadır. Polis memurları daha mesleğe girişte bu konuda eğitilmekte ve uyarılmaktadırlar. Kendi kurumları tarafından zaman zaman test edileceklerini bilen memurlar bu tür bir senaryo ile test edilebileceklerini peşinen bilmekte ve kabullenmektedirler.

Genelde Türk polis teşkilatında özelde ise trafik birimlerinde bu tür bir sistematik test ve denetim mekanizması bulunmamaktadır. Trafik birimlerinin yöneticileri kendi bireysel çabaları ve klasik yöntemler ile personelini denetlemeye çalışmakta bu da çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Oysa Türk polis teşkilatının merkez birimleri tarafından bu konuda eğitilmiş ve uzmanlaşmış personelden oluşan birimler tarafından denetleme ekipleri kurulmalı ve bu denetlemelerin yasal dayanağı da oluşturularak etkinlik kazandırılmalıdır. "Saygınlık testinin" sistematik olarak uygulanması vatandaş üzerinde de önemli oranda bir caydırıcı etki yapacaktır. Kendisine rüşvet teklif eden kişinin bir polis olabileceği endişesini taşıyan trafik memurları kendilerini sağlama almak için rüşvet teklif eden sürücüler hakkında yasal işlem yapacak, bu tür işlemlerin yaygınlaşması ve duyulması durumunda sürücüler de rüşvet teklif etme konusunda eskisi kadar rahat olmayacaklardır.

Yapılan mülakatlarda saygınlık testinin yapılıp yapılamayacağı, yapılması durumunda bunun nasıl algılanacağı sorulduğunda özellikle trafik hizmetlerinden sorumlu yöneticilerden bazıları bu işin Türkiye'de olamayacağını, olmaması gerektiğini ve olsa dahi faydasının olamayacağını ifade etmişlerdir. Bunun başlıca nedeni öncelikle bu tür bir uygulamanın Türk hukuk sistemine göre imkânsız olduğu görüşüdür. Bu tür bir düzenekle yapılan saygınlık testinin kişileri suç işlemeye teşvik ve tuzağa düşürmek olduğunu dile getirilmiştir. Diğer neden böyle uygulamaların Türkiye'de kabul görmeyeceği ve beklenilmeyen olumsuz sonuçlar doğuracağıdır. Ancak ihbar alınması durumunda suçüstü yapmak yararlı olacaktır.

Bu raporda farklı başlıklar altında genişçe değinilen konular aşağıdaki maddeler halinde özetlenebilir.

1. Etik duyarlılığı artırma konusunda kurum kültürü çok zayıf kalmaktadır.
2. Etik duyarlılık konusunda kurum tarafından sistematik olarak belirlenmiş, meslek mensuplarına ve kamuoyuna açıklanmış ve izlenen bir etik standart ve politikanın varlığı tespit edilememiştir. Avrupa Polis Etiği Kuralları'nın (APEK) ülkemize uyarlanmış şekli olan "Kolluk Etiği" sokaktaki polisin davranışlarına henüz yansımamıştır.
3. Trafik polislerine yönelik etik duyarlılık kazandırmayı hedefleyen herhangi bir "hizmet öncesi ve hizmet içi etik eğitim" tespit edilememiştir.
4. Ülke çapında geçerli olan ve sürekli olarak işleyen sistematik ve standart bir "denetim mekanizmasının" varlığı tespit edilememiştir.
5. Şoför esnafı (kamyoncu, otobüsçü, minibüsçü ve taksici) ile trafik polisleri arasındaki görev ilişkilerinin sistematik yozlaşma ve rüşvete imkân sağlayan unsurları içerdiği tespit edilmiştir.
6. Gerek özel sürücülerin ve gerekse ticari sürücülerin etik duyarlılığı (veya duyarsızlığı) trafik polislerine çok yakın düzeydedir.
7. Birçok durumda rüşvet verme teklifi, özel veya ticari sürücü olsun, vatandaşın gelmektedir.

8. Para ve puan cezası gibi bazı yaptırımların sürücülerin karşılayamadığı kadar ağır olmasından dolayı rüşvet verme eğilimi oluşmaktadır.

9. Ulaştırma Bakanlığı tarafından belirlenen bazı cezaların sürücüler tarafından ödenmesi imkânsız denecek kadar yüksek olması rüşvet çarkını işler hale getirmektedir.

10. Sistematik ve sürekli denetim mekanizmalarının oluşturulmaması durumunda eğitim ile memurlara kazandırılacak olan “etik duyarlılık” vatandaşın gelen ısrarlı rüşvet teklifleri karşısında cılız kalacak ve uygulamaya yansımayacaktır.

Burada tespit edilen sorunların herhangi bir il düzeyindeki imkân ve personel ile çözülemeyecek kadar karmaşık olduğu görünmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak EGM bünyesinde kurulacak bir komisyon ile aşama aşama “**eğitim ve denetim**” faaliyetleri yürütülmelidir. Bu komisyona EGM bünyesinde trafik hizmetlerinden sorumlu daire başkanlıklarının yanı sıra halen büyük illerde aktif olarak görev yapmış olan trafik denetleme şube müdürlüklerinin de temsil edilmeleri gerekir. Ayrıca, bu komisyona trafik hizmetleri ile ilgili yasaları olan ve kararlar alan Ulaştırma ve Sanayi Bakanlıklarının temsilcileri de katılmalıdır.

Bu araştırmanın temel amacı trafik hizmeti üreten polis memurları ile bu hizmetin alıcısı olan vatandaşların etik algılaması ve dolayısı ile etik duyarlılığının tespit edilmesidir. Vatandaş ve memurların etik algılamasını ölçmeyi hedefleyen bu araştırmanın sonuçları rüşvet sorununun boyutu hakkında ebetteki bir fikir verecektir. Ancak, bu araştırmada rüşvet veren vatandaş veya alan memurların sayısı veya oranı tespit edilmeye çalışılmadığından dolayı anket kapsamına giren memurlardan şu kadar rüşvet alıyor veya almıyor diye bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. Araştırma kapsamı dışında gerek vatandaşlar ve gerekse polisler ile yapılan yüz yüze görüşmelerde sistematik ve gündelik rüşvetin varlığı ile ilgili bazı verilere ulaşıldığı tespit edilmekle beraber bunun rakamsal veya oransal olarak boyutu tespit edilememiştir. Bu bilgiler bu raporun şimdiye kadar yazılmış olan kısmında farklı başlıklar altına verilmiştir.

Bu araştırmada trafik hizmetlerinde rüşvetin olup olmadığı ve eğer varsa boyutunun ne olduğunun ölçülmesi amaçlanmadığından dolayı “**rüşvet**” sorununun varlığı ve boyutu hakkında herhangi bir veri de elde edilmemiştir. Bu araştırma, trafik hizmetlerinde görev yapan polislerin ve bu hizmetin alıcısı olan vatandaşların günlük rüşvet ve benzeri etik dışı durumlarla ilgili “**etik algılama**” ve duyarlılıklarının hangi düzeyde olduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Ancak, ankette yer alan sorulardan bazılarında vatandaş ve memurlar tarafından, doğal olarak, rüşvetle bağlantılı cevaplar verilmesi sonucunu da doğurmuş ve elde edilen verilerden bir kısmı etik sorunların ötesinde rüşvetin varlığına da işaret etmiştir.

Ankete katılan memurlar arasında bazıları kendilerinin ve diğer tüm meslektaşlarının çok dürüst olup kesinlikle rüşvet almadıklarını ifade etmişlerdir. Buna rağmen memurlardan bazıları gerçekten de hiç rüşvet almamış olabileceği gibi, bazıları da almış oldukları şeylerin rüşvet olmadığını düşünerek alıyor olabilir. Vatandaşın aldıkları veya kabul ettikleri maddi değeri olan şeylerin veya yedikleri yemeğin değil rüşvet olmak meşru bir hak (!) olduğuna inanan bir memurun sorulan soruya rüşvet alıyorum cevabı vermesi zaten beklenilemez.

Araştırma konusunda görüşülen sürücü vatandaşlardan polise rüşvet verdiklerini itiraf edenlerden tamamına yakını aynı zamanda rüşvet sorununun bundan 5–10 yıl önceye kıyasla çok bariz bir şekilde azaldığını da ifade etmektedirler. Diğer bir anlatım ile trafik polislerinde arasında rüşvet alma olaylarının eskiye kıyasla giderek azaldığı da görülmektedir. Rüşvet almama konusundaki bu olumlu eğilimin kendi doğal seyrine bırakılması yerine kurumsal faktörler ile desteklenerek hızlandırılması yararlı olacaktır.

Sürücü vatandaşlar, özellikle Polis Akademisi mezunu genç amirlerin ve yeni mezun genç polis memurlarının rüşvet ve diğer etik ihlaller konusunda çok belirgin bir duyarlılık sergilediklerini ifade etmektedirler. Etik duyarlılığı yükseltme ve rüşveti önleme konusunda kurumsal bir duruş sergilenerek ve sistematik denetim mekanizmaları geliştirilerek dürüst amir ve memurların desteklenmesi ve korunması yararlı olacaktır. Aksi taktide rüşvete karşı sistematik bir duruş sergileyemeyen tam aksine etik ihlal ve rüşvete ortam hazırlayan bir polis alt kültürü karşısında genç amir ve memurların sergiledikleri bireysel duruş cılız kalacak ve zamanla zayıflayarak onların da "trafiğin akışına"(!) uyararak yozlaşmaları söz konusu olabilecektir.

REFERANSLAR

- Bal, İhsan ve Eryılmaz, Mesut, (2002), Polis Meslek Etiği, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları
- Cerrah, İ. (2008) *Avrupa Polis Etiği Kuralları ve Türkiye’de Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme*, DECAF-TESEV: Güvenlik Sektörü Çalışmaları Dizisi-3, TESEV Yayınları: İstanbul. (ISBN: 978-975-8112-95-1).
- Cerrah, İ. (2008) *The European Code of Police Ethics and the Vocational Socialisation of Security Personnel in Turkey*, DCAF-TESEV: Series in Security Sector Studies-3, TESEV Publications: Istanbul (ISBN: 978-975-8112-95-1)
- Cerrah, I., Eryılmaz, M. B. (2001) *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği & Açıklayıcı Notlar*, Ankara: Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Cerrah, I., Semiz, E. (1998) *21. Yüzyılda Polis: Temel Sorunlar-Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara: Sibel Matbaası.
- Council of Europe (2001) *The European Code of Police Ethics*, Council of Europe Publishing.
- John P. Crank and Michal A. Caldero (2000) *Police Ethics: The Corruption of Noble Cause*,. Anderson Publishing.
- Kleinig, J. (1996) *The Ethics of Policing* , Cambridge.
- Kleinig, J. (2000) ‘The Blue Wall of Silence: An Ethical Analysis’, Occasional Papers from the Center for Research in Crime and Justice, New York University School of Law.
- Klockars, C. B, Ivkovic, S. K. and Haberfeld, M. R. (2004) *The Contours of Police Integrity*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Lynch, G. W. (1999) *Human Dignity and the Police: Ethics and Integrity in Police Work*, Illinois: Charles C Thomas.
- Meese III, Edwin and Ortmeier, P. J. (2004) *Leadership, Ethics and Policing: Changes for the 21st Century*, New Jersey: Prentice Hall.
- The Metropolitan Police (1985) *The Principles of Policing and Guidance for Professional Behavior*, London: Metropolitan Police.

EK 1: Araştırma Yöntemi

Bir sosyal araştırmayı yaparken yöntemler arasında seçim yapmak özellikle yöntem çokluğu, araştırmanın niteliği, bir yaklaşımın seçilmesi, bir yaklaşımdan daha fazla yaklaşıma ihtiyaç duyulması açısından zordur. Bu açıdan araştırmacılar yöntem seçiminde dikkatli olmalı ve kendilerini sınırlayacak tek veya dar yöntemlerden kaçınmalı ve kendilerine kolaylık sağlayacak gerekirse birden fazla yöntem veya yaklaşımı benimsemelidirler.

Araştırılan konu itibarıyla işin niteliği resmi kayıtların ve raporların toplanması ve elde edilen birincil ve ikincil verilerin analizi hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin benimsenmesini gerektirmiştir. Araştırmanın içeriğine bağlı olarak bir nitel araştırma yöntemi, uygulanan kamu politikasının çıktısı ve sonuçları kadar uygulanması sürecinin de önemli olduğu durumlarda özellikle kendine özgü avantajları vardır. Sayısal veya nicel yöntemlerle elde edilemeyen bulgulara nitel yöntemlerle ulaşmak daha kolay olabilir. Görüşme gibi nitel yöntemler kişilerin hayatları, hikayeleri, hatta örgütsel işleyiş, sosyal hareketler veya karşılıklı ilişkiler konusunda araştırma yapılmasında başvurulacak bir yaklaşımdır.

Bir nicel yaklaşım veya yöntem olarak anket de bu araştırma için seçilmiştir. Çünkü gündelik rüşvet konusunda hem trafik hizmetlerinde çalışan polis memurlarının hem de vatandaşların genel görüş ve düşüncelerini elde etmek için en kolay yöntem olarak düşünülebilir. Bu bağlamda, İstanbul, Ankara ve İzmir'de 1057 kişiyle anket yapılmıştır. 486 kişi vatandaş, 571 kişi polis memurlarıdır. Alana gitmeden önce, araştırmacılar Polis teşkilatından bir dirençle karşılaşmışlardır. Yetkililer anketin yapılmasında gönülsüz olmuşlar fakat yaklaşık 45 günlük bir gecikmeyle gönülsüz olarak izin vermişlerdir. Bu araştırmanın son raporunun hazırlanmasını geciktirmiştir.

Bu akademik araştırma çalışması, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Avrupa Konseyi'nce Kamu Görevlileri Etik Kurulu ile işbirliği halinde yürütülen "Türkiye'de Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik (TYEC)" projesi kapsamında hazırlanmıştır.

TYEC'in genel hedefi; etik davranış kurallarının uygulanması ve yaygınlaştırılması, yolsuzlukla mücadele tedbirlerinin geliştirilmesi yoluyla, Avrupa ve diğer uluslararası standartlara uygun olarak Türkiye'de yolsuzluğun önlenmesine katkıda bulunmaktır.

Council of Europe
Conseil de l'Europe

European Union
Union européenne

T.C. Başbakanlık
Kamu Görevlileri Etik Kurulu

Başbakanlık Yeni Bina (DPT Binası)
Necatibey Caddesi No:108 Kat:1
Yücetepe Ankara

Tel : 90 312 4191533
Faks : 90 312 4241774
www.kamuetik.gov.tr

Avrupa Konseyi
İnsan Hakları ve Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
İşbirliği Müdürlüğü
Mali Suçlar Bölümü
Yolsuzluk ve Dolandırıcılık Birimi
F-67075 Strasbourg Cedex Fransa

Tel : 33 3 88412354
Faks : 33 3 90215650
www.coe.int/tyec